

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

78080

KIRSAL YERLEŞMELERDE DIŞ MEKAN ORGANİZASYONU-
ARTVİN İLİ KÖYLERİ

Mimar Zehra KANTAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"Yüksek Mimar"

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :07.09.1998

Tezin Savunma Tarihi :07.07.1998

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Sonay ÇEVİK

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Gülay KELEŞ USTA

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. M. Reşat SÜMERKAN

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Asım KADIOĞLU

Eylül 1998

TRABZON

ÖNSÖZ

"Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu- Artvin İli Köyleri" adlı bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu tez, kırsal yerleşmelerde fiziksel çevre ve sosyo-kültürel faktörler altında konut yakın çevresinin mekan niteliklerinin incelendiği bir çalışma olarak ortaya konulmuştur. Araştırmanın kırsal yerleşmelerin korunması ve değerlendirilmesinde faydalı olmasını dilerim.

Yüksek Lisans Tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmanın başından başlayarak bilgi ve yardımlarını, çalışmanın seyri ve sonuçlandırılmasında ilgi, teşvik ve önerilerini esirgememiş olan Sayın Hocam Doç. Dr. Sonay ÇEVİK'E şükranlarımı sunarım.

Arazi çalışmalarında araç temininde yardımcı olan Yusufeli Orman İşletme Müdürlüğüne, destek ve yardımlarını esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Trabzon, Mayıs 1998

Zehra KANTAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	2
1.3 Kırsal Yerleşmelerin Tanımı.....	3
1.3.1 Köy Yerleşmeleri	4
1.3.2 Kırsal Yerleşmelerin Oluşumu.....	5
1.3.3 Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler.....	6
1.3.3.1. Doğal Etkenler	6
1.3.3.2. Sosyo-Kültürel Yapı.....	8
1.3.3.3 Ekonomik Yapı	9
1.3.3.4. Yapı Kültürü	10
1.4 Anadolu'da Kırsal Yerleşmelerin Gelişimi.....	11
1.5 Doğu Karadeniz Bölgesi Kırsal Yerleşmeleri.....	12
1.5.1 Kırsal Yerleşmelerin Özellikleri.....	12
1.5.2 Konut Ve Çevresi	13
1.5.3 Malzeme Ve Strüktür	14
1.5.4 İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış.....	15
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	18
2.1. Araştırma Yöntem Ve Teknikleri.....	18
2.2. Araştırma Alanının Seçimi.....	19
2.2.1. Araştırma Alanının Tanıtımı	22
2.3. Alan Çalışmaları.....	24
2.3.1. Kimlik Kartlarının Hazırlanması.....	24

2.3.2.	Örnek Yerleşmelerin Seçimi.....	40
2.3.3.	Köylere ilişkin Analiz Çalışmaları.....	56
3.	BULGULAR.....	63
3.1.	Yerleşmelerin Arazideki Dağılımı Ve Konumu.....	63
3.2.	Yerleşmelerin Arazide Yönlenmesi.....	64
3.3.	Konut ve Yakın Çevresinin Genel Özellikleri.....	66
3.3.1.	Genel Strüktür Özellikleri.....	66
3.3.1.1.	Sokak.....	67
3.3.1.2.	Çıkma.....	68
3.3.1.3.	Giriş.....	70
3.3.1.4.	Sınırlayıcılar.....	73
3.3.1.5.	Bahçe.....	74
3.3.2.	Alan Kullanımı ve Organizasyonu.....	74
3.3.2.1.	Konut Yakın Çevresindeki Birimler.....	80
3.4.	Yapı Malzemesi Ve Strüktür.....	82
3.4.1.	Ahşap Malzeme ve Strüktür	83
3.4.2.	Taş Malzeme ve Strüktür.....	86
3.4.3.	Dolgu Malzeme ve Strüktür.....	87
3.5.	Yapı Kültürü.....	88
3.6.	Konut İçi Mekan Organizasyonu.....	90
3.7.	Değişimin Konut Yakın Çevresine Etkisi.....	93
4.	İRDELEME.....	95
4.1.	Kırsal Bölgelerde Planlamaya İlişkin Kararların İrdelenmesi.....	95
4.2.	Köylerin Yerleşme Özelliklerinin İrdelenmesi.....	97
4.3.	Genel Strüktür Özelliklerinin İrdelenmesi.....	99
4.4.	Malzemeye İlişkin Özelliklerin İrdelenmesi.....	101
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	103
6.	KAYNAKLAR.....	106
7.	EKLER.....	109
8.	ÖZGEÇMİŞ.....	114

ÖZET

Değişen teknoloji ve ekonomik şartlar ile beraber birbirine benzer ve kargaşaya dönüşen kentler oluşmaktadır. bütün bunlar karşısında tüm mekanları insanlara dönük, yerel kültürünü kaybetmemiş, doğa ile uyum içerisindeki kırsal yerleşmeler gündeme gelmektedir.

Çalışmanın amacı Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Artvin İli iç kısmındaki kırsal yerleşmelerde konut yakın çevresini veren fiziksel ölçütler yardımı ile bölgedeki mimari yapıyı oluşturan elemanların kendi içindeki çeşitliliğini, yöre içerisindeki dağılımını; doğal çevre ve kültür etkenleri altındaki farklılıklarını araştırmaktır.

Çalışmanın ilk bölümünü araştırma alanı ve bu alan içerisinde örnek köy yerleşmelerinin seçimini içeren çalışmalar oluşturmaktadır. daha sonraki bölümde köylerde röleve ve görüşmelerle tespit çalışmaları yapılmıştır. Daha sonraki bölümde elde edilen veriler ışığında bölgenin yeni kullanım olanaklarının değerlendirilmesi tartışılmış ve bu yönde öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal yerleşmeler, Kırsal mimari, Geleneksel mimari

SUMMARY

Dwellings' Outer Organizations of Rural Settlement Villages of Artvin Province

Together with the changing technology and economic conditions, urban areas are becoming more and more similar and chaotic. Consequently, rural dwellings are gaining importance and attracting attention, which is attributable to their authenticity, naturalness, and peacefulness.

This study deals with the structures of their rural dwellings in inland towns of Artvin, an Eastern Black Sea Region province. More specifically, research is directed to examine, by the physical criteria on the characteristics of near-abode environment, The variety and location of the elements of the architectural structure in each locality. Also, comparisons are made regarding the differences between the general architectural structures of the three localities.

First part of this study comprises the determination of study area and sample village dwellings. Next part includes the surveys and interviews conducted in villages and then evaluations as for the possibilities of new uses of the region.

Key Words: Rural dwellings, Rural architecture, Traditional architecture

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Doğu Karadeniz'de Konuta yol ve çevresinin atılımı.....	14
Şekil 2. Göz ve muskalı dolgu sistemler	14
Şekil 3. Artvin İli kırsal yerleşmelerinde mimari çeşitliliğin dağılımı	20
Şekil 4. Araştırma kapsamındaki kırsal yerleşmeler.....	21
Şekil 5. Yusufeli- Altıparmak Köyü kimlik kartı bilgileri.....	26
Şekil 6. Yusufeli- Dereiçi Köyü kimlik kartı bilgileri.....	27
Şekil 7. Yusufeli- Çeltikdüzü Köyü kimlik kartı bilgileri.....	28
Şekil 8. Yusufeli- Tekkale Köyü kimlik kartı bilgileri.....	29
Şekil 9. Yusufeli- Yaylalar Köyü kimlik kartı bilgileri.....	30
Şekil 10. Şavşat- Ciritdüzü Köyü kimlik kartı bilgileri.....	31
Şekil 11. Şavşat- Karaköy kimlik kartı bilgileri.....	32
Şekil 12. Şavşat- Meşeli Köyü kimlik kartı bilgileri.....	33
Şekil 13. Şavşat- Veliköy kimlik kartı bilgileri.....	34
Şekil 14. Ardanuç- Ballı Köyü kimlik kartı bilgileri.....	35
Şekil 15. Ardanuç- Bulanık Köyü kimlik kartı bilgileri.....	36
Şekil 16. Ardanuç- Güleç Köyü kimlik kartı bilgileri.....	37
Şekil 17. Ardanuç- Kaşıkçı Köyü kimlik kartı bilgileri.....	38
Şekil 18. Ardanuç- Tütünlü Köyü kimlik kartı bilgileri.....	39
Şekil 19a. Yusufeli -Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve silüeti.....	42
Şekil 19b. Yusufeli -Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları.....	43
Şekil 19c. Yusufeli -Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunun kesitleri.....	44
Şekil 20. Yusufeli- Yaylalar Köyü'nde seçilen konut grubunun perspektif Görünüşü.....	45
Şekil 21a. Şavşat- Veliköy'de seçilen konut grubunun vaziyet planı ve silüeti.....	46
Şekil 21b. Şavşat- Veliköy'de seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları.....	47

Şekil 21c.	Şavşat- Veliköy'de seçilen konut grubunun kesitleri.....	48
Şekil 22a.	Şavşat-Meşeli Köyü'nde konut grubunun vaziyet planı ve kesitleri	49
Şekil 22b.	Şavşat-Meşeli Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları.....	50
Şekil 23a.	Ardanuç- Tütünlü Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve perspektif görünüşü	51
Şekil 23b.	Ardanuç- Tütünlü Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları.....	52
Şekil 23c.	Ardanuç- Tütünlü Köyü'nde konut grubunun kesitleri.....	53
Şekil 24a.	Ardanuç-Kaşıkçı Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve kesik.....	54
Şekil 24b.	Ardanuç-Kaşıkçı Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları....	55
Şekil 25.	Yusufeli-Dereiçi Köyü'nde yerleşmenin yerleşiminin sokak, çıkma giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	57
Şekil 26.	Yusufeli-Yaylalar Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	58
Şekil 27.	Şavşat-Veliköy'de yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	59
Şekil 28.	Şavşat- Veliköy'de yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	60
Şekil 29.	Ardanuç- Tütünlü Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	61
Şekil 30.	Ardanuç- Kaşıkçı Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.....	62
Şekil 31.	Yerleşmelerin arazideki yönelmesi (Yusufeli-Çeltikdüzü).....	65
Şekil 32.	Sokağın kadınlara dönük toplanma mekanı olarak kullanılışı.....	68
Şekil 33.	Yusufeli İlçesi- Dereiçi ve Yaylalar Köyü Sokak oluşumları.....	68
Şekil 34.	Şavşat İlçesi- Meşeli Köyü'nde çift köşklü eve bir örnek.....	69
Şekil 35.	Yusufeli- Dereiçi, Şavşat-Veliköy'de konutların giriş konumları.....	72
Şekil 36.	Şavşat İlçesi-Meşeli Köyü'nde konutun ön cephesinden bir görüntü	72
Şekil 37.	Ardanuç-Bulanık Köyü'nde ahşap çitlerin yerleşmedeki görünümü	73

Şekil 38.	Yusufeli İlçesi'nin köylerinde, Konuttan uzakta bulunan bahçelerde depolama birimleri.....	75
Şekil 39.	Şavşat- Veliköy konut çevresi ve konutlar arası servis alanı.....	76
Şekil 40.	Yusufeli-Yaylalar Köyü'nde konut yakın çevresi ve meydancık oluşumu	76
Şekil 41.	Yusufeli- Dereiçi Köyü'nde konut yakın çevresi birimler	77
Şekil 42.	Yusufeli- Dereiçi Köyü'nde yenilenen merak- samanlık bölümü..	78
Şekil 43.	Ardanuç-Tütünlü Köyü Konut çevresindeki birimler ve birbirleri ile ilişkili konumlarını gösteren perspektif.....	78
Şekil 44.	Şavşat- Veliköyde tuz döven kadınlar.....	79
Şekil 45.	Köylerde konut yakın çevresindeki birimler ve birbirleriyle ilişkili konumları.....	80
Şekil 46.	Değirmen görünüşü	81
Şekil 47.	Ahşap yığma şekilleri.....	84
Şekil 48.	Şavşat-Ciritdüzü Köyü'nde ahşap yığma sistem ile yapılan bir köy evi.....	84
Şekil 49.	Şavşat- Karaköy'de bedevra ile örtülü bir ev görünüşü.....	85
Şekil 50.	Yusufeli- Kılıçkaya Beldesi'nde konut ve çevresinde taşın kullanımına bir örnek.....	86
Şekil 51.	Yusufeli - Kılıçkaya' da dolgu sistemlere bir örnek.....	88
Şekil 52.	Göz dolgu sistem.....	88
Şekil 53.	Muskalı dolgu sistem.....	88
Şekil 54.	Yerleşmelerdeki plan şemaları.....	92
Ek Şekil 1.	Yöredeki turizm aktivitelerini gösteren harita	109
Ek Şekil 2.	Yusufeli- Nazım Akduman, Mehmet Akduman evi	110
Ek Şekil 3.	Yusufeli- Seyfettin Gariboğlu evi, Şavşat- Yaman Kaya evi	111
Ek Şekil 4.	Şavşat- Alemdar Kaya, Muhkem Şimşek evi	112
Ek Şekil 5.	Ardanuç- O. Nuri Aslan, Adem Karakuş evi	113

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Köylerin yerleşim bölgelerinin yükselti durumu.....	63
Tablo 2. İlçelerin orman varlığına göre köy sayısı.....	64
Tablo 3. Konuların topoğrafyadaki yön tercihi.....	66
Tablo 4. Köylerdeki sokak-meydancık özellikleri.....	67
Tablo 5. Yusufeli - Dereiçi ve Yaylalar Köyleri çıkma özellikleri.....	70
Tablo 6. Şavşat- Veliköy ve Meşeli Köyleri çıkma özellikleri.....	70
Tablo 7. Ardanuç-Tütünlü ve Kaşıkçı Köyleri çıkma özellikleri.....	70
Tablo 8. Yusufeli -Dereiçi ve Yaylalar Köyleri konut giriş özellikleri.....	71
Tablo 9. Şavşat -Veliköy ve Meşeli Köyleri konut giriş özellikleri.....	71
Tablo 10. Ardanuç- Tütünlü ve Kaşıkçı Köyleri konut giriş özellikleri.....	71

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

İlk çağlardan beri insanlar çevrelerinde kendilerine özgü mekan oluşturma arayışı içerisinde. Geçmişte bu alanlar barınma, korunma gibi işlevsel iken, zaman içerisinde sosyal, kültürel yönünün ortaya çıktığı görülmüştür.

Mekan, Newton'un fizik -matematiksel anlamda tanımladığı uçsuz bucaksız uzay değildir. İnsanlar mekandan faydalanır ya da onu çeşitli amaçlarla kullanır. Bu anlamda mekan yaşama mekanıdır (1). Mimarinin özü olan mekansal yaşantı binalardaki iç mekanlardan başlayıp şehirde, caddelerde, meydanlarda, oyun alanlarında ve bahçelerde başka bir deyimle insanoğlunun sınırlarını belirleyerek yarattığı her hacimde devamını bulmaktadır (2).

Şehir yerleşmesi, kır yerleşmesi gibi kavramlar da mekansal sınıflandırma amaçlı bölgesel kavramlardır. Bu bölgeler demografik, kültürel, sosyal, ekonomik yapıları ile birbirinden farklı karakterdeki bölgelerdir. Bu güne kadar şehir yerleşmeleri ile ilgili bir çok çalışma yapılmasına rağmen, kırsal yerleşmelerle ilgili mimari alanda yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır.

Halk mimarisinin en yaygın bulunduğu yerler olan kırsal yerleşmeler buldukları bölgenin fiziki şartlarını, ait oldukları dönemin yaşam biçimini mekanlarına başarılı bir şekilde yansıtan çevrelerdir. Altaban, kırsal arazi kullanım desenlerinin, çeşitli biçimlerde içinde yaşadığımız ve algılayabildiğimiz kırsal ve doğal peyzajın geleceğini kestirmenin, gelecekte nasıl bir çevre ile karşılaşacağımızı tahminin zor olacağını; çünkü kentsel değişimleri etkileyen demografik, teknolojik ve ekonomik faktörleri belli düzeyde bilmemize rağmen kırsal alan için belirsizliklerin çok daha fazla olduğunu belirtmiştir (3). Ülkemizde kırsal bölgelerin geleceğine dönük politikaların açık ve net olarak belirlenmediğini düşünürsek; özümüzü temsil eden bu yerleşmelerin araştırılıp tanıtılması zorunlu bir görev olmaktadır.

Kırsal mimaride bütün oluşumlar bir gereklilikten gelir. Bu gerekliliğin temeli çevre, insan, hayvan ve bitkinin karşılıklı etkileşiminden doğan sürekliliğin prensipleri ile tanımlanabilir (4). Uygulanan yanlış politika ve kararların bir sonucu olarak şehirlerde yaşayan kırsal nüfus sayısı giderek artmakta, şehir ve kır insanı bir arada yaşamaktadır. Bu insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek, isteklerine yanıt verebilmek için yaşadıkları çevrelerin öğrenilmesi gerekliliği vardır.

Ülke çapında kırsal planlama üzerine yapılan araştırmaların, dağınık olan yerleşmeleri bir araya toplamaya yönelik olduğu ve bu hususta bazı yönetsel ve hizmet sorunlarını çözümü tasarıları içerdiği görünmektedir (5). Mimari alanda bugüne kadar yapılan çalışmalarda yerleşmelerin genel olarak fiziksel yapıları, konutun malzeme, strüktür özellikleri, plan tipi gibi konularda ele alınmış; yerleşmenin strüktürünü oluşturan detaylara çok fazla değinilmemiştir. Bu çalışmada yapılan ölçüm ve analizlerle elde edilecek sonuçlar, yörenin kırsal yerleşme ile ilgili potansiyeli için önemli veriler olacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bugün Anadolu'nun her yerinde birbirine benzeyen kentsel yapılaşmaya karşılık, kırsal yerleşmeler kendilerine özgü yapı sanatı ile varlıklarını sürdürmektedirler. Fiziksel çevre ve kendilerine özgü yaşam biçimi ile şekillenen kırsal yerleşmeler, Anadolu toplumunun kültürel zenginliği içinde bölgeden bölgeye, hatta aynı bölgede köyden köye farklılık göstermektedirler. Bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan fakat iç kesimlerdeki yerleşmeleri ile bu bölgeden farklı, kendi içinde çeşitlilik gösteren Artvin İli araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bölgedeki kırsal yerleşmeler, Kafkasya ve doğu illeri ile ilişkileri sonucu oluşan kültürel sentez içinde çeşitlilik gösteren zengin bir mimariye sahiptir.

Bu çalışmanın amacı kırsal yerleşmelerde, konut yakın çevresinin özelliklerini veren fiziksel ölçütler yardımı ile bölgedeki mimari yapıyı oluşturan elemanların kendi içindeki çeşitliliğini, yöre içerisindeki dağılımını ve fiziksel çevre koşulları ile kültürel

faktörler altındaki farklılıklarını araştırmak. Ele alınan yerleşmelerin düzenleme ilkelerini tespit ederek; mekansal organizasyonu belirleyen yakın çevre koşulları nelerdir? Bu koşullar yerleşmeyi nasıl etkilemektedir? Şeklindeki sorulara cevap aranmaktadır.

Tüm bu verilerin neden sonuç ilişkilerinin geniş bir kapsamda ele alınması bu bölgelerdeki kırsal yerleşmelerin kültürel, sosyal, ekonomik özelliklerini de tanıma fırsatı verecektir.

Yerleşmelerin mevcut durumları incelenerek, zaman içerisinde değişen toplum yapısı ve ihtiyaçlarının yerleşme karakterini nasıl etkilediği değerlendirilmektedir. Bu değişim kırsal bölgelerde yeni fonksiyonlar yaratmakta, var olan bir takım araçlar ve mekanlar kullanım amaçlarını yitirmektedir. Seçilen pilot bölgelerde yapılan bu çok yönlü araştırma ile rekreasyon amaçlı kullanılabilir doğal çevre, yabacıların ilgisini çeken yöreye özgü mimari yapıları ile, kırsal yerleşmelerin yöreye getireceği mevcut turizm girdileri ortaya çıkmakta; bu yönüyle de yöredeki çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Çalışma alanını kapsayan bölgede, kırsal yerleşmelerdeki mimari öğelerin yerleşme içindeki konum ve önemi incelenmekte, kendi içindeki farklılıkları, bu farklılıkların kaynakları irdelenmektedir. Yapıların yapısal özelliklerine genel bilgi niteliğinde deyinilmektedir. Konutun çevresi ile, diğer mimari elemanların aralarındaki ilişki nitelik açısından incelenmekte. iç mekan, odalar ve bunlar arasındaki ilişkilere girilmemektedir.

Yerleşmelerde yapılacak değişik mekan analizleriyle elde edilecek verilerden yararlanılarak, bu bölgelerin yöre için oluşturduğu turizm potansiyelinden genel olarak bahsedilmektedir.

1.3. Kırsal Yerleşmelerin Tanımı

Türkiye'de genel olarak kırsal kesim mimarlığı konusunda yapılan araştırmalarda tam bir kavram ve tanım birlikteliği sağlanamamıştır. Eksiklik, bu başlık

altındaki araştırmaların oldukça yeni olmasından, konunun değişik bilim dallarının ortak ilgi alanı oluşundan kaynaklanmaktadır (6). Kırsal yerleşmeler Şehir sınırları içerisinde fiziki sınırları ile çok geniş bir alan kaplamaktadır. Buna bağlı olarak farklı fiziki Şartlar, sosyal yapı, ekonomik etkinlikler ortaya çıkmakta, bu konuda yapılan tanımlarda artmaktadır. Coğrafyacılara göre kırsal alan deyiminin içine, en küçük yerleşme birimi olan çiftliklerden başlayıp köye kadar uzanan yerleşmelerdeki yalnızca binalar değil, aynı zamanda bunların çevreleri, bahçeler, tarlalar ve tarım dışı başka fonksiyonları da girmektedir (7). Ansiklopedik bilgilere göre kır yerleşmesi Şehir dışında yaşayan nüfus, Şehir dışında ekili-dikili topraklar üzerinde veya otlaklar, çayırlar arasında yer alan köy, çiftlik vb. yerlerdeki yerleşmelerdir (8). Bu bölgeler yüz yüze, komşuluk ilişkilerinin yoğun, birlik-beraberlik, sosyal ilişkilerin güçlü olduğu bölgelerdir. Kent ve kırdaki insan ilişkilerinin farklılıklarını araştıran Raissman altı sıfat çiftini ele alarak kır dini-kent dünyevi, kır statü-kent anlaşma, kır avan-kent elebi, kır askeri-kent sanayi, kır geleneksel-kent rasyonel, kırdaki mekanik bir dayanışma-kentte organik bir dayanışma Şeklinde konuyu açıklamaktadır (9).

Köyler kırsal yerleşmelerin en büyüğü olan sürekli yerleşmelerdir. Bunun yanında sadece yaz aylarında oturułan, ekonomik gelirleri daha çok hayvancılığa dönük yarı yerleşik yerleşmeler vardır. Yaylalar, mezzarlar, kışlalar bunlardandır.

Yaylaların temelinde gbe üretim tarzının sürdürülmesi zorunluluğu ve kırsal yörelerimizin bu ürünlere duyduğu ihtiyaç bulunmaktadır. Ait oldukları köy ve kasaba merkezlerinin gerek sosyal, gerekse ekonomik olarak tamamlayıcı ve besleyici unsurlarıdır (10).

1.3.1. Köy Yerleşmeleri

Ülkemizde, 442 sayılı köy kanununa göre nüfusu 2000'den aşağı yurtlara köy denir. Nüfusu 2000'den aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiyeye, kaza, vilayet merkezleri kasaba itibar olunur (11). Köy yerleşmeleri kanunda nüfus ve idari Őekle göre yapılan ayırım ile belirlenmiştir. Bu Şekilde yapılan ayırım tlkeler arası

farklılık gösterir. Örneğin Kanada'da köy için yasal nüfus sınırı 1000 iken, ABD'de 2500'dür. Hindistan'da 9000 nüfusa kadar olan yerler resmi olarak köy sayılır (7). Görüldüğü gibi nüfus ve büyüklüğe bağlı olarak yapılan tanımlarda uluslar arası birliktelik sağlamak olanaksızdır.

Bir çok araştırmada köy ile şehir karşılaştırılarak açıklama yoluna gidilmiştir. Köy, ayrı bir coğrafi ve ekolojik noktada yerleşmiş olan, kedisine özgü bir iş-güç biçimi, sosyal örgütü, kültürü, özel adı ve tarihi bulunan genellikle az nüfuslu bir insan birliğidir (12).

Kırsal yerleşmeler arazi üzerindeki yoğunluklarına göre toplu yerleşmeler, dağınık yerleşmeler; fonksiyonlarına göre tarım köyleri, madenci köyleri, oduncu köyleri, pazar köyleri şeklindedir (7). Coğrafi konumlarına göre dağ köyleri, kıyı köyleri, ova köyleri (13); orman ile ilişkisine göre orman içi, orman bitişiği, orman yakını (ormana mesafesi 10 km olan) köyler (12); yerleşme şekillerine göre yol kenarı, yuvarlak, yıldız, küme ve dağınık köylerdir (14).

1.3.2. Kırsal Yerleşmelerin Oluşumu

En küçük ölçüde bile olsa bir toplumun iskanı, o toplumun varlığının korunması ve güvenliği nedenine dayanmaktadır. Yerleşmelerin biçimleri insan toplumlarının gelişme düzeyine, dini ve sosyal durumuna göre değişir (1). Çok eski tarihlerden beri kırsal yerleşmeler vardır. O dönemlerde kent-kır sınırlarının ayrımı çok net olmamakla beraber, yaşama biçimleri, uğraşları, yapıları ile belirgin farklılıklar vardır.

Meskenlere ait ilk belirtiler taş devrinin ilk zamanları paleolitik dönemde başlamıştır. Sanat bakımından büyük değerler taşıyan mağara duvarındaki resimler ilk izlenimlerdir. İlk yerleşmelerin de mezolitik çağda başladığı kuvvetle tahmin edilmekte, fakat asıl köy halindeki yerleşmeler neolitik, yani taş devrinin sonuna doğru teşekkül ettiği belirtilmektedir (15).

Antik yerleşmelerde kent ve kır ayrımı kapladıkları alanın büyüklüğü, belirleyici bazı yapıları ile anlaşılmaktadır. Kalelerin yada başkentlerinin büyüklükleri genellikle 5

hektarı aşmamaktadır. Köysel yerleşmeler ise 10 hektarı geçmemektedir. Ancak 5 hektarın altındaki yerlerin köysel bir yerleşmemi, bir toprak ağasının hisarla çevrilmiş çiftliği mi, siyasal bir kısmın kalesi mi olduğu yalnız yapı buluntularından anlaşılır. Her şeye rağmen bir hisarı kentleşmiş bir yerleşmenin salt belirtisi kabul edebiliriz (16). Günümüzde ise kapladıkları alan ile kent ve kır ayrımını yapmak olanaksız, fakat yapıları ile gösterdikleri farkın bugün de geçerli olduğu görülmektedir.

1.3.3. Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler

1.3.3.1. Doğal Etkenler

İklim

Ülkemizde doğal çevre olarak çok çeşitli iklim bölgeleri vardır. Doğaya uyumu tercih eden kırsal yerleşmelerde iklim verileri, konut ve diğer mimari ürünlerin oluşumlarını, yerleşme içindeki konumları ve kullanımlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Yapılarda iklim özelliklerine bağlı olarak belirli bir doğrultuda yönelme yada toplanma, yoğunlaşma gibi eğilimler görülür (17). Doğu Karadeniz'in çok yağışlı iklim koşulları, kare, dikdörtgen gibi dik açılı rasyonel biçimleri zorunlu kılmıştır. Aynı şekilde, soğuk iklim koşullarının da Doğu Anadolu'da böyle bir biçimlendirmeye neden olduğu söylenebilir, Güney Doğu Anadolu'da yazların çok sıcak geçmesi avlulu tipinin oluşmasında baş etken sayılabilir (18). Bölgedeki iklim şartları kullanılan yapı malzemesi üzerinde etkili olabilmektedir. Bol yağmurlu olan Kuzey Anadolu'da ormanların da bulunması köylerde evlerin ahşaptan yapılmasını, buna karşın güneyde kuru iklim yapıların taş ve kerpiçten yapılmasını zorunlu kılmıştır (13). İklim, yapıların biçimlenişi, malzemesi, renklendirilmesinde önemli bir doğal veridir.

Topoğrafya

Topoğrafya yerleşme karakterini direkt etkileyen doğal bir veridir. Topoğrafyanın biçimlenmesinde etkili olan nehir, göl, dere gibi doğal su kaynakları çok

eski çağlardan beri yerleşmelerin yerini ve biçimlerini belirleyen veriler olmuştur.

Yerleşmelerde bazen bir çeşme veya dinsel merkezin bulunduğu meydanı çevreleyen sokaklarla oluşan mahalleler yerleşmenin özelliğini yansıtırken, eğimli arazilerde sokaklar topoğrafik özelliklere uyar ve genellikle insanla beraber yüklü bir hayvanın geçebileceği ölçektir (19). Yerleşmelerin biçimlerinin toplu veya dağınık olması, dizi veya grup özelliği göstermesi arazi verileri ile ilişkilidir.

Malzeme

19.yüzyıla gelene kadar yapılarda malzeme olarak taş, ağaç, toprak kullanılmış ve ilkel teknikler ile yapı eylemleri yürütülmüş, buna rağmen bu olanaklarla oldukça zengin biçimlere ulaşılmıştır (20). Bölgeler arası değişen iklim parametreleri bitki örtüsünü de etkilemekte, buna bağlı olarak yerin karakterine göre malzeme kullanımı değişmektedir.

Doğanın kendi içindeki uyumu, doğa ile yapı arasındaki uyumu da gerekli kılmıştır. Bu uyum doğadaki sistemlerin yapıdaki sistemlere uyumu ile gerçekleşeceğine göre, taş duvarın zemine, ahşap iskeletli duvarında atmosfer uyumu ile tüm yapı sisteminin uyumu sağlanacaktır (21). Kırsal yerleşmelerdeki taş, ahşap, kerpicin bölgesel dağılımı ve çeşitliliği uyum sürecinin göstergesidir.

Ahşap ısı yalıtımı açısından çok avantajlar sağlarken kışın ısınma , yazın soğutma masraflarını azalttığı bilinmektedir. Çünkü "ahşap" bilinen en iyi yalıtıcı malzemedir. "Kuru sistem" bir yapım tekniğine ve yapım kolaylığına sahip olması nedeniyle yapım süresini minimize etmektedir (22). Ahşabın, taş kadar dayanıklı bir malzeme olmadığından ormanlık alanı zengin bölgelerde tercih edildiği görülmektedir.

Anadolu'da taş malzemenin yer aldığı, genellikle anıtsal ve kalıcı olması arzu edilen yapılardır. Malzemenin kullanım olanakları çok kere mimariye yatay çizgiler getirmiştir (23). Bunun yanında taş, neme ve doğal koşullara dayanıklılığı sebebiyle binanın zemin ile temas ettiği bölümlerde muhakkak kullanılmakta; ayrıca yapının duvarlarında taşıyıcı olarak kullanıldığı gibi, dolgu malzemesi de olabilmektedir. Özellikle eğimli arazilerde tarla setleri yapılırken doğada doğal halde bulunan taş tercih edilmektedir (6).

Yerleşmiş uygarlığın ilk çağlarında, ağaç ve taşın zor elde edildiği bölgelerde, toprağa bağlı bir yapı malzemesi olarak kerpiç ve tuğla ortaya çıkıyor. İnsanın ürettiği

ve biçimini istediği gibi belirlediği ilk yapı malzemesi kerpiçtir (20). Yöresel malzemenin kullanıldığı yapı kültürü özellikle kırsal bölgelerde, geçmişten günümüze kadar gelen deneyimlerle kanıtlanmıştır.

1.3.3.2. Sosyo-Kültürel Yapı

İnsan evinde, dış dünya ile ilişkilerini çeşitli iletişim olanakları (gazete, kitap, televizyon, telefon) ile sağlayabilmektedir. Fakat, psiko-sosyal ilişkilerini duygularıyla geliştirebilmektedir. Gelişen teknoloji yüz yüze ilişki kadar etkili iletişim sağlayamamaktadır. Bu nedenle, konut ve çevresi, insanın doğayla ve insanın insanla ilişkileri açısından önem taşımaktadır (24). Kırsal yerleşmeler, yüz yüze ilişkilerin bugün de sürdürüldüğü, mekanların toplumun inançları, aile yapısı, gelenekleri ve töreleri ile biçimlenip anlam kazanan yerleşmelerdir.

Kırsal yerleşmeler kültürlerini, yaşam biçimleriyle yaşadıkları her mekana yansıtan, genellikle geniş aile tipinin yaşadığı yerlerdir. Yerleşme içindeki birbirine yakın konut grupları genellikle bir akraba birliğini gösterir. Konutların girişleri, pencerelerin biçimleri, büyüklükleri, kullanılan ortak mekanlar (ocak, çeşme, harman), komşuluk, birlik-beraberlik, mahremiyet gibi sosyo-kültürel kavramlarla ilişkilidir.

Köylerdeki cami ibadetin yanı sıra, insanları bir araya getiren örgütleyici yönü ile önemli bir sosyal merkezdir. Orta Anadolu'da köyler çoğunlukla bir cami veya meydan etrafında gelişir (25). Bazen bir ağacın altında üç beş sandalyenin bir araya gelmesi ile oluşan köy kahveleri, kooperatifler erkeklere dönük mekanlardır. Gelenek ve inançlara bağlı olarak toplumumuzda kadın ve erkeğin yeri farklıdır. Kırsal yerleşmelerde kadınların bir araya geldiği mekanlar genellikle işlevsel mekanlardır. Buralar bazen bir çeşme başı, bazen bir ocak önü, bazen de kapı önleridir.

Kır insanı geleneklerini bireysel olarak kıyafetleri, yemekleri, şiveleri ile yaşamakta, düğünler ve festivallerde bunlar en görkemli şekilde sergilenmektedir.

Bugün gelişmiş teknoloji ile beraber şehirlerin yapısı da değişmektedir. Ancak teknolojiyle beraber aileye ve topluma ilişkin geleneklerin ve kültürel sembollerin

otomatik olarak bırakılacağı anlamına gelmemeli, geleneksel kültürün bazı görünüşleri yeni teknolojik içerikte güçlendirilmelidir. Bozkurt, komşuluk ile ilgili olarak konuyu "İnsanların birbiriyle yakın ve devamlı temasları şarttır. Hayatımız çalışmakta olduğumuz mekan, belirli karşılaştığımız insanlar ile ikametgahımız olan kapalı bir kutudan ibaret çok dar ve insan tabiatına uymayan kuru değişmez bir çevre olmamalıdır" şeklinde ifade etmektedir(26).

1.3.3.3. Ekonomik Yapı

Kırsal yerleşmeler ile ilgili açıklamalar toplumsal yapı, fiziki çevrenin yanında, geçim kaynakları ile ilgili ekonomik faaliyetleri de içermektedir. Göçebelikten yerleşik hayata geçiş toprağın işlenmesi ile başlamıştır. Aksoy'a göre yaşam ve kent ortamı kavramları ilk bakışta da görülebileceği gibi öncelikle ekonomik kavramlardır. Kırdan öncelikle tarımsal üretim ve tüketim ağırlık kazanırken, kent Mezopotamya'daki ilk örneklerden bu yana mal ve hizmet birikimine olanak sağlayan bir toplumsal örgütlenme oluşturuyor (27).

Konutun yerleşme içindeki konumunu yöredeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri etkilemektedir. Doğu Karadeniz köylüsü mısır, fındık gibi ürünlerinin korunması için tarlasının başında olmayı tercih ederken, İç Anadolu köylüsü buğday için aynı endişeyi duymamakta ve toplu yerleşmeyi tercih etmektedir (6). Kırsal yerleşmeler bölgenin geçim kaynaklarına göre farklı organize olmakta, evin çevresinde tarım veya hayvancılığa dönük ahır, merak, ambar, serander, değirmen gibi çeşitli fonksiyonlarda yapılar bulunmaktadır.

1.3.3.4. Yapı Kültürü

Kırsal yerleşmelerin oluşumunda fiziksel çevre koşullarının etkileri yapı ve çevresinde açıkça görülmekte, fakat yerleşmenin mimari karakterini sadece bu koşullarla açıklamak yeterli olmamaktadır. Bu noktada kişi ile toplum ve kişi ile çevresinin karşılıklı etkileşimi ve yüzyıllara dayalı deneyimleri ile desteklenen, bölgenin kimliğinde katkısı büyük "yapı kültürü" devreye girmektedir.

Anadolu'da yaşayan toplumumuzun tüm kesiminde tam bir homojenlik bulmak mümkün değildir. Bu farklılık yaşadıkları bölgeye göre biçim değiştirmekte, ancak düşünce yapısına kadar inmemektedir (23). Kırsal bölgelerde mekan oluşumları ve yapısal detaylar yüzyıllara dayalı deneysel birikim ve geleneklerle temelde aynı olan kararlar üzerinde değişmektedir. Konut çevresindeki birimler denenmişliğin verdiği tecrübe ile oluşturulur. Bölgelere göre malzeme, büyüklük biçim, yer, bazen isim değişikliği görülsede her yerde konut ile bir bütünü yansıtır.

Yerleşmelere ait yapı kültürü öncelikli olarak yapımda kullanılan malzemede kendini hissettirmektedir. En eski yapı malzemesi olan ahşap ve taşın kullanımı birbirinden görerek, öğrenerek, deneyerek yayılmakta, bölgelere göre değişen yapı formları zaman içerisinde gelişim göstermektedir. Toplumların birbirleri ile iletişiminin artması ile yeni malzeme ve tekniklerle tanışılması kırsal yerleşmelerdeki yapı anlayışını da değiştirmektedir. Fakat Sümerkan'ın da belirttiği gibi insanlar uzun dönemlerde edindikleri bu birikimi kolayca terk edemezler. Geliştirilen yapı ve tekniklerde hep önceki anlayışın izlerine rastlanır. Örneğin ahşap yapıdan taşa geçilirken saçaklardaki mertek çıkıntıları, taş süslere dönüşmüştür. Birçok ahşap yapıda kemer üstlerinde kilit taşı yerine aynı boyutta ahşap bir parça bulunduğunu ifade etmektedir (6).

Rapoport, farklı bölgelerde benzer iklim ve topoğrafya koşullarında görülen, birbirine benzemeyen yapılaşma örneklerini, toplumların yapı kültürleri, alışkanlıkları ile açıklamanın mümkün olacağını belirtmiş; aynı çalışmasında, geleneksel formların ve kırsal mimarinin zaman içindeki değişimini sosyal yaşamın memnuniyetsizliği ile başladığını, bu hoşnutsuzluğun nedenini fonksiyonel olmayan düşünceler ve sosyo-kültürel faktörlerle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. "Kültür özünde bir hediye

sunar, onun inceliğini anlamaya çalışmak gerekir" şeklindeki ifadesi ile kırsal mimarinin oluşumundaki gereklilikleri anlamının önemini vurgulamıştır (28).

Ekonomik koşulların ve çevre koşullarının tasarıma yansıdığı bilinmektedir. Fakat bu planın, az bireyli bir aile ile çok bireyli bir ailede; az eşyalı veya çok eşyalı bir ailede olabildiğince eş büyüklükte, kalıplaşmış plan düzeninde yapılması, plan düzenindeki kararın yapı ustalarına bırakılmasından kaynaklandığı belirtilmektedir (29). Kırsal yerleşmelerde yapı kültürünün sürekliliğinde, bölgede yetişen yapı ustalarının payı büyüktür. Yapı ustaları köyler arasında gidip gelerek farklı bölgelerde aynı düşünce üzerindeki uygulamaları ile yapı kültürünün dağılımını sağlamışlardır.

1.4. Anadolu'da Kırsal Yerleşmelerin Gelişimi

Anadolu tarih boyunca bir çok kültürün gelip geçtiği, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir bölgedir. Türkler İslam'ı benimsedikten sonra Anadolu'da yerleşme düzenine geçmeye başlamışlardır. Bu ortamda göçebelik kavramı, İslam dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli bir oran içinde birleşerek yeni bir yaşama kavramı ve biçimi ortaya çıktığı bilinmektedir (17).

Orta Asya'da kent yaşamının var olduğu yerlerde, Türklerinde kentlerde yada yarı yerleşik olarak kent dışında buldukları ve göçebelikle birlikte yerleşik ve yarı yerleşik düzeni birlikte sürdürdükleri görülüyor. Horasan Bölgesinde Asabad yakınında Anav'da tarımın başlangıcına işaret olarak buğday ekimi ile karşılaşılıyor (30).

15.ve 16. yüzyıllarda Osmanlı beyliğinin güçlü bir devlet kurma politikaları ile zorunlu iskan yoluyla kervan yolları üzerinde çok çeşitli ihtiyaçların karşılayabilecek yerleşmeler kurulmuştur (31). Kervansaraylar uzun yıllar kırsal bölgelere ticari, kültür hareketliliği getirmiş, olumlu yönde etkilemiştir. Zaman içinde kervan yollarının terk edilmesinin, kırsal yerleşmelerde ticaretin gerilemesine, köy yerleşmelerinin dağılmasına, yerleşme karakterinin değişmesine neden olduğu belirtilmektedir (5).

Tarih içerisinde devlet köylünün işledikleri topraklardan gelir sağlayıp, haraç alır iken, bu insanlar haklarını savundukları zaman isyancı durumuna düşmüşlerdir. Zor

durumda kalan köylü can ve mal güvenliği için köylerini bırakarak, herkesin gözünden uzak 5-10 hanelik yerleşme birimleri kurup oraya göçmüştür. 17. yüzyılda kır yerleşmelerinde meydana gelen parçalanma tarla kültürünün gerilemesine neden olmuştur (14).

19. yüzyılda yeni ulaşım teknolojisi olan demiryolu ile birlikte kırsal yerleşmelerin karakteri değişmiştir. Değişimin ana etmenlerinden biri de tarımsal ürünlerin Avrupa'da gelişen endüstri talebini karşılamak amacıyla dış ticarete kayması şeklinde açıklanmaktadır (31). Bu dönemde ticaret, kır insanını kent yaşamının içine sokmuştur.

Sanayi devriminin ülkemizde hissedilmesi ile beraber kırdan kente göç artmış, ülkede tarımsal üretim düşmüş, işsizlik artmış, kırsal bölgelerdeki iskanın niteliği değişmiştir.

Günümüzde kırsal bölgelerde yapılan çalışmalar ülke çapında, kent ölçeğinde alınan planlama kararlarında kalmış, yönetsel, hukuksal kararları öteye geçememiştir. Aydemir'in kırsal alanda mekansal örgütlenme ve kalkınma potansiyelini araştırdığı çalışmasında belirttiği gibi, bu yöndeki çalışmalar mekansal içerikten yoksun, bu nedenle de önerilen politikalar ülkenin farklı özellik gösteren yörelerinde aynı yöntem ve araçlarla uygulanamamaktadır. Bu çalışmalar ancak yöresel ölçeğe indirilerek yapılacak çalışmalarla anlam kazanacaktır (32).

1.5. Doğu Karadeniz Bölgesi Kırsal Yerleşmeleri

1.5.1. Kırsal Yerleşmelerin Özellikleri

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kırsal yerleşmeler topoğrafya içinde üç ayrı kotta dağılım gösterir. Sahilden başlayarak 1500-1600 m'lik yüksekliğe kadar sürekli oturlan köyler konumlanmıştır. Topoğrafyaya bağlı olarak değişen biçimde 1500-200 m'ler arasında yayla çıkışı ve inişinde kısa süreli oturlan mezra yerleşmeleridir. 1800-

3000 kotları ise sadece yaz ayları süresince kullanılan yayla yerleşmelerinden oluşmaktadır (22).

Yerleşmeleri biçimlendiren faktörlerde topoğrafyanın etkisine daha önce değinmiştik. Bölgenin engebeli arazi yapısı dağınık yerleşmeyi yaygın kılmıştır. Köyler nereden başlayıp nerede bittiği belli olmayan, topoğrafyanın her parçasında yaşanan, dolayısıyla da yaşatılan bölgelerdir. Sümerkan bölgedeki dağınık yerleşmenin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1- Eğimli ve engebeli topoğrafyanın toplu yerleşime elverişsizliği.

2- İnsanların evlerini, arazinin şurasına burasına dağılmış ve sürekli bakım isteyen tarlalarını, kolayca denetleyebilecekleri bir yere kurma arzusu.

3- Geçmişde kan davası nedeniyle evlerin birbirinden uzak tutulması zorunluluğu (33).

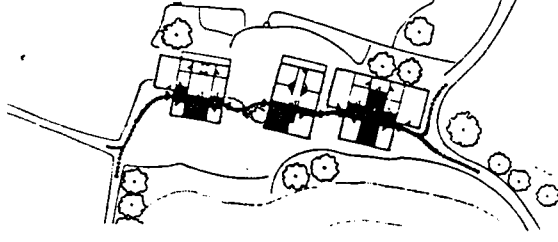
Anadolu köylerinde umumiyetle cami, merkezin yerini tesbit eder. Merkez ile evler arasında sıkı bir bağlantı vardır. Doğu Karadeniz'de fiziki planlama bakımından merkez ile evler arasında bu yakın bağlantı görülmez. Organik olarak seçilen merkez bir değil bir kaç köye hizmet eder (25).

1.5.2. Konut Ve Çevresi

Doğu Karadeniz'de köy evleri tek başına olmayıp ,muhtelif fonksiyonlar evin yanısıra inşa edilir. Serander, dam, çöten, merek, ocak gibi irili ufaklı yapılar evin etrafında kullanıştaki kolaylık ve araziye uyarak sıralanır. Evin yönlendirilmesinde manzara ve güneşten çok arazinin eğimi tesir eder; hemen daima bayır aşağı bakan cephe ön cephe olarak belirtilmektedir (25).

Yerleşmelerde, mekan ölçeğinde konutlar ve çevreleri ile ilişkiyi sağlayan konut girişlerinin hem topoğrafya hemde mevcut yerleşme tipine uygun tasarlandığı; karşılıklı iki yönde açılan giriş kapılarının, konut ve çevreleri arasında fiziksel ve işlevsel ilişkilerin sürekliliğini sağladığı şeklinde açıklanmaktadır (4). Konutlar arasındaki

komşuluk ilişkileri ve ortak yaşama yol ve komşu evlerin katılımı aşağıdaki şekilde konut girişleri ile ilişkilendirilerek gösterilmiştir (24) (şekil 1).

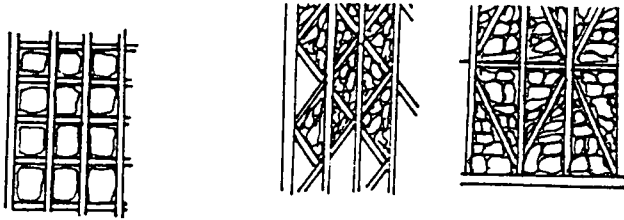


Şekil 1. Doğu Karadeniz'de Konuta yol ve çevresinin katılımı (24)

1.5.3 . Malzeme Ve Strüktür

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde geleneksel yapının en eski ve temel doğal malzemelerinden olan ağaç ve taşın birlikte kullanıldığı, taş kırıklarıyla dolgulu ve ağaç strüktürlü dolma duvarların bulunduğu belirtilmektedir (6). Bölgede yapımda ahşabın ağırlıklı kullanımını, nemli ve yağışlı iklim yapısıyla ilişkili, zengin orman varlığı ile açıklayabiliriz.

Bu bölge için yapılan bir çalışmada, *Castanea Sativa Mill* (Anadolu Kestanesi), *fagus orientalis Lipsky* (Doğu Kayını), *Pinus silvestris L.* (Sarıçam), *Picea aorientalis Link* (Doğu Ladini) yapımda en çok tercih edilen ağaç türleri olarak geçmektedir (22). Bölgedeki ahşap yapı tarzları çatma ve yığma yapım olarak geçmektedir. Yaklaşık 5 10 kesitindeki dikmelerin kareye yakın kafesler oluşturması ile ortaya göz göz bir desen çıkmakta, bu şekil göz dolması; bağlantılar çapraz olduğu takdirde üçken şekiller ortaya çıkmakta, buna da muskalı denilmektedir (25) (şekil 2).



Şekil 2. Göz ve muskalı dolgu sistemler (25).

Ahşap yığma, tahtaların veya kütüklerin köşelerde geçme ile birbiri üzerine yatay bir şekilde bindirilmesiyle kurulan sistemdir. Ambar, depo, ahır gibi havalandırılması istenilen yapılarda kütükler kullanılmaktadır.

Ahşap iskeletli duvarın geçirgen niteliği, Karşılıklı açıklıkların da katkısı ile Karadeniz'in özellikle vadi boylarının bol atmosfer nemini, evin bir tarafından diğer tarafına aktardığı, böylece tüm yapının bir doğal çevre verisi olan nemin gerektirdiği koşullara uyumunun sağlandığı şeklinde açıklanır (21).

Bölgede taş, yaşama katını zeminden ayıran bölümlerde, ahır ve depo mekanlarının duvarlarında kullanılır. Bahçe setlerinin yapımında da doğadaki taşın işlenmemiş haliyle kullanıldığı bilinmektedir.

1.5.4. İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış

Aksoy, "Uyum Sürecinin Mimarlık Sistemi İçinde Örnekleme" isimli çalışmasında, Doğu Karadeniz Bölgesinin kendine özgü yerleşmeleri olan Anzer ve Dereköy'ü alarak, mimarlık sisteminin uyum yapma organizasyonunun özelliklerini araştırmakta ve bu yaklaşımdan yararlanarak "mimarlık sistemi"ni yeni bilimsel yöntemler olan, "sistem kuramı" ve "işaretler kuramı" açılarından değerlendirilmektedir

Çalışmada işaretle kullanıcı arasındaki ilişki türü olan "kullanılışlılık ilişkisi"ni, mimarlık sistemi içinde yapı ile kullanıcı arasındaki ilişki ile açıklıyor. Karadeniz sahil konutlarında, genellikle Anadolu konutlarında rastlanmayan bir çözüm olan giriş kapısı çözümlerinde, bütün konutlara karşılıklı olarak açılmış iki kapıdan girildiğini, bu kendine özgü çözümün kuvvetli kullanıcı isteklerinin bir kanıtı olarak belirtilmektedir (21).

Çevik ve arkadaşları "Investigation of Traditional Housing from The Point of Ecology In Eastern Black Sea Region" isimli çalışmalarında Doğu Karadeniz Bölgesindeki kırsal yerleşmeler, bölgenin fiziksel ve sosyal yapısına bağlı olarak ele alınmaktadır. Fiziksel etkenler coğrafi yapı, iklim, yerel malzeme olarak incelenmekte,

çalışmada Doğu Karadeniz bölgesinde konut çevresinin biçimlenişi, strüktür yapısı, plan ve diğer birimlerde etkili olan faktörler ekolojik ve sosyo-kültürel faktörler olarak belirtilmektedir (4).

"Rural Habitats and Habitations: A Survey of Dwelling in the Rural İslamic World" isimli çalışmasında Lee Horne, Türkiye bölümünde Karadeniz sahil yerleşmelerini, coğrafi yapı, iklim, malzeme gibi fiziksel faktörler altında kısaca açıklamaktadır (34).

Kuntay, "Yaya Mekanı" isimli kitabında, Doğu Karadeniz'de, evlerde komşuluk ilişkilerinin geliştirildiğini, ortak yaşama yol ve komşu evlerin katıldığını belirtmektedir (24).

"Yayla Evlerinin Modernizasyonu" isimli yüksek lisans tez çalışmasında Özdemir, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yayla yerleşmelerini yeni kullanımlara açmak doğrultusunda, bölgedeki mimarının modernizasyonu için yeni bir metodoloji geliştirmektedir (35).

Özgüner "Köyde Mimari Doğu Karadeniz" isimli çalışmasında, evin çevresi ile olan ilişkisi, yapı malzemesi ve tekniği, çatı şekilleri, yardımcı diğer yapı elemanları ve konutun plan düzeni incelenmektedir. çalışma konuya ait çizim ve fotoğraflarla desteklenmektedir (25).

Sümerkan'ın Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bülteni, 1981 temmuz sayısındaki "Halk Dilinde Mimarlık-Doğu Karadeniz" başlıklı yazısında, köy insanı ve onun yapı, mimarlık, çevre olgularına bakışı ve ondan anladığını, halk türkülerinden, mani, bilmece ve atasözlerinin etnoğrafik bilgi ve unsurlar içeren örneklerden yararlanılarak açıklanmıştır (29).

Sümerkan'ın "Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri" isimli doktora çalışmasında, geleneksel mimari yapıyı oluşturan etkenler (fiziksel çevre koşulları, malzeme, kültür) açılarından, söz konusu etkenlerle mimari ürün ilişkilerinin derecesini ve bölge içindeki dağılımlarını araştırmaktadır.

Çalışmada, fiziksel çevre ile ilgili parametrelerin çok yakın değerlerde olduğu örneklerde, uygulama farklılıklarının saptanması, dış etkenlerin göz ardı edilmesini yapı konstrüksiyon gelenekleri ile açıklamaktadır. Aynı şekilde malzeme seçiminde

çevreden temin edilebilen malzemenin yararlanma önceliğinin ihmal edilebildiğini, bunu da yapı geleneklerinden ve ancak o malzemeyi işleme bilgisinden kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Çalışmada yapı kültürü (yapısal nitelik) haritaları ile yapısal çeşitliliğin kültür boyutu açığa çıkarılmıştır (6).

"Environmental Forces that Influence House Form in Vernacular Architecture. A Case Study in the eastern Black Sea Region" isimli master tez çalışmasında Tosun, Doğu Karadeniz Bölgesi Kırsal Kesiminde konutun formunu, biçimlenişindeki farklılıkları çevresel faktörler altında incelemektedir (4).

Bir diğer çalışma İstanbul Ticaret Odasının, Doğu Karadeniz Bölgesine dönük olarak, özellikle Turizm Bakanlığı tarafından turizm merkezi ilan edilen ve kırsal yerleşme birimi olan yaylaların, turistik ürün olarak değerlendirilebilme imkanlarının araştırılması ile ilgili çalışmasıdır.

Bu çerçevede, yayla turizmi projelerinde ve diğer konut vs. gibi yapılaşma taleplerinde, ahşap yapılaşma seçenekleri, bu yönde bölgenin sosyal ve fiziksel yapısı irdelenerek değerlendirilmektedir (22).

DPT'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaptığı nitelikli konut araştırmasında, bölgedeki kırsal konut plan tipolojileri çalışılmaktadır (36).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada kırsal yerleşmelerin konumu, biçimlenişi, mekanların oluşumu ve ilişkilerinin tesbiti ile bunları etkileyen faktörler altında (çevre koşulları, sosyo-kültürel yapı) düzenleme ilkelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırma alanı seçilerek alan çalışması yapılmış ve elde edilen verilerin analizi yapılarak bölgenin korunması, yeni yapılaşmalara ilişkin değerlendirilmesi, turizm alanında kullanılmasına ilişkin tanıtılmasına çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırma için gerekli bilgilerin sağlanabilmesi, konu ile ilgili ufkun genişlemesi için geniş bir literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Farklı coğrafi bölgelerde kırsal yerleşmeler ile ilgili yapılan her türlü çalışma irdelenmiş ve çalışmaya yön gösterecek veriler derlenmiştir.

Araştırmanın temelini alan çalışması oluşturmaktadır. Konu ile ilgili temel veriler doğrudan alandan, birebir ölçümlerle elde edilen verilerdir. Araştırma kapsamında belirlenen örnek köylerde yerleşmenin karakterini yansıtan konut grupları seçilerek plan, kesit, görünüş bazında çalışılmıştır. Özellikle engebeli arazilerde plan ve kesitler Köy Hizmetleri Müdürlüğü'nden temin edilen teodolit yardımı ile çizilmiştir. Ölçümler sırasında çelik metre, nivo, altimetre gibi araçlardan faydalanılmıştır.

Alan çalışması sırasında elde edilen fiziksel verilerin yanında mekanın yaşayan yönü olan kullanıcıları, köyün ileri gelen büyükleri ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, daha önce genel başlıklar halinde belirlenen sorular doğrultusunda olsa bile, bölge halkının tedirgin olmaması ve daha anlaşılır olması sebebiyle sohbet niteliğindedir. Fakat seçilen pilot köylerin uzak oluşu, kış şartlarının bölgede uzun sürmesi sebebiyle görüşmelerin eksik kısımları tamamlanamamıştır. Bu sebeple çalışmada görüşmelere ilişkin değerlendirmeler yapılmamış, görüşmeler rölelemlerle yapılan tesbitleri destekleyici yönde kullanılmıştır.

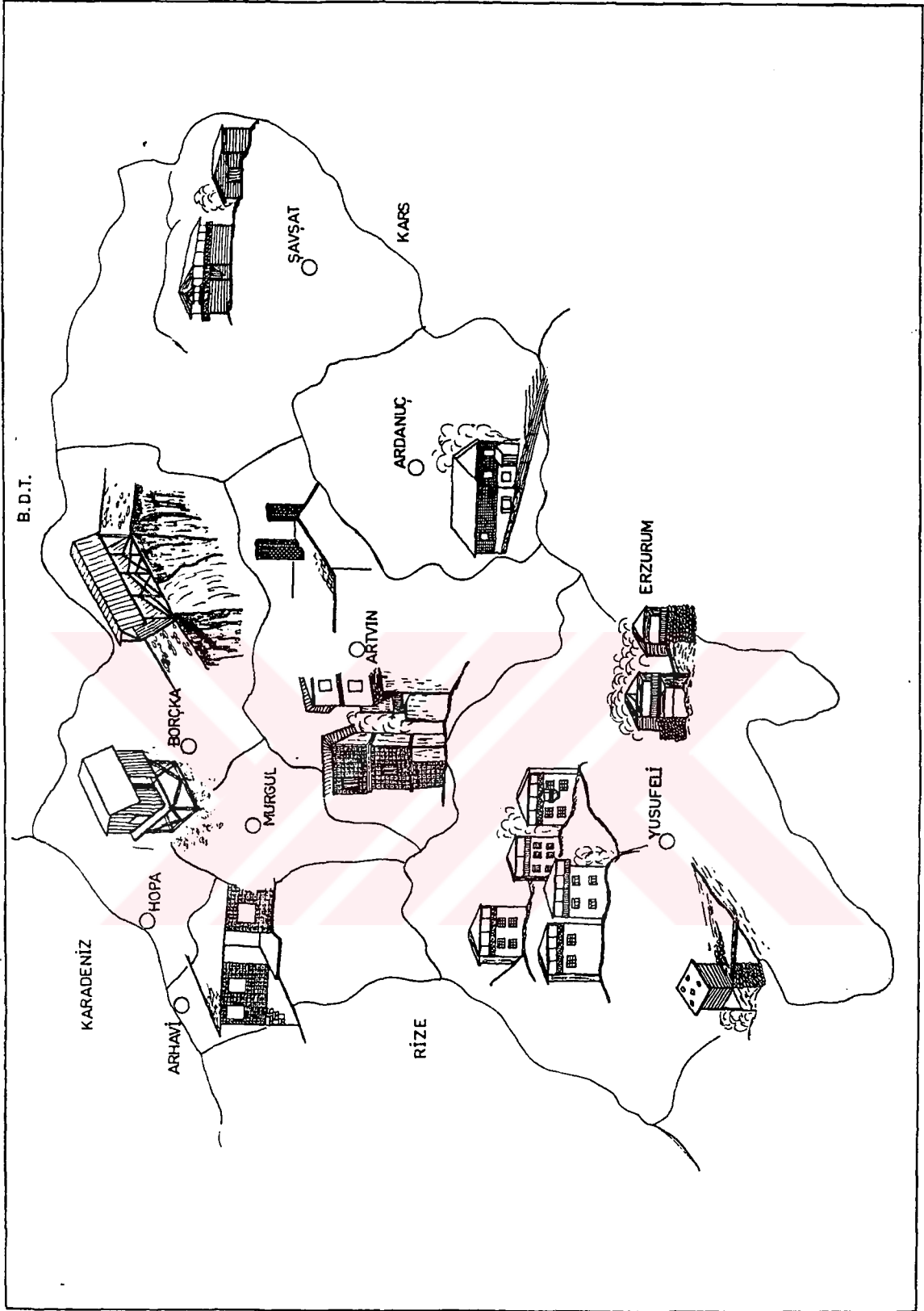
Bölgede alan çalışmasının ilk bölümünden sonuna kadar fotoğraf ve slayt çekimi yapılmıştır.

Yapılan Çalışmalar sonucu elde edilen veriler çizelge, grafik, harita, şema vb. gibi dökümanlara dönüştürülerek kullanılmıştır. Yerleşmelerin strüktürel özellikleri çizelgeler oluşturularak karşılaştırılmış, farklılıkların sebepleri irdelenmiştir.

2.2. Araştırma Alanının Seçimi

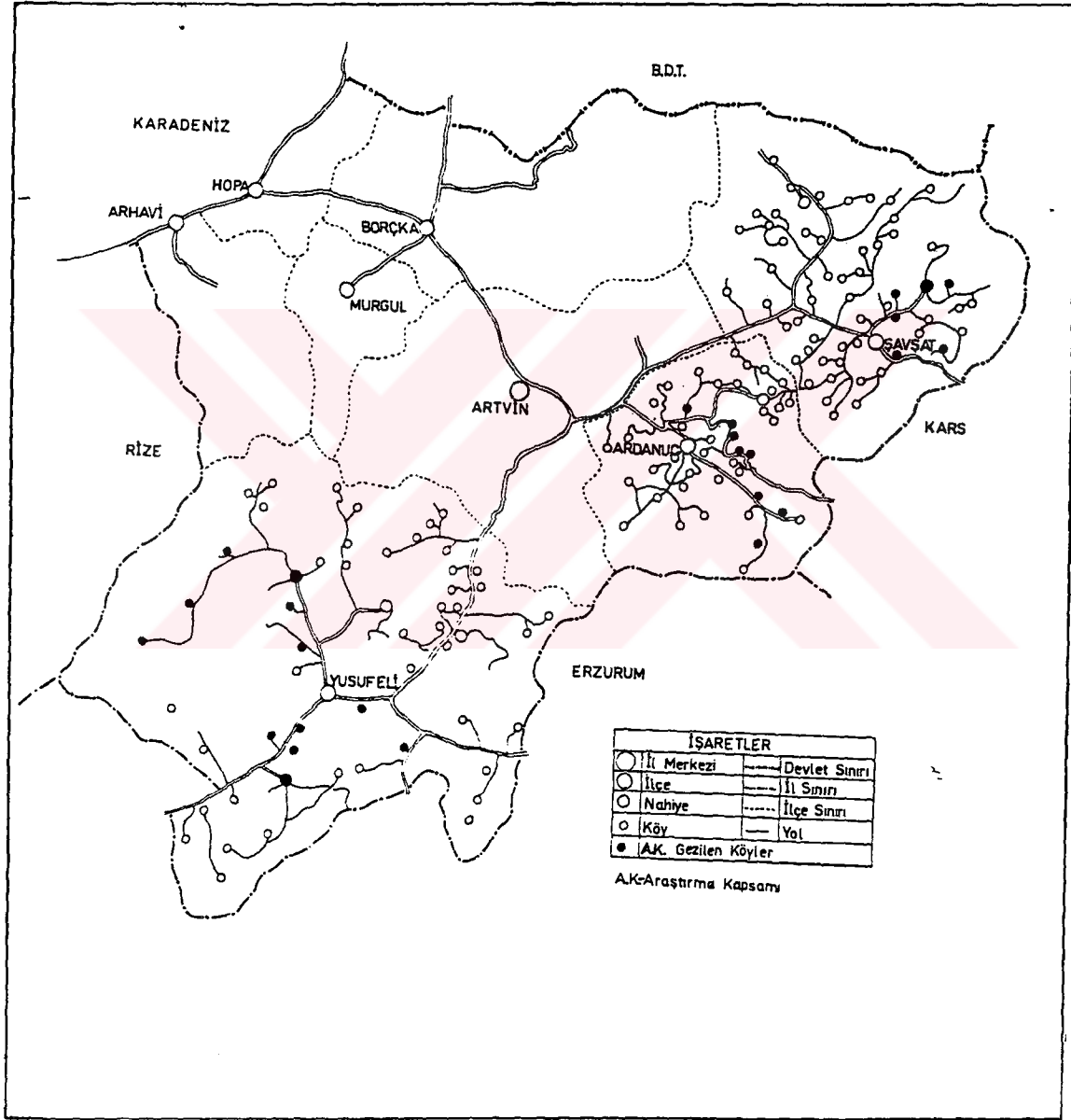
Toplumların tarihi buldukları coğrafi mekan içerisinde oluşup şekillenir. Jeolojik yapı ve bölgenin tabiat şartları bölge insanının karakterini, alışkanlıklarını, tüm bunlara bağlı olarak yaşadıkları çevreleri biçimlendirir. Kırsal yerleşmeler buldukları coğrafi yapı içerisinde bazen dağ yamaçlarında, bazen ovalarda, fakat çoğunlukla ulaşım olanak veren su boylarına yakın arazilerde konumlanır. Deneyimlere dayalı olarak oluşan kırsal mimari her nerede olursa olsun bölgenin tarihi ve kültürel yapısı içerisinde kendi biçimini oluşturur.

Doğu Karadeniz Bölgesi'ni oluşturan iller kendi içinde coğrafi, kültürel, ekonomik yapı ve iklim olarak benzerlik göstermekte; aynı coğrafi bölgede bulunan Artvin İli'nin ise bu bölgeden topoğrafya, iklim, toplum yapısı, yerleşim karakterleri, mimari biçimler olarak farklılığının yanında, kendi içinde de çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Yörenin kırsal yerleşmelerin bu zengin çeşitliliğinin ve özellikli mimari yapısının insanlara bir parça da olsa tanıtılması ve değerlendirilmesi için araştırma alanı olarak seçilmiştir (Şekil 3). Kuzeyinde Karadeniz, Kuzeydoğusunda Kars ve B.D.T.'ğu, Güney ve Güneydoğusunda Erzurum ve Batısında Rize illeri ile çevrilmiş, İl'in yüzölçümü 7436 km'dir (37). Yörenin Merkez, Ardanuç, Murgul, Şavşat, Yusufeli ilçeleri iç bölgede , Hopa, Arhavi ilçeleri Karadeniz kıyısında yer almaktadır. Bölgedeki "kıyı" ve "iç" kesim şeklindeki bu coğrafi ayırım tarih boyunca toplumun yaşayışına, geleneklerine, alışkanlıklarına, yerleşmelerin mimari karakterine de yansımıştır.



Şekil 3. Artvin İli kırsal yerleşmelerinde mimari çeşitliliğin dağılımı

Değişik çalışmalarda Arhavi, Hopa, Borçka bölgeleri mimari, kültür, ekonomi gibi farklı konularda ele alınırken, iç kesimlere çok fazla değinilmemiştir. Çalışma alanı seçilirken araştırmanın süresi ve olanakları da gözönünde tutularak, İl'in iç kesimi coğrafi olarak sınırlandırılmış; İl'in Doğu Anadolu ile sınırı oluşturan ilçeleri ele alınmıştır. Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli ilçelerini kapsayan bu bölgedeki kırsal yerleşmeler yöre mimarisi ve yerleşme karakterinin çeşitliliği göz önüne alınarak araştırma alanı olarak seçilmiştir (Şekil 4).



Şekil 4. Araştırma kapsamındaki kırsal yerleşmeler

Araştırma alanı İl'in Doğu ve Güneydoğusunu kapsamaktadır. Doğusundaki Ardahan ve Kars yaylaları, Güneyindeki Pasinler-Erzurum yaylalarına açılan tarihi büyük göç ve kervan yollarına göre uğraklığı az ve seyrek olan kapalı, körfez bir bölgedir. Bu bölge Artvin İli ve hatta Karadeniz bölgesi ile doğu illeri arasında bağlantıyı sağlayan köprü görevi görmektedir. Osmanlı-Rus savaşı döneminde büyük göçlere sahne olması yanında, komşu Kars ve Erzurum illerindeki yerleşik kültürlerle de ilişkisi sonucu bir geçiş bölgesi niteliği kazanmıştır (38).

2.2.1. Araştırma Alanının Tanıtımı

Coğrafi Yapısı

İl'in en önemli akarsuyu Çoruh Nehri'dir. Araştırma alanını kapsayan bölgedeki bir çok yerleşme Çoruh Nehri'nin kollarının oluşturduğu vadilerde, tepeler arasında konumlanmıştır.

Yöredeki köylerin bir çoğu ormanlıktır ve orman rejimine bağlı olarak kullanılabilir toprak miktarları bu nedenle sınırlıdır. Şavşat köylerinde hayvancılığa dönük alanlar daha büyük, buna karşılık tarıma uygun alanlar oldukça sınırlıdır. Ardanuç köylerinde sulu tarım önemli olmasına karşın, bu tarıma uygun alanlar il ortalama değerinin altındadır. Yine Ardanuç ve Yusufeli'nde hayvancılığa dönük geniş alanların varlığı dikkat çekmektedir (32). Şimdi kısaca ilçelerin coğrafi bilgilerini verelim.

YUSUFELİ: Rize, Erzurum, Merkez ve Arhavi ilçeleri ile sınırlandırılmıştır. İl Merkezine uzaklığı 85 km denizden yüksekliği 565 m'dir (39). İlçede yazlar sıcak, kışlar ılık geçer. Bölgede diğer ilçelere göre yağışlar daha azdır. En çok yağış ilkbahar sonu ile yaz başlangıcına rastlar (40).

Arazi yapısı dik kayalıklar şeklindedir. İlçeyi oluşturan bir çok yerleşmenin eğimli arazilere, kayalıklara oturduğu, Karadeniz'in karakteristik özelliği olan dağınık yerleşmenin gruplar şeklinde olduğu görülür. Köyler birbirine uzaklıkları değişen bir çok mahalleden oluşur.

ŞAVŞAT: B.D.T.'ğu, Merkez, Ardanuç, Borçka ilçeleri ile sınırlandırılmıştır. Rakımı 1100 m, İl Merkezine uzaklığı 72 km'dir (39). Doğu Karadeniz iklim yöresinde yer almakta ise de daha ziyade Doğu Anadolu ikliminin özelliklerini taşımakta, yazlar az yağışlı ve sıcak, kışlar ise karlı ve soğuk geçmektedir (40).

Köylerde gerek arazi yapısı gerekse de mülkiyet durumuna bağlı olarak gruplar şeklindeki dağınık yerleşme görülmektedir. Bölgenin topografyasının düz olduğu alanlarda, sert kış koşullarına da bağlı olarak toplu yerleşme örneklerine de rastlanır (Şavşat İlçesi Salcıköy gibi) (41).

ARDANUÇ: Kars, Erzurum illeri, Merkez, Şavşat İlçesi ile çevrelenmiştir. İl Merkezine uzaklığı 42' km, rakımı 740 m'dir (39). Doğu Karadeniz iklimi ile kuzeydoğu Anadolu Bölgesi iklimi arasında geçiş yeri teşkil etmekle beraber, Doğu Karadeniz Bölgesi ikliminin etkisi altında kalmaktadır. Yazın sıcak ve etkisi altında bulunduğu iklime nazaran daha az yağışlı; kışları ılık, kar daha az, yağışlar daha çok yağmur şeklindedir (40).

Tarım arazisinin dağınık, topoğrafyanın dağlık olması bölgede dağınık yerleşmeye olanak kılmıştır. Köyler mahalleler şeklinde gruplanmıştır.

Sosyo-Kültürel Yapısı

Doğu Karadeniz'de Hemşin ve Lazların varlığı Hopa'ya kadar uzanmakta; Artvin'in doğu sınırında ise kuzeydoğudan Kur ve Aras boylarından gelen Gürcülerin yerleştiği bilinmektedir (38). Bugün de bazı bölgelerde gürcü dili konuşulmaktadır.

Günümüzde bölgede geleneksel yaşamın, yöre halkının bir parçası olarak devamlılığını sürdürdüğü görülmektedir. Bölgede ataerkil aile yapısı hakim, konutlar geniş aile tipine uygun niteliktedir. Odaların oluşumu birkaç çekirdek ailenin bir arada yaşayabileceği şekilde, konut yakın çevresi mekanlar ortak kullanmayı gerektirir niteliktedir. Aile içi ekonomik faaliyetler ve ihtiyaçlarının oluşturduğu mekanların bir bütünü yansıttığı görülür. Gittikçe kalabalıklaşan ailede çocuklar baba evine yakın bir konumda ev yaparak evden ayrılır. Yerleşmelerdeki gruplaşmalarda bu şekilde oluşmaktadır.

Kırsal yerleşmeler geleneksel yaşamın sürdürüldüğü bölgelerdir. Özellikle ulaşım olanaklarının hızla gelişmesi çeşitli yerleşme grupları arsında ilişkileri artırmış,

ülkenin sanayileşme süreci ile beraber kırdan kente büyük bir göçün başlamasına neden olmuştur.

Çalışma kapsamındaki İlçelerden Şavşat'ta ekonomik koşullara bağlı sebepler halkı büyük ölçüde öğrenime itmiştir. Yöre halkının çoğunluğu öğrenim için kentlere kalıcı göç etmekte, sadece yazları köyelerine geldikleri söylenmektedir. Ardanoç'ta da durum böyle iken Yusufeli'nde farklı olarak halkın çoğunluğu başka şehirlerin yanında yurt dışında özellikle Almanya, Libya, Arabistan gibi ülkelere çalışma amaçlı gitmekte, sadece yazları tatil amaçlı gelmektedirler.

Bu durum bu bölgelerdeki kırsal yaşamı da etkilemekte, değişen ihtiyaçların yerini yenilerinin alması gündeme gelmektedir. Örneğin eskiden köyün suyu köydeki belirli çeşmelerden sağlanır iken, bugün her evin içinde kendi çeşmesi bulunmaktadır. Yine tuvaletler eskiden evin dışında iken, şimdi evin içinde alaturka, hatta alafranga tuvaletlere rastlanılmaktadır. Köylerin hemen hepsinde telefon, televizyon, radyo gibi iletişim araçları bulunmakta, bu anlamda kent yaşamı ile iç içe bir sentez yaşanmaktadır. Alan çalışması sırasında insanlarla iletişimin çok kolay kurulduğunu, bunun yanında geçmişten beri süregelen yardımlaşma, misafirperverlik gibi değerlerini de sürdürdükleri görülmüştür.

Bölgedeki dağınık yerleşmenin bir sonucu olarak köyler arasındaki mesafeler uzak, ilişkiler kopuktur. Yakın köyler arasındaki evlilikler bu ilişkileri yakınlaştırmakta, evlilik törenleri sırasında gelenekleri, giyim ve yöresel yemekleri ile kırsal yaşam en görkemli şekli ile yaşatılmaktadır.

2.3. Alan Çalışmaları

2.3.1. Kimlik Kartlarının Hazırlanması

Daha önce yöntem ve teknikler bölümünde de belirtildiği gibi, Orman İşletme, Turizm, Kültür Müdürlüklerinde yapılan görüşmeler doğrultusunda bölge içerisinde farklı köylere gidilerek fotoğraflar çekilip ön etütler yapılmıştır.

Araştırma alanı olarak belirlenen Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli ilçelerinin köy yerleşme karakterlerinin ve mimari özelliklerinin doğru ve belirgin olarak gösterilmesi, seçilen pilot köylere ait bilgilerin desteklenmesi amacı ile ondört köy kimlik kartı bilgileri ile verilmiştir. Bu köyler Yusufeli- Altıparmak, Dereiçi, Çeltikdüzü, Tekkale, Yaylalar; Şavşat- Ciritdüzü, Karaköy, Veliköy, Meşeli, Ardanuç-Ballı, Bulanık, Güleç, Kaşıkçı, Tütünlü köyleridir. İçlerinden altısı (Dereiçi, Yaylalar, Veliköy, Meşeli, Kaşıkçı, Tütünlü) pilot köy olarak seçilmiştir. Köylere ulaşımın kolaylaştırılması ve ulaşım zamanının azaltılması açısından kimlik kartı olarak verilen köylerin, seçilen pilot köylere yakın köyler olmasına dikkat edilmiştir. Birbiriyle yakın, toplumsal ilişki kurabilen komşu köyler seçilmesi bölgedeki yapı kültürünün dağılımını ve sürekliliğini görebilmek açısından olumludur.

Kimlik kartlarındaki bilgilerin bir kısmı arazi çalışmaları sonucu, bir kısmı Artvin Valiliğine kurumlarca gönderilen envanter bilgilerinden temin edilmiştir (42).



KÖYÜN ADI: Altıparmak BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Yusufeli HANE SAYISI: 291 RAKIMI: 1250 İLÇEYE UZAKLIĞI: 29 km NÜFUSU: Kadın: 747 Erkek: 544		
İKLİM: <input checked="" type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)		
BITKİ ÖRTÜSÜ: <input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri		ARAZI YAPISI: <input type="checkbox"/> Derin Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input type="checkbox"/> Kayaalık
YERLEŞİM ARAZİSİ: <input checked="" type="checkbox"/> Çok Eğimli <input type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Düz		YERLEŞİM TİPİ: <input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input checked="" type="checkbox"/> Kumeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel
ORMAN VARLIĞINA GÖRE, YERLEŞİM TİPİ: <input type="checkbox"/> Orman İçi <input checked="" type="checkbox"/> Orman Kenarı <input type="checkbox"/> Orman Yakını		SU VARLIĞINA GÖRE <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını
KONUT DIŞINDA KOYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR: <input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input checked="" type="checkbox"/> Serander <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Fırın <input checked="" type="checkbox"/> Köprü		KONUTUN MALZEME VE STRÜKTÜRÜ: <input type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap - Taş Yapı <input type="checkbox"/> Taş Yapı
KONUTUN KAT SAYISI: <input type="checkbox"/> 1 katlı <input type="checkbox"/> 2 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 3 katlı		
KOYDEKİ REKREAKTİF ETKİNLİKLER: <input type="checkbox"/> Festivaller <input checked="" type="checkbox"/> Avcılık <input checked="" type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input checked="" type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Şifalı sukar <input checked="" type="checkbox"/> Rafting		

Şekil 5. Yusufeli- Altıparmak Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Dereiçi
BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Yusufeli
HANE SAYISI: 62
RAKIMI: 900
İLÇEYE UZAKLIĞI: 12 km
NÜFUSU: Kadın: 491
Erkek: 464

İKLİM:

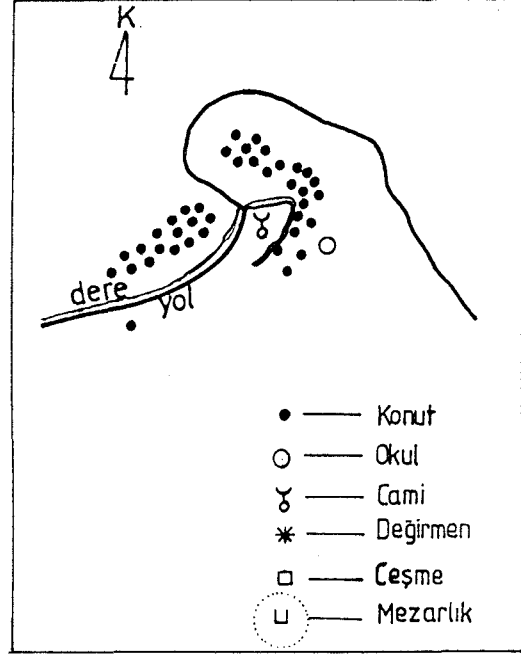
- Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BİTKİ ÖRTÜSÜ:

- Bahçe ve Tarım Bitkileri
 Orman Ürünleri
 Çayır ve Mera Bitkileri

ARAZI YAPISI:

- Derin Toprak
 Kaya - Toprak
 Kayalık



YERLEŞİM ALANININ:

- Çok Eğimli
 Az Eğimli
 Düz

YERLEŞİM TİPİ:

- Toplu
 Dağınık (tek tek evler)
 Kumeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

ORMAN VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Orman İçi
 Orman Kenarı
 Orman Yakını

BİR MERKEZ ETRAFINDA

SU VARLIĞINA GÖRE

- Nehir- Dere Yakını
 Göl Yakını
 Deniz Yakını



KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ
MİMARİ ELEMANLAR:

- Samanlık Serander
 Kümes Ahır
 Odunluk Çeşme
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN MALZEME
VE STRUKTÜRÜ:

- Ahşap Yapı
 Ahşap - Taş Yapı
 Taş Yapı

KONUTUN KAT SAYISI:

- 1 katlı 2 katlı 3 katlı

KÖYDEKİ REKREATİF
ETKİNLİKLER:

- Festivaller Avcılık
 Mesire Yerleri Trekking
 Şifalı sukar Rafting

KÖYÜN GELİR
KAYNAKLARI:

- Hayvancılık
 Tarım
 Ticaret



Şekil 6. Yusufeli- Dereiçi Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Çeltikdüzü
 BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Yusufeli
 HANE SAYISI: 86
 RAKIMI: 700
 İLÇEYE UZAKLIĞI: 15 km
 NÜFUSU: Kadın: 382
 Erkek: 314

İKLİM:

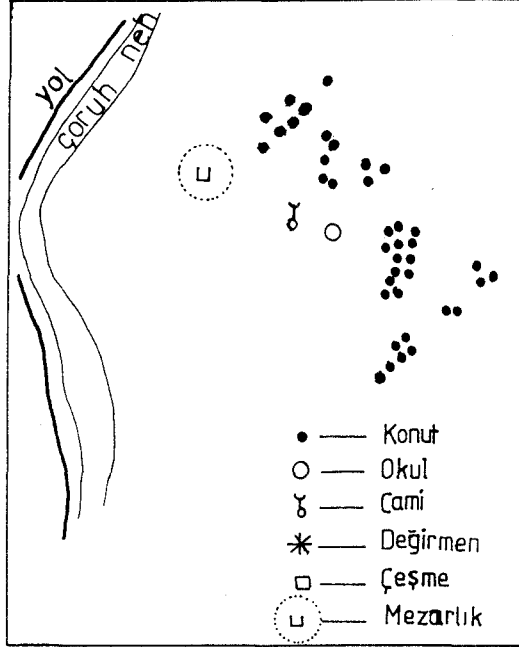
- Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BITKİ ÖRTÜSÜ:

- Bahçe ve Tarım Bitkileri
 Orman Ürünleri
 Çayır ve Mera Bitkileri

ARAZI YAPISI:

- Derin Toprak
 Kaya - Toprak
 Kayalık



YERLEŞİM ARAZİSİ:

- Çok Eğimli
 Az Eğimli
 Düz

YERLEŞİM TİPİ:

- Toplu
 Dağınık (tek tek evler)
 Kümeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

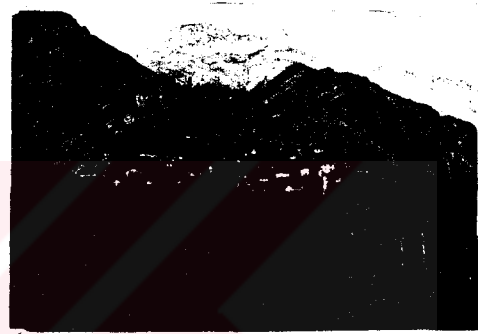
ORMAN VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Orman İçi
 Orman Kenarı
 Orman Yakını

SU VARLIĞINA GÖRE

- Bir Merkez Etrafında
 Nehir- Dere Yakını
 Göl Yakını
 Deniz Yakını



KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ

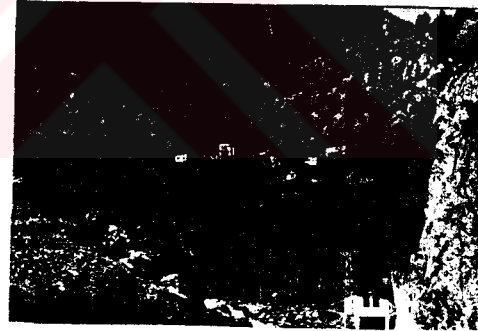
MİMARİ ELEMANLAR:

- Samanlık Serander
 Kümes Ahır
 Odunluk Çeşme
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN MALZEME

VE STRUKTÜRÜ

- Ahşap Yapı
 Ahşap- Taş Yapı
 Taş Yapı



KONUTUN KAT SAYISI:

- 1 katlı 2 katlı 3 katlı

KÖYDEKİ REKREATİF

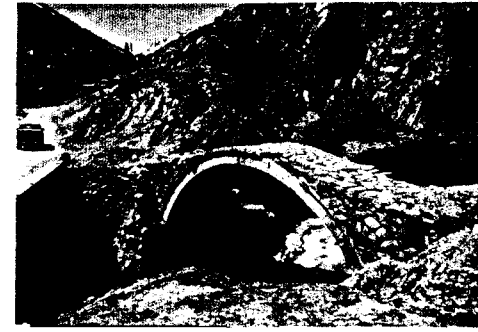
ETKİNLİKLER:

- Festivaller Avcılık
 Mesire Yerleri Trekking
 Şifalı sukar Rafting

KÖYÜN GELİR

KAYNAKLARI

- Hayvancılık
 Tarım
 Ticaret



Şekil 7. Yusufeli- Çeltikdüzü Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Tekkale
 BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Yusufeli
 HANE SAYISI: 97
 RAKIMI: 750
 İLÇEYE UZAKLIĞI: 6 km
 NÜFUSU: Kadın: 626
 Erkek: 516

İKLİM:

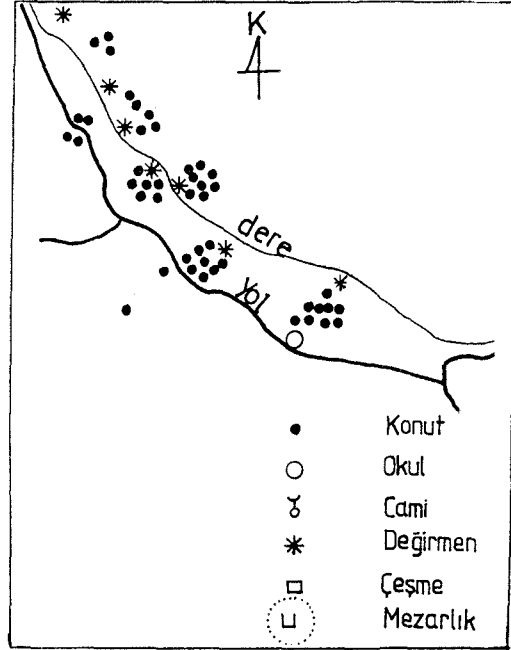
- Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BITKİ ÖRTÜSÜ:

- Bahçe ve Tarım Bitkileri
 Orman Ürünleri
 Çayır ve Mera Bitkileri

ARAZI YAPISI:

- Derin Toprak
 Kaya - Toprak
 Kayalık



YERLEŞİM ARAZISI:

- Çok Eğimli
 Az Eğimli
 Düz

YERLEŞİM TİPİ:

- Toplu
 Dağınık (tek tek evler)
 Kumeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

ORMAN VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Orman İçi
 Orman Kenarı
 Orman Yakını

SUYU VARLIĞINA GÖRE

- Nehir- Dere Yakını
 Göç Yakını
 Deniz Yakını

KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ

MİMARİ ELEMANLAR:

- Samanlık Serander
 Kümes Ahır
 Odunluk Çeşme
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:

- Ahşap Yapı
 Ahşap- Taş Yapı
 Taş Yapı

KONUTUN KAT SAYISI:

- 1 katlı 2 katlı 3 katlı

KÖYDEKİ REKREATİF

ETKİNLİKLER:

- Festivaller Avcılık
 Mesire Yerleri Trekking
 Şifalı sukar Rafting

KÖYÜN GELİR

KAYNAKLARI:

- Hayvancılık
 Tarım
 Ticaret



Şekil 8. Yusufeli- Tekkale Köyü kimlik kartı bilgileri

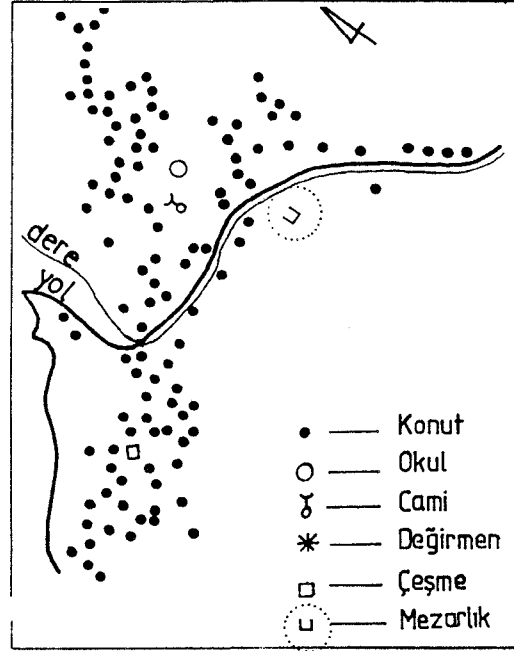
<p>KÖYÜN ADI: Yaylalar BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Yusufeli HANE SAYISI: 220 RAKIMI: 1970 İLÇEYE UZAKLIĞI: 51 km NÜFUSU: Kadın: 357 Erkek: 237</p>		<p>● — Konut ○ — Okul ☪ — Cami * — Değirmen □ — Çeşme □ — Mezarlık</p>	
<p>İKLİM:</p> <p><input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak. Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı. Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak. Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)</p>			
<p>BİTKİ ÖRTÜSÜ:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri</p>		<p>ARAZİ YAPISI:</p> <p><input type="checkbox"/> Derin Toprak <input type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kayalık</p>	
<p>YERLEŞİM ARAZİSİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Çok Eğimli <input type="checkbox"/> Az Eğimli <input checked="" type="checkbox"/> Düz</p>		<p>YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input checked="" type="checkbox"/> Kumeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel</p>	
<p>ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Orman İçi <input type="checkbox"/> Orman Kenarı <input checked="" type="checkbox"/> Orman Yakını</p>		<p>SU VARLIĞINA GÖRE:</p> <p><input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını</p>	
<p>KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input type="checkbox"/> Serander <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Fırın <input checked="" type="checkbox"/> Köprü</p>		<p>KONUTUN MALZEME VE STRUKTURU:</p> <p><input type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input type="checkbox"/> Ahşap- Taş Yapı <input type="checkbox"/> Taş Yapı</p>	
<p>KONUTUN KAT SAYISI:</p> <p><input type="checkbox"/> 1 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 2 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 3 katlı</p>			
<p>KÖYDEKİ REKREAKTİF ETKİNLİKLER:</p> <p><input type="checkbox"/> Festivaller <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Şifalı sukar</p>		<p>KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:</p> <p><input type="checkbox"/> Avcılık <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Rafting <input type="checkbox"/> Hayvancılık <input type="checkbox"/> Tarım <input type="checkbox"/> Ticaret</p>	

Şekil 9. Yusufeli- Yaylalar Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Ciritdüzü
 BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Şavşat
 HANE SAYISI: 167
 RAKIMI: 1150
 İLÇEYE UZAKLIĞI: 10 km
 NÜFUSU: Kadın: 264
 Erkek: 241

İKLİM:
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BİTKİ ÖRTÜSÜ: ARAZI YAPISI:
 Bahçe ve Tarım Bitkileri Derin Toprak
 Orman Ürünleri Kaya - Toprak
 Çayır ve Mera Bitkileri Kayalık



YERLEŞİM ARAZİSİ: YERLEŞİM TİPİ:
 Çok Eğimli Toplu
 Az Eğimli Dağınık (tek tek evler)
 Düz Kümeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ: SU VARLIĞINA GÖRE
 Orman İçli Bir Merkez Etrafında
 Orman Kenarı Nehir- Dere Yakını
 Orman Yakını Göl Yakını
 Deniz Yakını

KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR: KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:
 Samanlık Serander Ahşap Yapı
 Kümes Ahır Ahşap - Taş Yapı
 Odunluk Çeşme Taş Yapı
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN KAT SAYISI:
 1 katlı 2 katlı 3 katlı

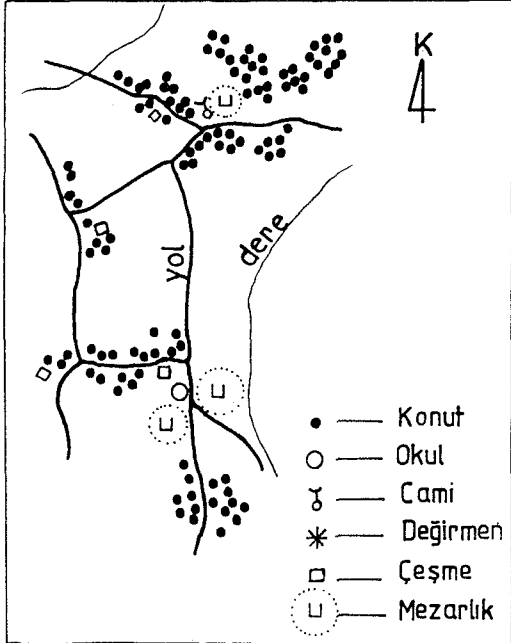

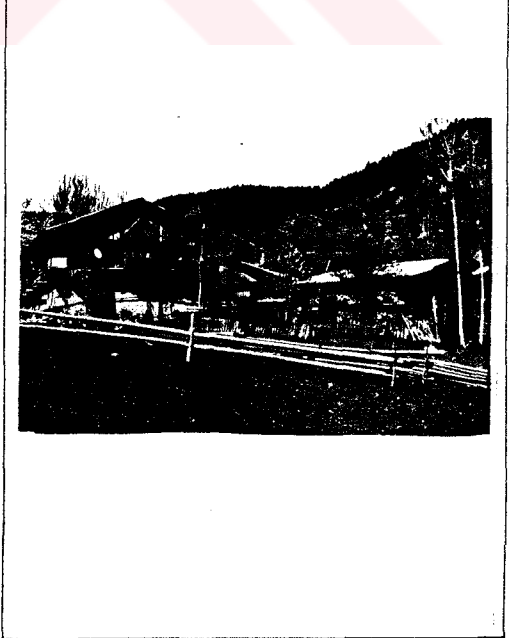
KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER: KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:
 Festivaller Avcılık Hayvancılık
 Mesire Yerleri Trekking Tarım
 Şifalı sukar Rafting Ticaret



Şekil 10. Şavşat- Ciritdüzü Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Karaköy BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Şavşat HANE SAYISI: 53 RAKIMI: 1780 İLÇEYE UZAKLIĞI: 24 km NÜFUSU: Kadın: 129 Erkek: 118		<p>● — Konut ○ — Okul ☽ — Cami * — Değirmen □ — Çeşme □ — Mezarlık</p>
İKLİM: <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)		
BİTKİ ÖRTÜSÜ <input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input checked="" type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input checked="" type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri	ARAZI YAPISI <input type="checkbox"/> Derin Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input type="checkbox"/> Kayalık	
YERLEŞİM ARAZİSİ: <input type="checkbox"/> Çok Eğimli <input checked="" type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Düz	YERLEŞİM TİPİ: <input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input checked="" type="checkbox"/> Kümeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel <input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında	
ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ: <input checked="" type="checkbox"/> Orman İçi <input type="checkbox"/> Orman Kenarı <input type="checkbox"/> Orman Yakını	SU VARLIĞINA GÖRE: <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını	
KONUT DIŞINDA KOYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR: <input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input type="checkbox"/> Serander <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input checked="" type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Fırın <input type="checkbox"/> Köprü	KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ: <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input type="checkbox"/> Ahşap- Taş Yapı <input type="checkbox"/> Taş Yapı	
KONUTUN KAT SAYISI: <input type="checkbox"/> 1 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı		
KOYDEKİ REKREAKTİF ETKİNLİKLER: <input checked="" type="checkbox"/> Festivaller <input checked="" type="checkbox"/> Avcılık <input checked="" type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Şifalı sukar <input type="checkbox"/> Rafting	KOYUN GELİR KAYNAKLARI: <input checked="" type="checkbox"/> Hayvancılık <input checked="" type="checkbox"/> Tarım <input type="checkbox"/> Ticaret	

Şekil 11. Şavşat- Karaköy kimlik kartı bilgileri

<p>KÖYÜN ADI: Meşeli BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Şavşat HANE SAYISI: 178 RAKIMI: 1640 İLÇEYE UZAKLIĞI: 24 km NÜFUSU: Kadın: 293 Erkek: 247</p>	 <p>● — Konut ○ — Okul ☪ — Cami * — Değirmen □ — Çeşme □ — Mezarlık</p>
<p>İKLİM:</p> <p><input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)</p> <p>BİTKİ ÖRTÜSÜ: ARAZI YAPISI:</p> <p>■ Bahçe ve Tarım Bitkileri . Derin Toprak ■ Orman Ürünleri ■ Kaya - Toprak ■ Çayır ve Mera Bitkileri Kayalık</p>	
<p>YERLEŞİM ARAZİSİ: YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Çok Eğimli Toplu ■ Az Eğimli Dağınık (tek tek evler) <input type="checkbox"/> Düz ■ Kümeler (grup şeklinde) Çizgisel</p> <p>ORMAN VARLIĞINA GÖRE: Bir Merkez Etrafında YERLEŞİM TİPİ: SU VARLIĞINA GÖRE:</p> <p>■ Orman İçi ■ Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Orman Kenarı Göl Yakını <input type="checkbox"/> Orman Yakını Deniz Yakını</p>	
<p>KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR: KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:</p> <p>■ Samanlıklar <input type="checkbox"/> Serander ■ Ahşap Yapı ■ Kümes ■ Ahır <input type="checkbox"/> Ahşap- Taş Yapı ■ Odunluk ■ Çeşme Taş Yapı <input type="checkbox"/> Kuyu ■ Ambar (depo) ■ Fırın <input type="checkbox"/> Köprü</p> <p>KONUTUN KAT SAYISI: <input type="checkbox"/> 1 katlı ■ 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı</p>	<p>KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER: KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:</p> <p><input type="checkbox"/> Festivaller ■ Avcılık ■ Hayvancılık ■ Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking ■ Tarım <input type="checkbox"/> Şifalı sukar <input type="checkbox"/> Rafting <input type="checkbox"/> Ticaret</p>

Şekil 12. Şavşat- Meşeli Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Veliköy
 BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Şavşat
 HANE SAYISI: 141
 RAKIMI: 1370
 İLÇEYE UZAKLIĞI: 22 km
 NÜFUSU: Kadın: 327
 Erkek: 332

İKLİM:

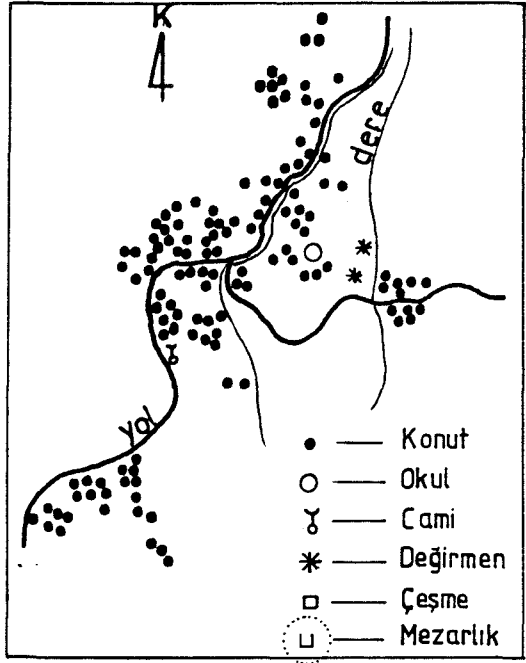
- Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BITKİ ÖRTÜSÜ:

- Bahçe ve Tarım Bitkileri
 Orman Ürünleri
 Çayır ve Mera Bitkileri

ARAZI YAPISI:

- Derin Toprak
 Kaya - Toprak
 Kayaalık



YERLEŞİM ARAZISI:

- Çok Eğimli
 Az Eğimli
 Düz

YERLEŞİM TİPİ:

- Toplu
 Dağınık (tek tek evler)
 Kümeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

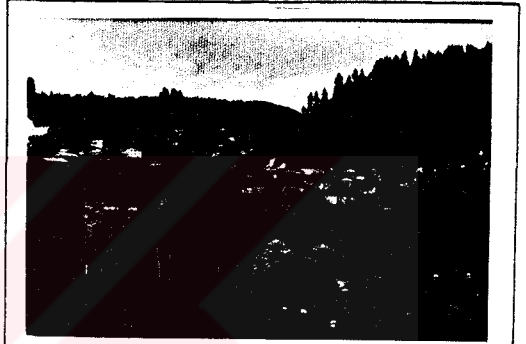
ORMAN VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Orman İçi
 Orman Kenarı
 Orman Yakını

SU VARLIĞINA GÖRE

- Nehir- Dere Yakını
 Göl Yakını
 Deniz Yakını



KONUT DIŞINDA KOYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR:

- Samanlık Serander
 Kümes Ahır
 Odunluk Çeşme
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN MALZEME VE STRÜKTÜRÜ:

- Ahşap Yapı
 Ahşap- Taş Yapı
 Taş Yapı

KONUTUN KAT SAYISI:

- 1 katlı 2 katlı 3 katlı



KOYDEKİ REKREAKTİF

ETKİNLİKLER:

- Festivaller Avcılık
 Mesire Yerleri Trekking
 Şifalı sukar Rafting

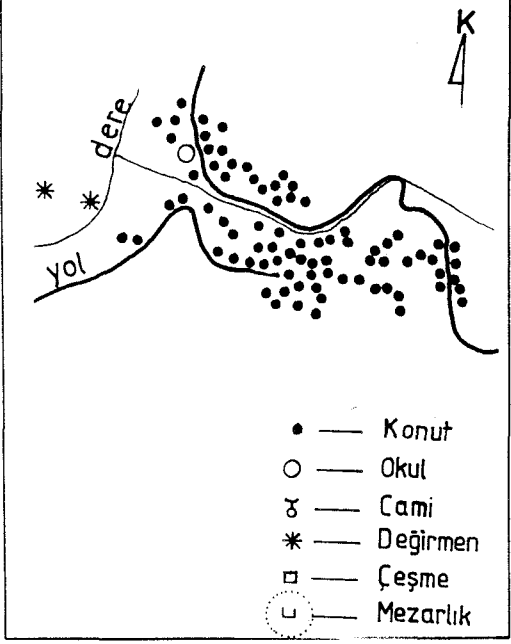

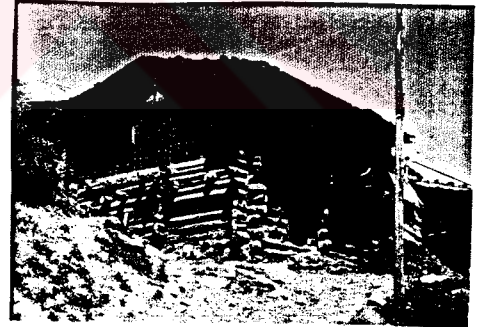


KOYUN GELİR

KAYNAKLARI:

- Hayvancılık
 Tarım
 Ticaret



Şekil 13. Şavşat- Veliköy kimlik kartı bilgileri

<p>KÖYÜN ADI: Ballı BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Ardanuç HANE SAYISI: 53 RAKIMI: 1650 İLÇEYE UZAKLIĞI: 30 km NÜFUSU: Kadın: 143 Erkek: 124</p>			
<p>İKLİM:</p> <p>Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)</p>		<p>ARAZI YAPISI:</p> <p><input type="checkbox"/> Derin Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input type="checkbox"/> Kayalık</p>	
<p>BİTKİ ÖRTÜSÜ:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input checked="" type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri</p>		<p>YERLEŞİM ARAZİSİ:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Çok Eğimli <input type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Düz</p>	
<p>ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Orman İçi <input checked="" type="checkbox"/> Orman Kenarı <input type="checkbox"/> Orman Yakını</p>		<p>YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input checked="" type="checkbox"/> Kümeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel</p>	
<p>KONUT DIŞINDA KOYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Fırın</p>		<p>ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ:</p> <p><input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Gol Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını</p>	
<p>KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:</p> <p><input type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap - Taş <input type="checkbox"/> Taş</p>		<p>KONUTUN KAT SAYISI:</p> <p><input type="checkbox"/> 1 katlı <input type="checkbox"/> 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı</p>	
<p>KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER:</p> <p><input type="checkbox"/> Festivaller <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Şifalı sukar</p>		<p>KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Avelik <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Rafting</p>	
<p>KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER:</p> <p><input type="checkbox"/> Festivaller <input checked="" type="checkbox"/> Avelik <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Şifalı sukar</p>		<p>KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:</p> <p><input checked="" type="checkbox"/> Hayvancılık <input checked="" type="checkbox"/> Tarım <input type="checkbox"/> Ticaret</p>	
			
			

Şekil 14. Ardanuç- Ballı Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Bulanık BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Ardanuç HANE SAYISI: 76 RAKIMI: 1340 İLÇEYE UZAKLIĞI: 24 km NÜFUSU: Kadın: 361 Erkek: 332		
İKLİM: Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)		
BITKİ ÖRTÜSÜ:		● — Konut ○ — Okul ☽ — Cami * — Değirmen □ — Çeşme □ — Mezarlık
<input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input checked="" type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri		
ARAZI YAPISI:		<input type="checkbox"/> Derin Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input type="checkbox"/> Kayalık
<input type="checkbox"/> Çok Eğimli <input checked="" type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Düz		
YERLEŞİM ARAZİSİ:		<input type="checkbox"/> Toplu <input checked="" type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input type="checkbox"/> Kümeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel
YERLEŞİM TİPİ:		
ORMAN VARLIĞINA GÖRE		<input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını
YERLEŞİM TİPİ:		
<input type="checkbox"/> Orman İçi <input checked="" type="checkbox"/> Orman Kenarı <input type="checkbox"/> Orman Yakını		
KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI:		
KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ FLEMANLAR:		KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:
<input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input type="checkbox"/> Serander <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Firm <input type="checkbox"/> Köprü		
KONUTUN KAT SAYISI:		<input type="checkbox"/> 1 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı
KONUTUN MALZEME VE STRUKTÜRÜ:		
<input checked="" type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap - Taş Yapı <input type="checkbox"/> Taş Yapı		
KOYDEKİ REKREAKTİF ETKİNLİKLER:		
<input type="checkbox"/> Festivaller <input checked="" type="checkbox"/> Avcılık <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Şifahi sukar <input type="checkbox"/> Rafting		<input checked="" type="checkbox"/> Hayvancılık <input checked="" type="checkbox"/> Tarım <input type="checkbox"/> Tiyatret
KOYUN GELİR KAYNAKLARI:		

Şekil 15. Ardanuç- Bulanık Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Güleç
 BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Ardanuç
 HANE SAYISI: 137
 RAKIMI: 1600
 İLÇEYE UZAKLIĞI: 30 km
 NÜFUSU: Kadın: 359
 Erkek: 325

İKLİM:

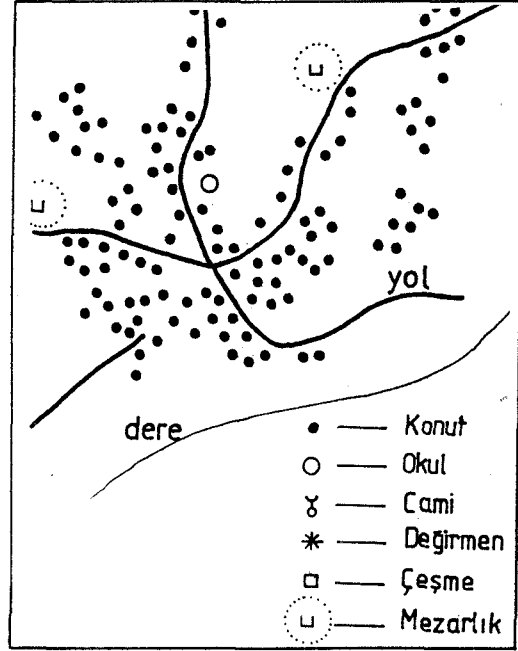
- Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz)
 Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz)
 Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)

BİTKİ ÖRTÜSÜ:

- Bahçe ve Tarım Bitkileri
 Orman Ürünleri
 Çayır ve Mera Bitkileri

ARAZİ YAPISI:

- Derin Toprak
 Kaya - Toprak
 Kayalık



YERLEŞİM ARAZİSİ:

- Çok Eğimli
 Az Eğimli
 Düz

ORMAN VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Orman İçi
 Orman Kenarı
 Orman Yakını

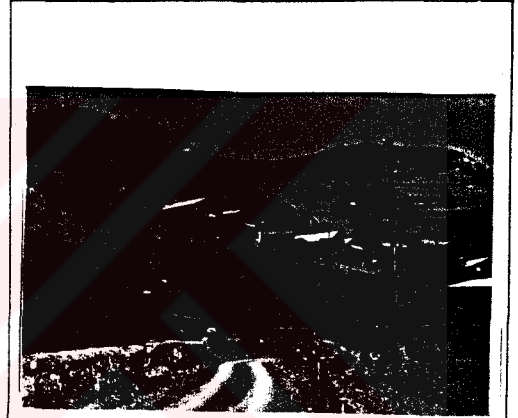
YERLEŞİM TİPİ:

- Toplu
 Dağınık (tek tek evler)
 Kümeler (grup şeklinde)
 Çizgisel

SU VARLIĞINA GÖRE

YERLEŞİM TİPİ:

- Nehir- Dere Yakını
 Göl Yakını
 Deniz Yakını



KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ

MİMARİ ELEMANLAR:

- Samanlık Serander
 Kümes Ahır
 Odunluk Çeşme
 Kuyu Ambar (depo)
 Fırın Köprü

KONUTUN KAT SAYISI:

- 1 katlı 2 katlı 3 katlı

KONUTUN MALZEME

VE STRÜKTÜRÜ:

- Ahşap Yapı
 Ahşap - Taş Yapı
 Taş Yapı



KÖYDEKİ REKREATİF

ETKİNLİKLER:

- Festivaller Avcılık
 Mesire Yerleri Trekking
 Şifalı sukar Rafting

KÖYÜN GELİR

KAYNAKLARI:

- Hayvancılık
 Tarım
 Ticaret

Şekil 16. Ardanuç- Güleç Köyü kimlik kartı bilgileri

<p>KÖYÜN ADI: Kaşıkçı BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Ardanuç HANE SAYISI: 18 RAKIMI: 1520 İLÇEYE UZAKLIĞI: 14 km NÜFUSU: Kadın: 29 Erkek: 32</p>		
<p>İKLİM: <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)</p> <p>BİTKİ ÖRTÜSÜ: ARAZI YAPISI: <input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Derin Toprak <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input checked="" type="checkbox"/> Kaya - Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri <input type="checkbox"/> Kayalık</p>		
<p>YERLEŞİM ARAZİSİ: YERLEŞİM TİPİ: <input checked="" type="checkbox"/> Çok Eğimli <input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input type="checkbox"/> Düz <input checked="" type="checkbox"/> Kümeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel</p> <p>ORMAN VARLIĞINA GÖRE YERLEŞİM TİPİ: <input type="checkbox"/> Orman İçinde <input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında <input checked="" type="checkbox"/> Orman Kenarı <input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Orman Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını</p>		
<p>KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR: KONUTUN MALZEME VE STRÜKTÜRÜ: <input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input type="checkbox"/> Serander <input type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap - Taş Yapı <input type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input type="checkbox"/> Taş Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Fırın <input type="checkbox"/> Köprü</p> <p>KONUTUN KAT SAYISI: <input type="checkbox"/> 1 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı</p>		
<p>KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER: KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI: <input type="checkbox"/> Festivaller <input type="checkbox"/> Avcılık <input checked="" type="checkbox"/> Hayvancılık <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking <input checked="" type="checkbox"/> Tarım <input checked="" type="checkbox"/> Şifalı sukar <input type="checkbox"/> Rafting <input type="checkbox"/> Ticaret</p>		

Şekil 17. Ardanuç- Kaşıkçı Köyü kimlik kartı bilgileri

KÖYÜN ADI: Tütünlü BAĞLI BULUNDUĞU İLÇE ADI: Ardanuç HANE SAYISI: 75 RAKIMI: 870 İLÇEYE UZAKLIĞI: 7 km NÜFUSU: Kadın: 182 Erkek: 153		
İKLİM: <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları ılık ve yağışlı (Akdeniz) <input checked="" type="checkbox"/> Yazları ılık ve yağışlı, Kışları ılık, bazen kar yağışlı (Karadeniz) <input type="checkbox"/> Yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı (Karasal)		
BITKİ ÖRTÜSÜ:		ARAZİ YAPISI:
<input checked="" type="checkbox"/> Bahçe ve Tarım Bitkileri <input type="checkbox"/> Orman Ürünleri <input type="checkbox"/> Çayır ve Mera Bitkileri		<input type="checkbox"/> Derin Toprak <input checked="" type="checkbox"/> Kaya + Toprak <input type="checkbox"/> Kayalık
YERLEŞİM ARAZİSİ:		YERLEŞİM TİPİ:
<input checked="" type="checkbox"/> Çok Eğimli <input type="checkbox"/> Az Eğimli <input type="checkbox"/> Düz		<input type="checkbox"/> Toplu <input type="checkbox"/> Dağınık (tek tek evler) <input checked="" type="checkbox"/> Kümeler (grup şeklinde) <input type="checkbox"/> Çizgisel
ORMAN VARLIĞINA GÖRE		<input type="checkbox"/> Bir Merkez Etrafında
YERLEŞİM TİPİ:		SU VARLIĞINA GÖRE
<input type="checkbox"/> Orman İçi <input checked="" type="checkbox"/> Orman Kenarı <input type="checkbox"/> Orman Yakını		<input checked="" type="checkbox"/> Nehir- Dere Yakını <input type="checkbox"/> Göl Yakını <input type="checkbox"/> Deniz Yakını
KONUT DIŞINDA KÖYDEKİ MİMARİ ELEMANLAR:		KONUTUN MALZEME VE STRÜKTÜRÜ
<input checked="" type="checkbox"/> Samanlık <input type="checkbox"/> Serander <input checked="" type="checkbox"/> Kümes <input checked="" type="checkbox"/> Ahır <input checked="" type="checkbox"/> Odunluk <input checked="" type="checkbox"/> Çeşme <input checked="" type="checkbox"/> Kuyu <input checked="" type="checkbox"/> Ambar (depo) <input checked="" type="checkbox"/> Fırın <input checked="" type="checkbox"/> Köprü		<input type="checkbox"/> Ahşap Yapı <input checked="" type="checkbox"/> Ahşap- Taş Yapı <input type="checkbox"/> Taş Yapı
KONUTUN KAT SAYISI:		
<input type="checkbox"/> 1 katlı <input checked="" type="checkbox"/> 2 katlı <input type="checkbox"/> 3 katlı		
KÖYDEKİ REKREATİF ETKİNLİKLER:		KÖYÜN GELİR KAYNAKLARI
<input type="checkbox"/> Festivaller <input type="checkbox"/> Avcılık <input type="checkbox"/> Mesire Yerleri <input type="checkbox"/> Trekking <input type="checkbox"/> Şifalı sukar <input type="checkbox"/> Rafting		<input checked="" type="checkbox"/> Hayvancılık <input checked="" type="checkbox"/> Tarım <input type="checkbox"/> Ticaret

Şekil 18. Ardanuç- Tütünlü Köyü kimlik kartı bilgileri

2.3.2 Örnek Yerleşmelerin Seçimi

Bölge Orman İşletme Müdürlüğü, Turizm Müdürlüğü, Kültür Müdürlüğü gibi kuruluşlarda yapılan görüşmeler pilot yerleşmelerin seçiminde yön göstermiştir. Bölge içerisinde farklı köylere gidilerek fotoğraflar çekilip ön etütler yapılmıştır. Alan etütleri esnasında yerleşmenin mimari karakteri, yapısal çeşitliliği, strüktürel özellikleri, topoğrafik yapısı, ulaşım durumu, rekreasyonel potansiyeli gibi araştırmaya yön verecek hususlar üzerinde durulmuştur.

Araştırma kapsamındaki Ardanuç, Şavşat, Yusufeli ilçelerinden bölgenin mimari karakterini yansıtan iki yerleşme seçilmiştir. Çalışmada kırsal yerleşmeler olarak ele aldığımız yerler sürekli yerleşmeler olan "köy" yerleşmeleridir. Yayla, mezra gibi yerleşmeler köy kapsamında fakat gerek fiziksel biçimlenme, gerekse de mekan organizasyonları ile sürekli yerleşmelerden farklı karakter gösterdikleri görülmektedir. Seçilen iki köy dışında bunları bütünleyen diğer komşu köyler ise kimlik kartı bilgileri ile sunulmuştur. Yapısal kültürün devamlılığını ve bölgeye ait yerleşme karakterinin incelenmesi amacıyla seçilen ve kimlik kartı olarak verilen köyler aynı yol güzergahı üzerinde birbirleriyle toplumsal ilişki kurabilen komşu köylerdir (Şekil 4).

Belirlenen köyler bölgenin kültürel, ekonomik yapısını yansıtan; halk mimarisinin yoğun olduğu yerleşmelerdir. Ayrıca bölgenin turizm potansiyeline girdi olabilecek, örneğin doğal çevresi ile dağcılık, doğa yürüyüşleri, avcılık, piknik gibi turizm aktivitelerine olanak sağlayan veya bu özelliklerin dışında işlenmemiş doğal çevresi ve mimari karakteri ile turizme olanak sağlayabilecek yerleşmelerin seçilmesine dikkat edilmiştir (Ek 1).

Çevre koşullarının yerleşmeler üzerindeki etkilerini karşılaştırmak amacıyla topoğrafya, iklim, rakım gibi verilere dikkat edilmiş, topoğrafik yapının yerleşmenin yönü, konumu, mekanların kendi içindeki organizasyonunu nasıl etkilediğini değerlendirmek amacıyla eğimli-düz şeklindeki farklı arazi yapısına sahip , farklı yükseltideki yerleşmeler seçilmiştir . Küçük bir bölge içerisinde yerleşmelerin mimari yapısındaki farklılığı görebilmek ve ilçeler arasında karşılaştırma yapmak için, seçilen köylerin bölgenin genel karakteristik yapısına uygun olmasına dikkat edilmiştir.

Çalışma alanını kapsayan bölgede, topoğrafik yapıya bağlı olarak dağınık yerleşme söz konusudur. Konut yakın çevresi ile ilgili saptamalar yapabilmek için belirlenen köylerden, yerleşmenin karakterini yansıtan gruplar seçilmiştir. Bu bölümde bu yerleşmelerin coğrafi konumu ile ilgili kısa bilgiler verilecektir.

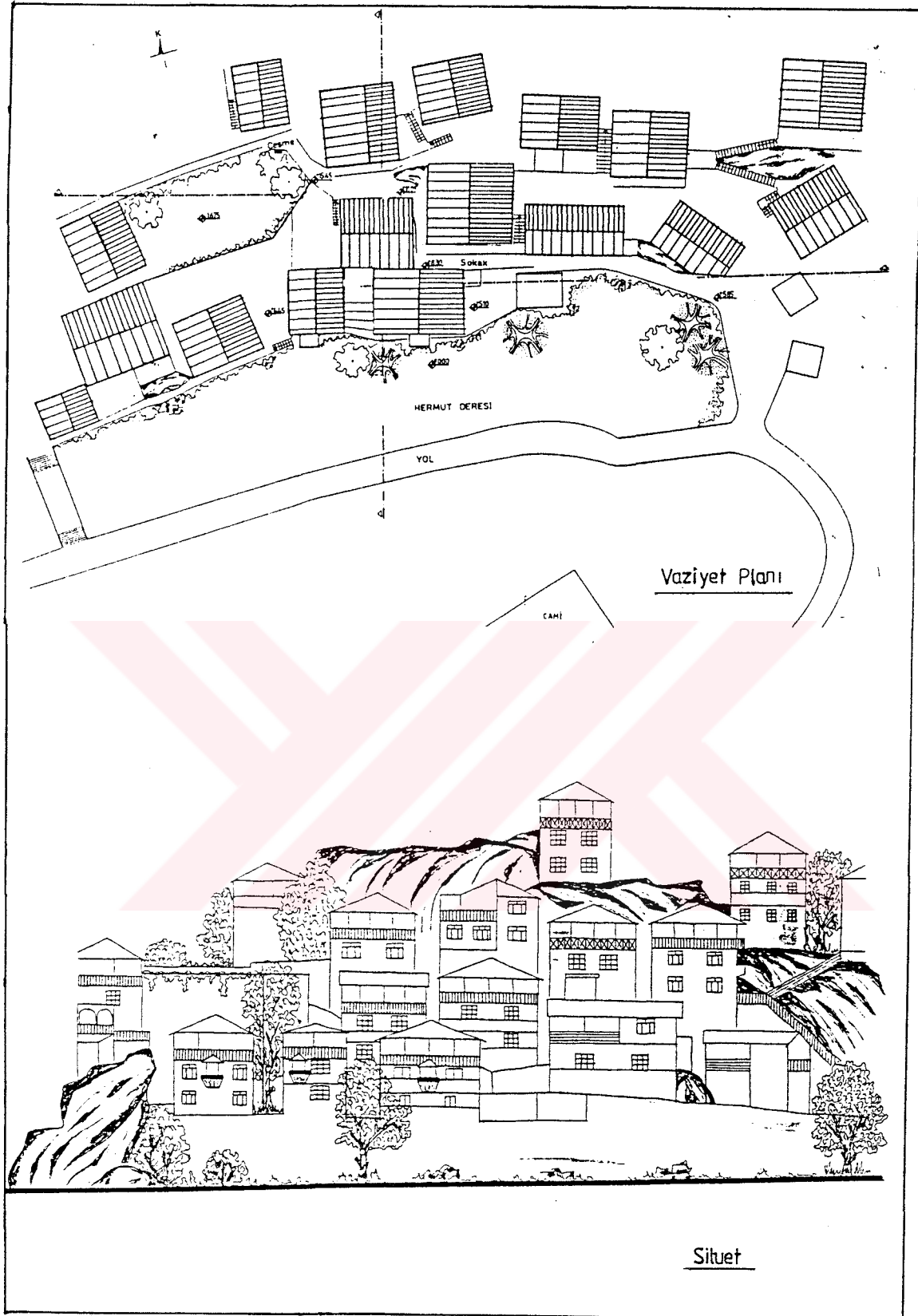
Yusufeli'nin Dereiçi Köyü'nün İlçe Merkezine uzaklığı 12 km'dir. Yöreye özgü mimarinin korunmuş olduğu toplu bir yerleşmedir. Dereiçi İlçe Merkezine yakın bir köy olmasına rağmen, tepeler arasında kalmış saklı bir köy görünümündedir (Şekil 19a, 19b, 19c).

Yaylalar Köyü'nün İlçe Merkezine uzaklığı 58 km, rakım 2200 m'dir. Köye ulaşılan yol güzergahında doğal çevrenin güzelliği ve çeşitliliği bu bölgeyi cazip kılmaktadır. Av, dağ, yayla turizmi için ideal olan Kaçkar Dağı eteklerindeki Yaylalar Köyü, bölgeye tırmanış için gelen turistlerin stabilize yolla geldiği en son noktadır. İpek Halı dokumacılığının yapıldığı köy, ara konak merkezi konumundadır (Şekil 20).

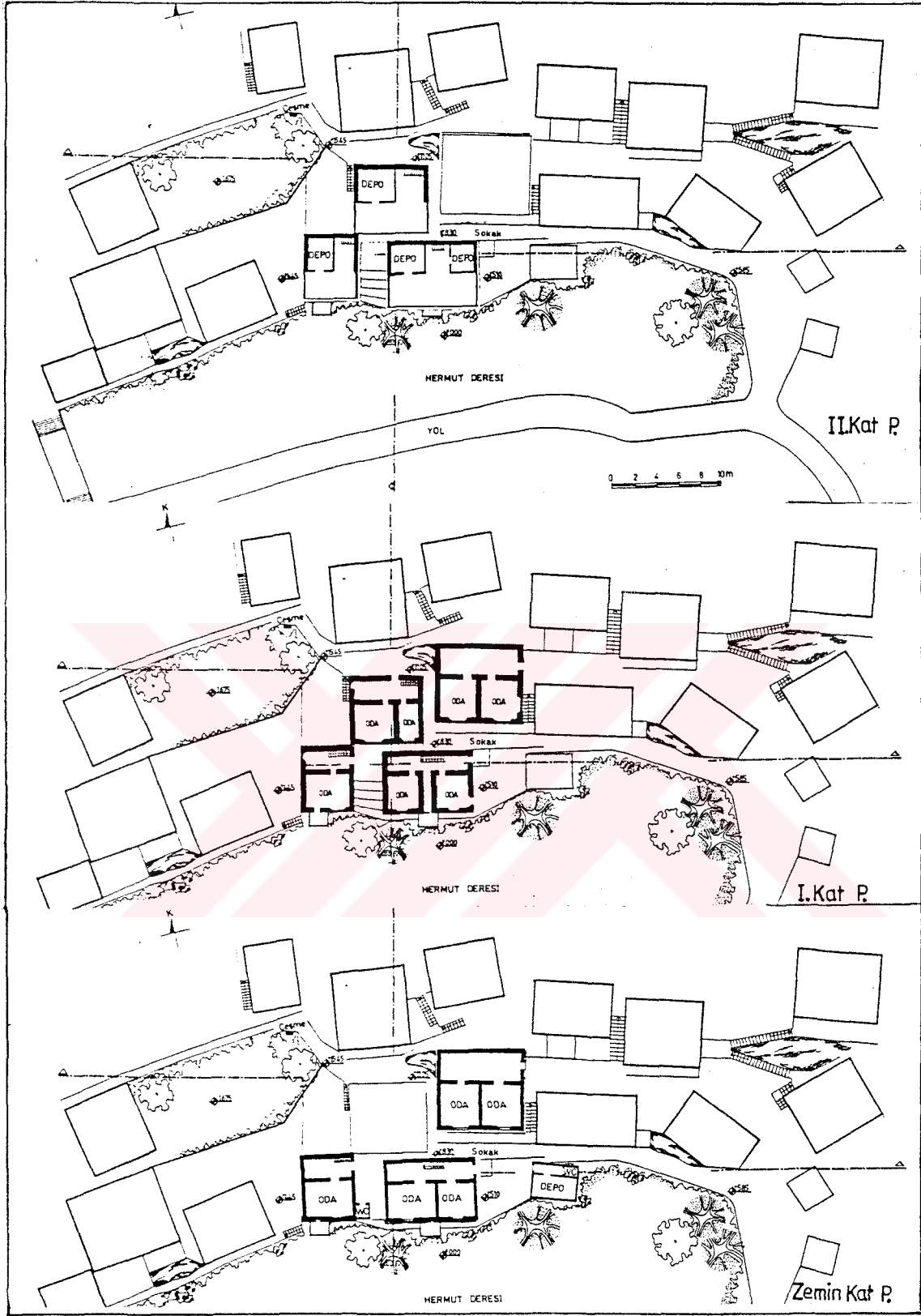
Şavşat'ın Veliköy ve Meşeli köyleri birbirine komşu yerleşmelerdir. Meşeli'nin ilçe Merkezi'ne uzaklığı 18 km, veliköy'ün 14 km'dir. Yörenin doğa ile uyumlu, yöresel yaşam biçiminin çok iyi yansıtıldığı ahşap evleri bölge halkının estetik değerleri ile birleşince mimari değeri yüksek yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Karagöl-Sahara Milli Parkı'nın piknik alanı olarak kullanılan Karagöl bölgesine ulaşımın bu köyler içinden geçmesi bu mimari güzellikleri gözler önüne sermektedir (Şekil 21a, 21b, 21c, 22a, 22b).

Ardanuç Tütünlü Köyü ilçeye 7 km uzaklıktadır. 1945-1949 yılları arasında ilçe merkezinin bu bölgede kurulması ve o dönemde Ardahan-Kars karayolunun yerleşmenin ortasından geçmesi bölgenin fiziksel yapısını da etkilemiştir. Köy bugünde aşağı Tütünlü, yukarı Tütünlü olarak bilinmektedir. Merkeze yakınlığı ve ilçe yatılı okulunun bu bölgede oluşu, yöreyi her mevsim yaşanılan bir yerleşim durumuna getirmiştir (Şekil 23a, 23b, 23c).

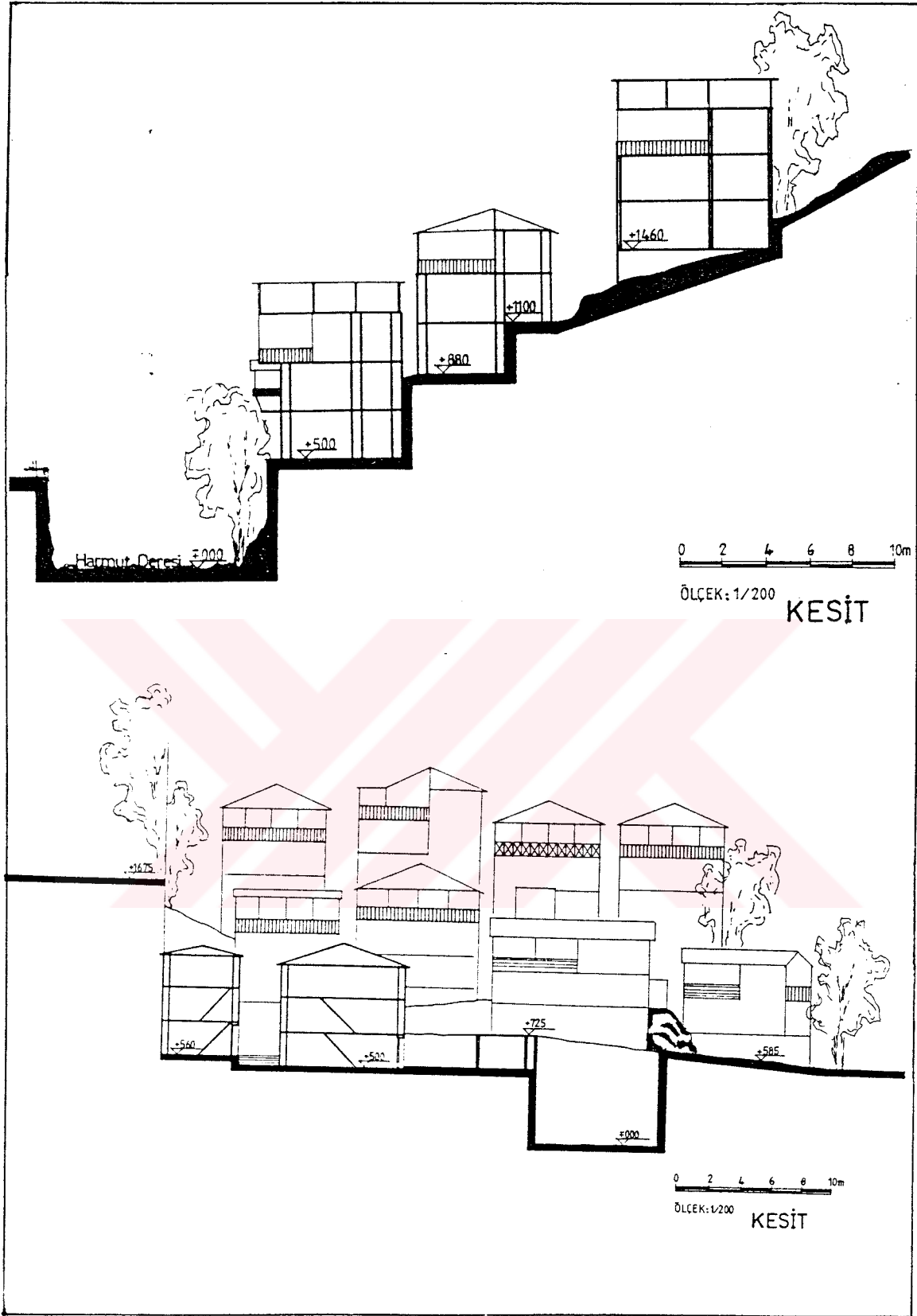
Kaşıkçı Köyü'nün İlçe Merkezi'ne uzaklığı 14 km'dir. Yol durumunun kötü oluşu bölgeye ulaşımı güçleştirmekte, doğal çevrenin güzelliğine rağmen, yöresel festivallerin yapıldığı (cirusbil festivali) yaylalara gidiş için tercih edilmemektedir. Bölgedeki yapılar yörenin doğal çevresi, iklim ve topoğrafyasını yansıtır tarzdadır (Şekil 24a, 24b).



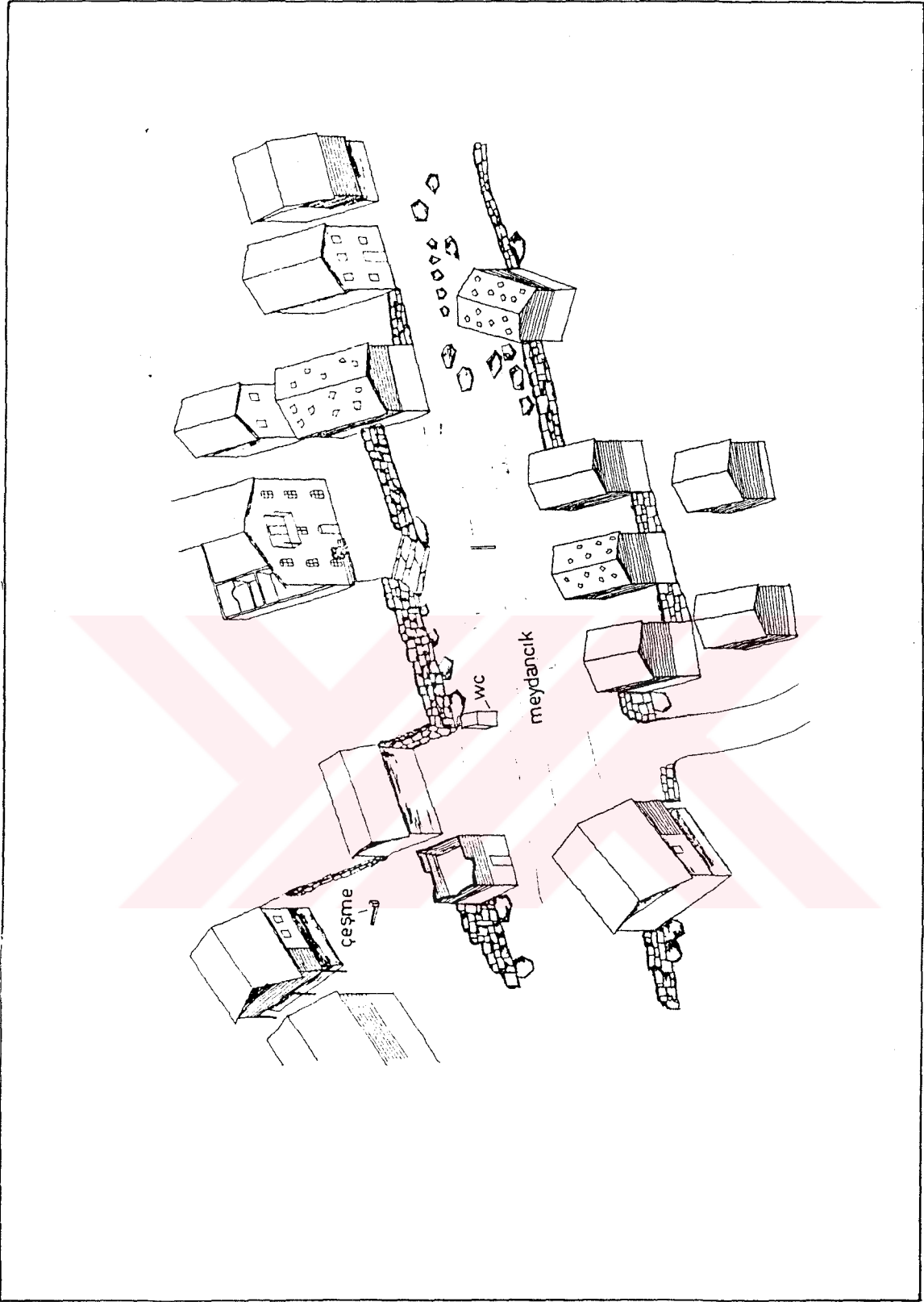
Şekil 19a. Yusufeli -Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve silüeti



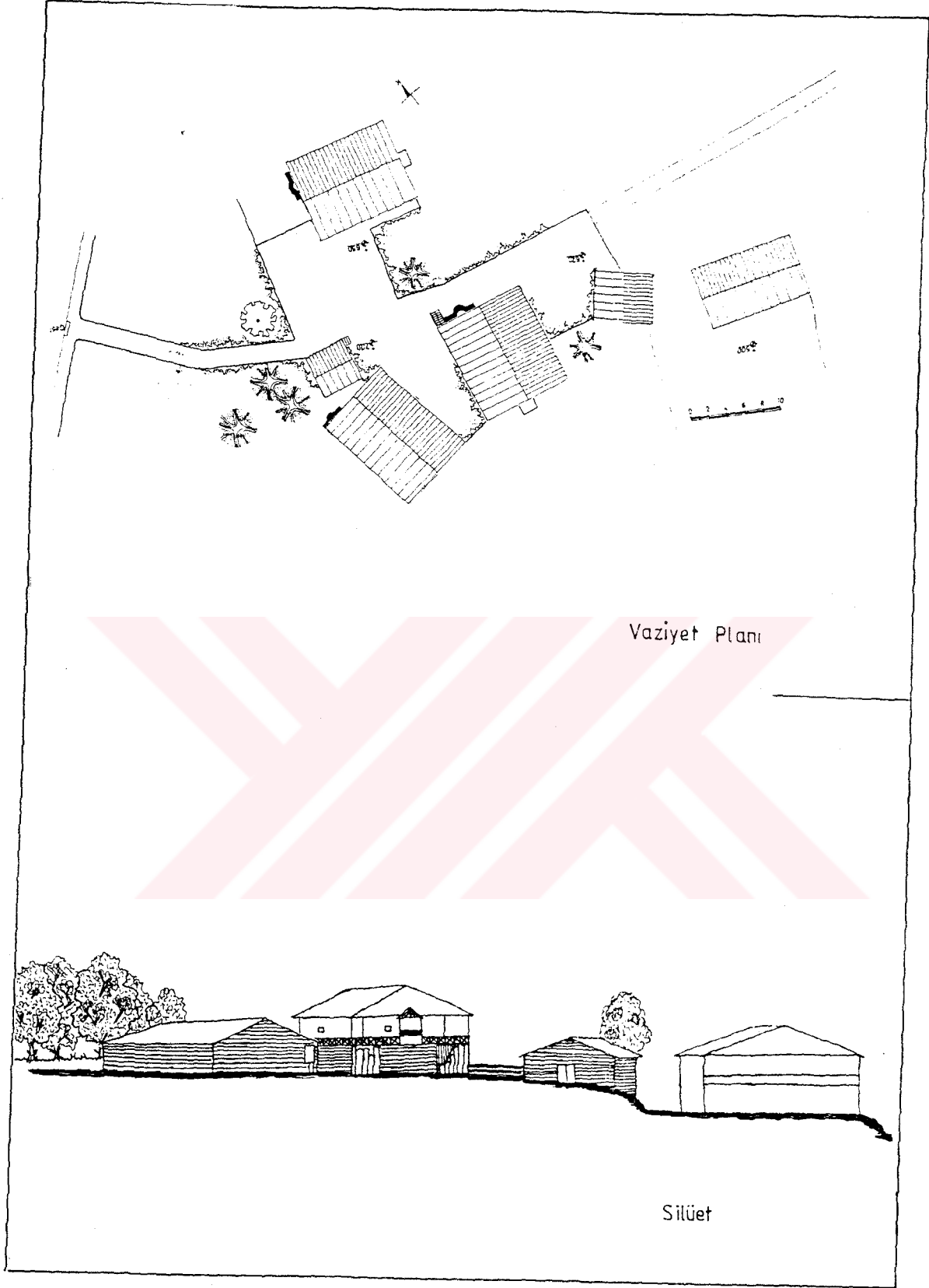
Şekil 19b. Yusufeli - Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları



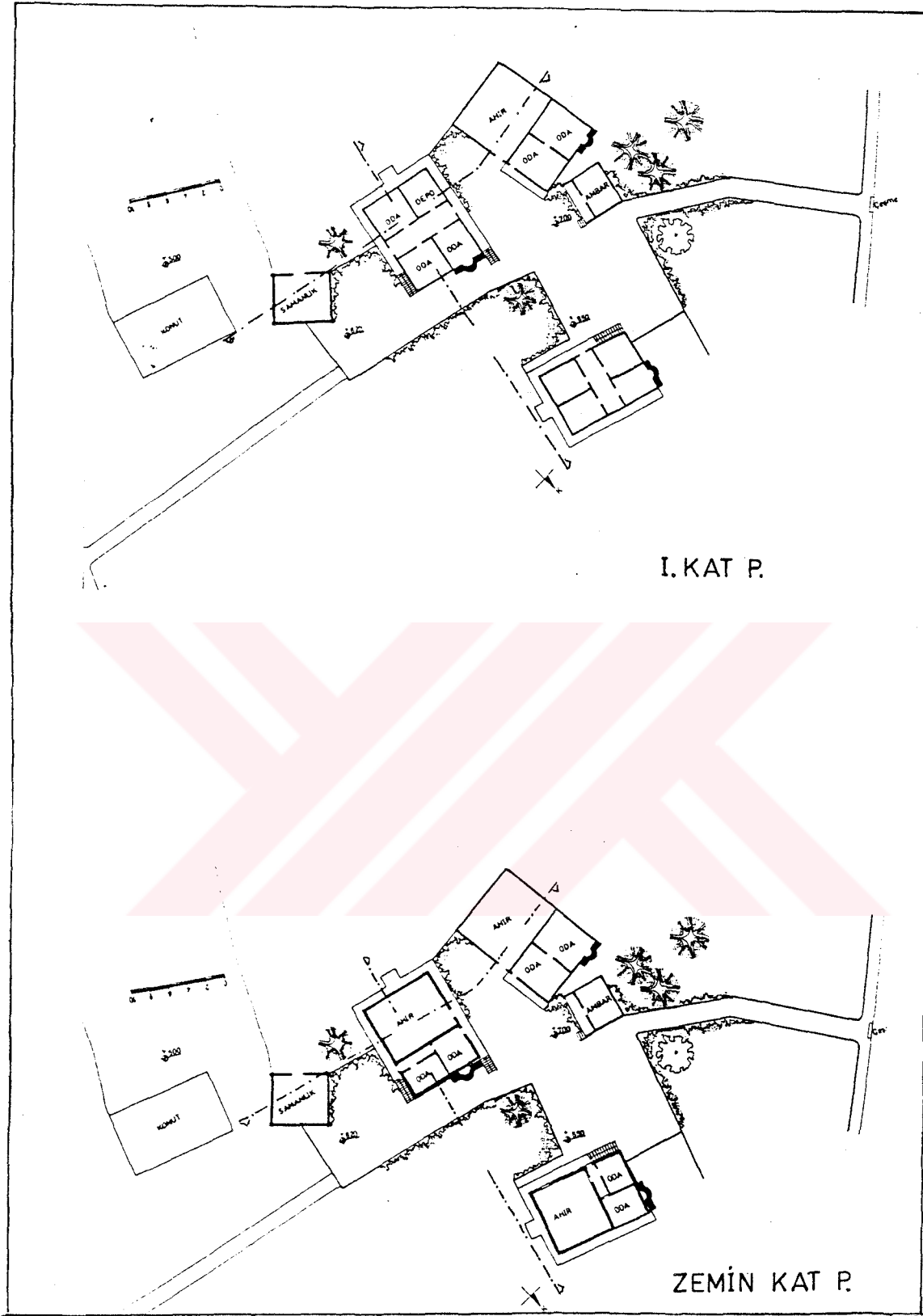
Şekil 19c. Yusufeli- Dereiçi Köyü'nde seçilen konut grubunun kesitleri



Şekil 20. Yusufeli Yaylalar Köyü'nde seçilen konut grubunun perspektif görünüşü



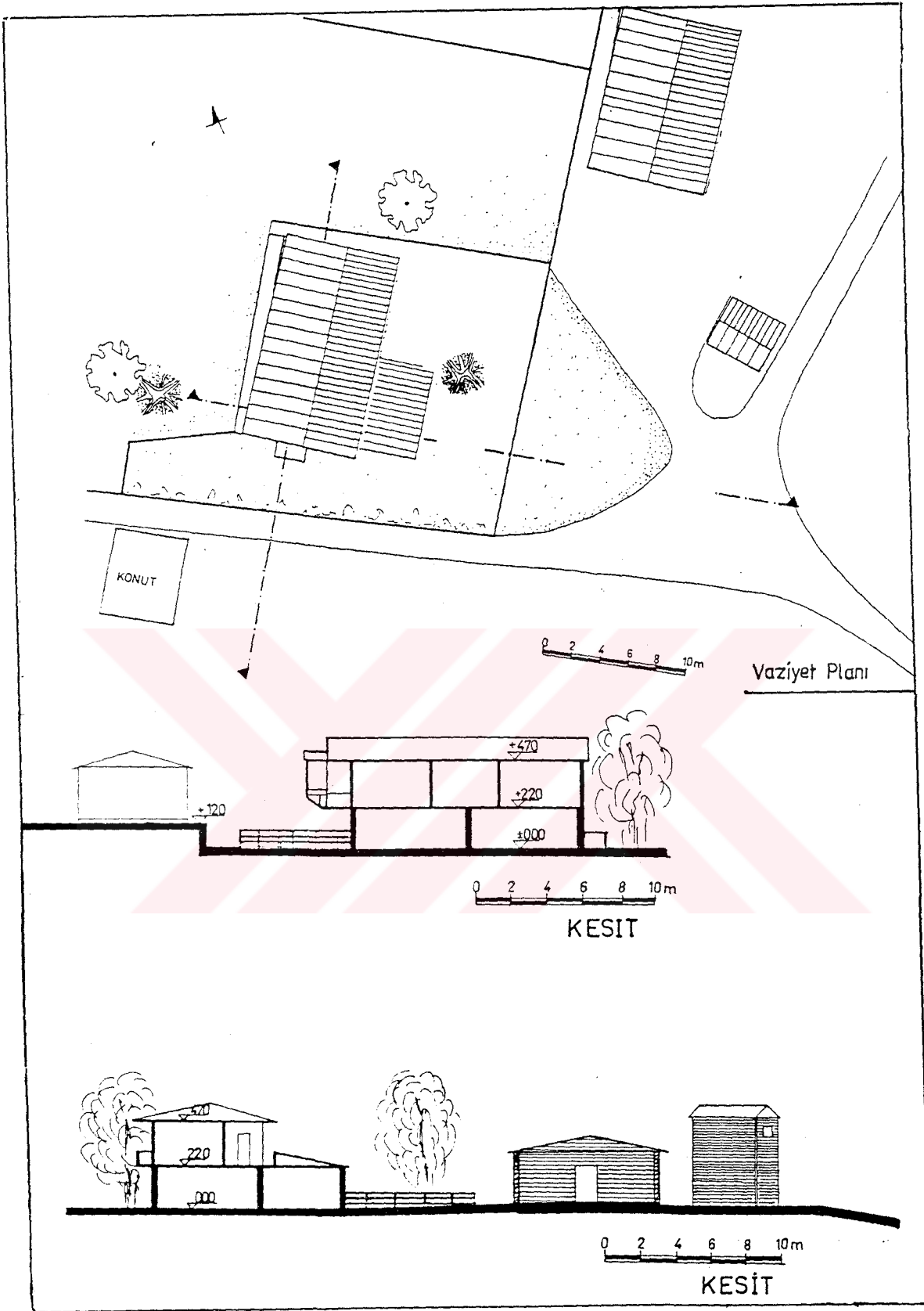
.Şekil 21a. Şavşat - Veliköy'de seçilen konut grubunun vaziyet planı ve silüeti



Şekil 21b. Şavşat -Veliköy'de seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları



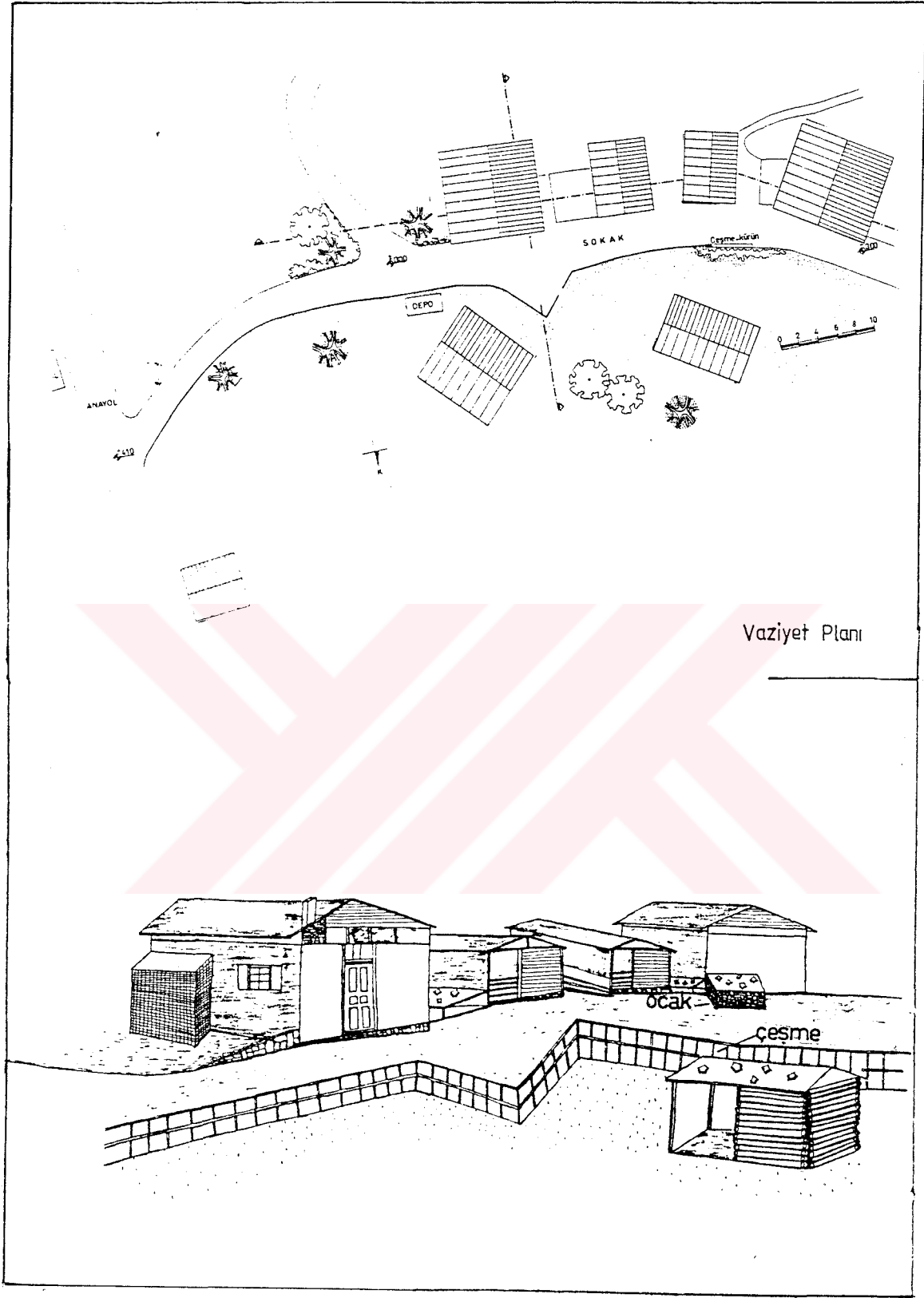
Şekil 21c. Şavşat- Veliköy'de seçilen konut grubunun kesitleri



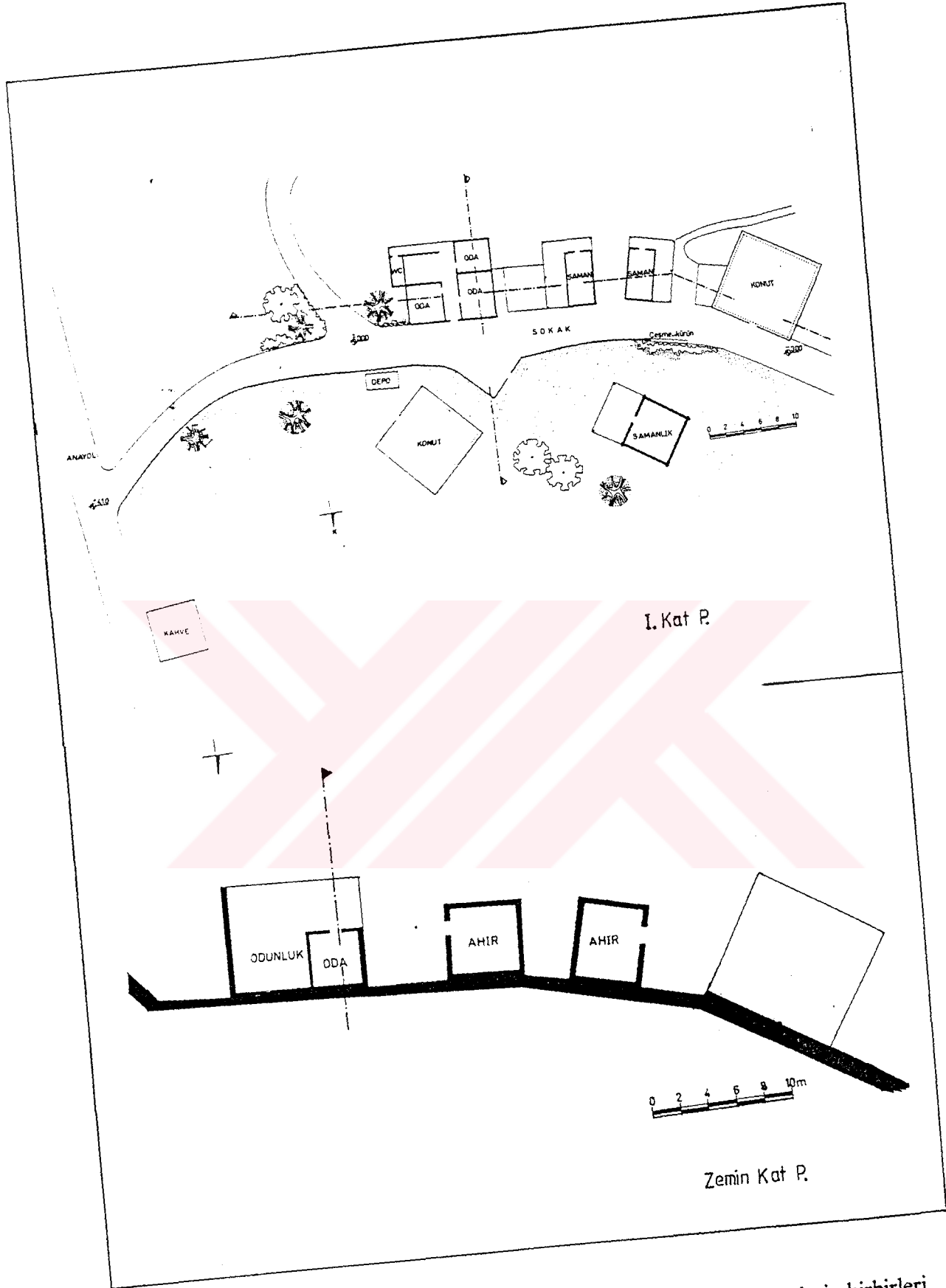
Şekil 22a. Şavşat -Meşeli Köyü'nde konut grubunun Vaziyet planı ve kesit



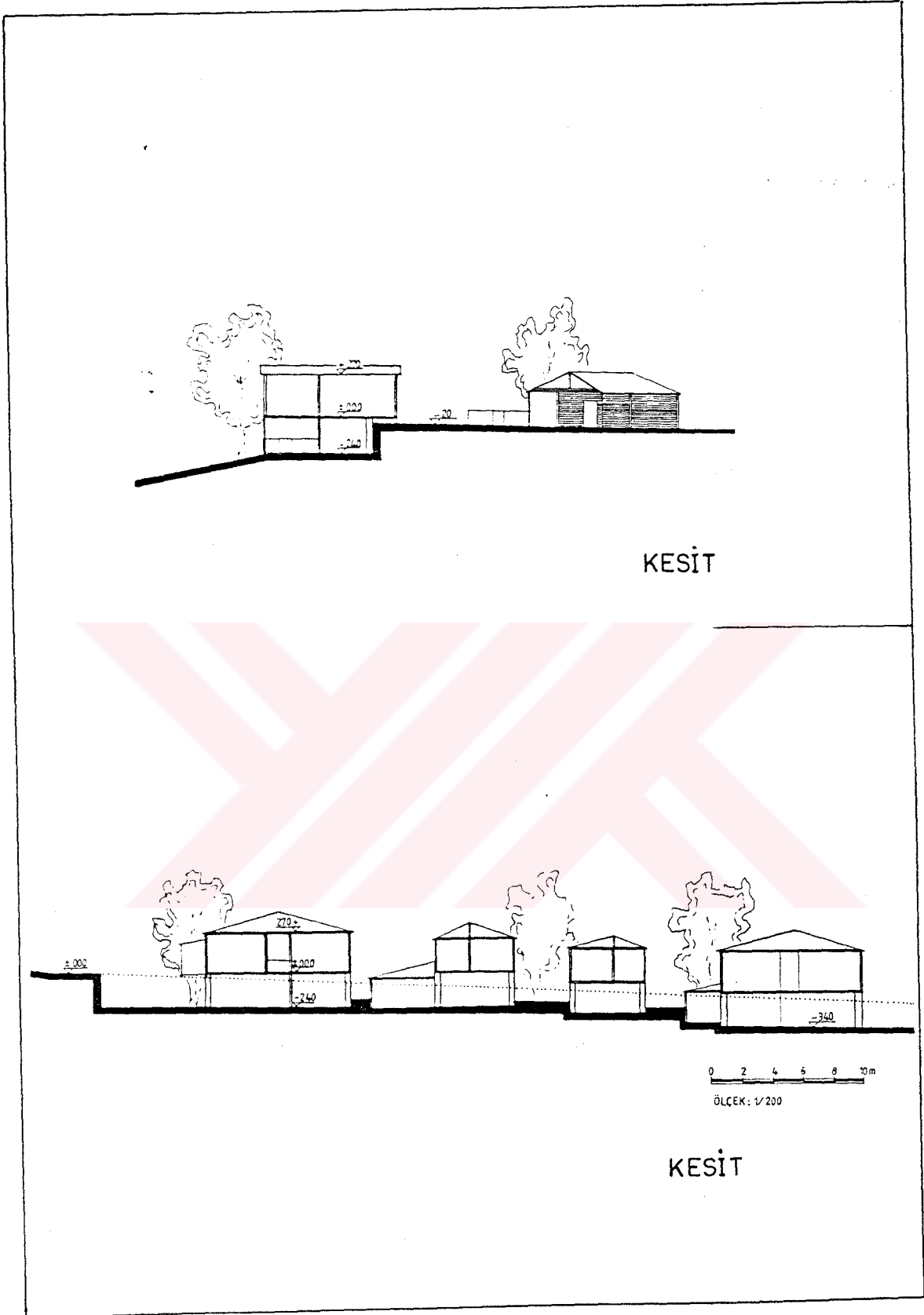
Şekil 22b. Şavşat- Meşeli Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları



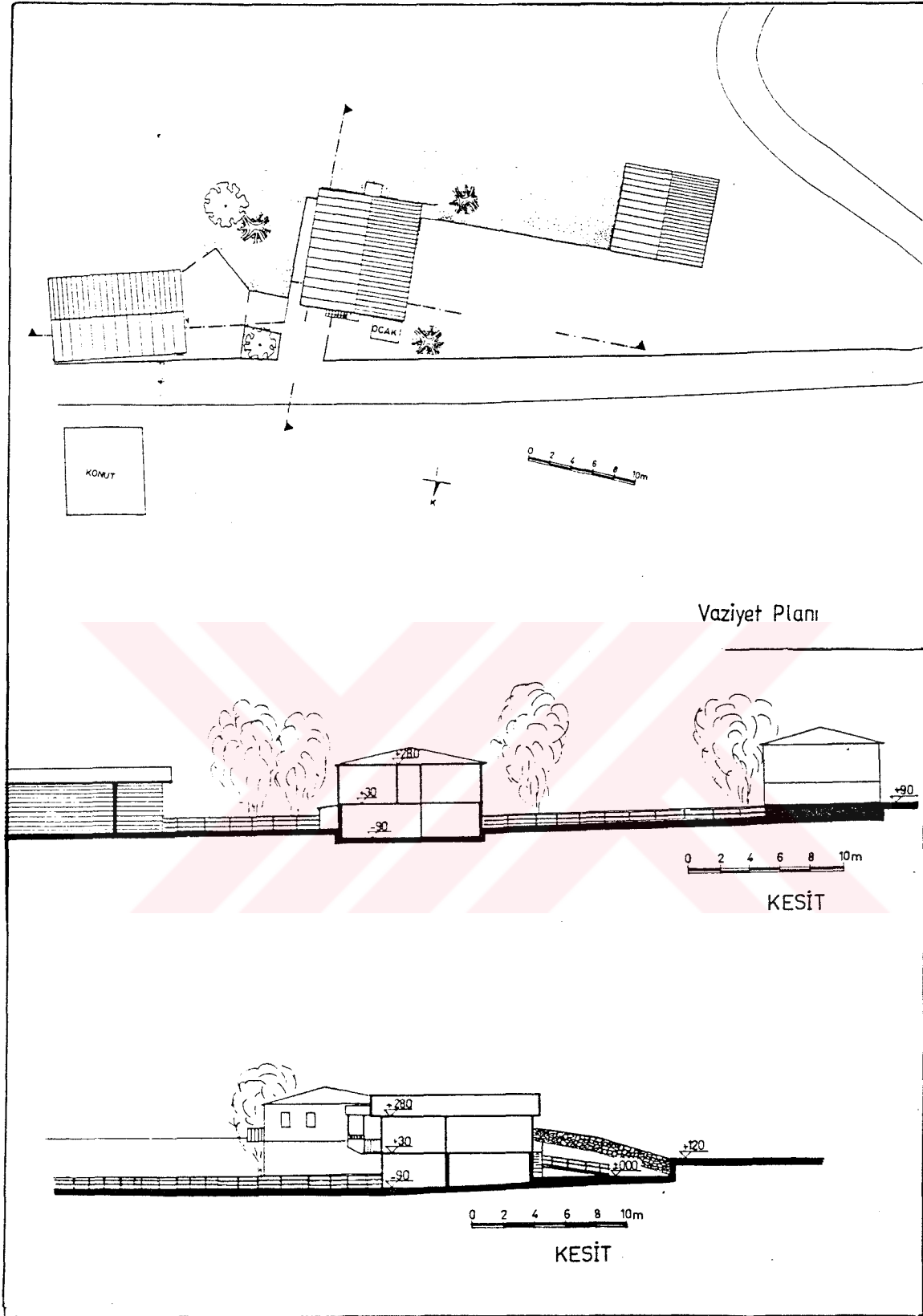
Şekil 23a Ardanuç- Tütünlü Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve perspektif görünüşü



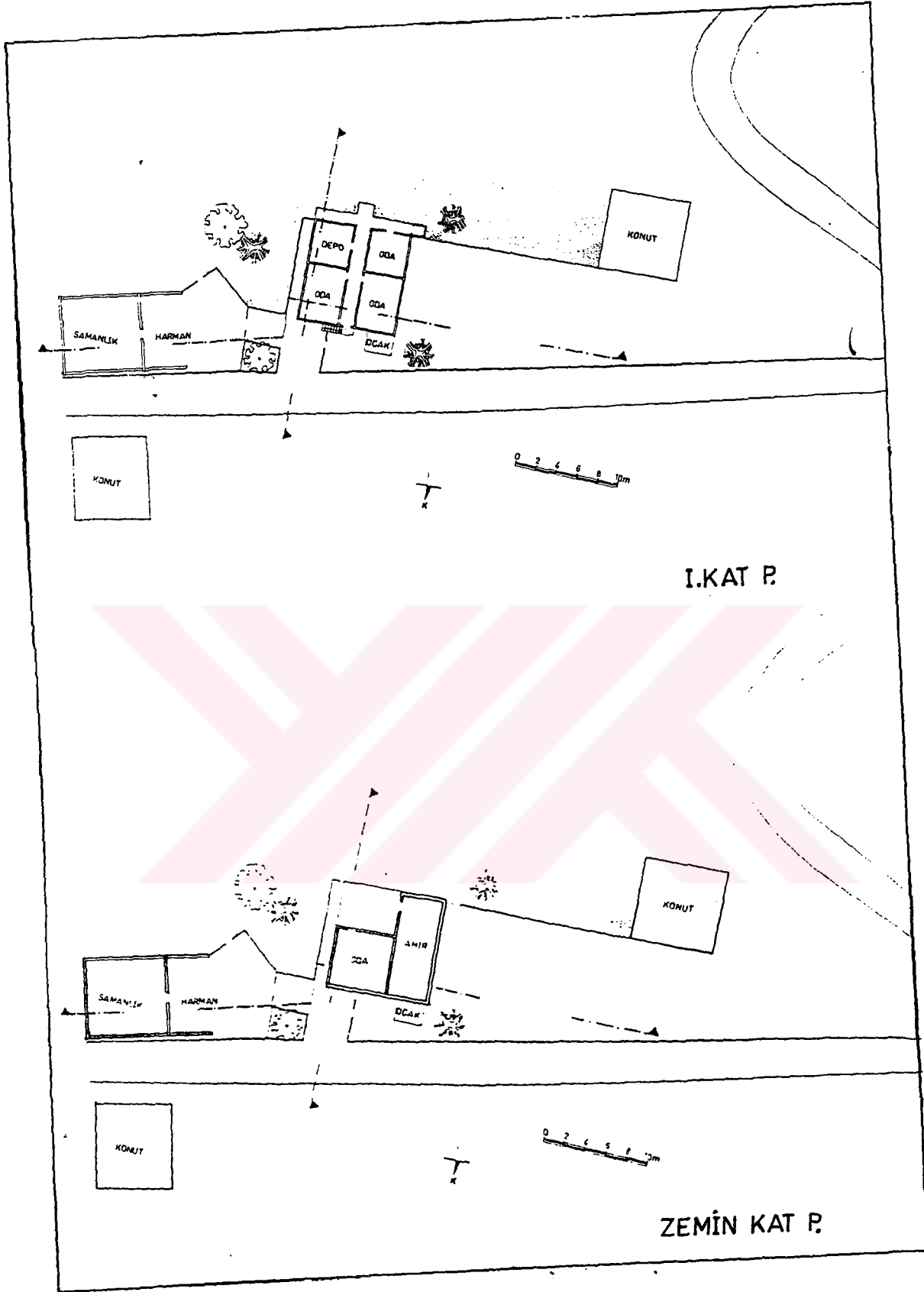
Şekil 23b. Ardauç-Tütünlü Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları



Şekil 23c. Ardauç- Tütünlü Köyü'nde konut grubunun Kesitleri



Şekil 24a. Ardauç- Kaşıkçı Köyü'nde seçilen konut grubunun vaziyet planı ve kesit



Şekil 24b. Ardanuç- Kaşıkçı Köyü'nde seçilen konut grubunda evlerin birbirleri ve arazi ile ilişkili konumlarını gösteren kat planları

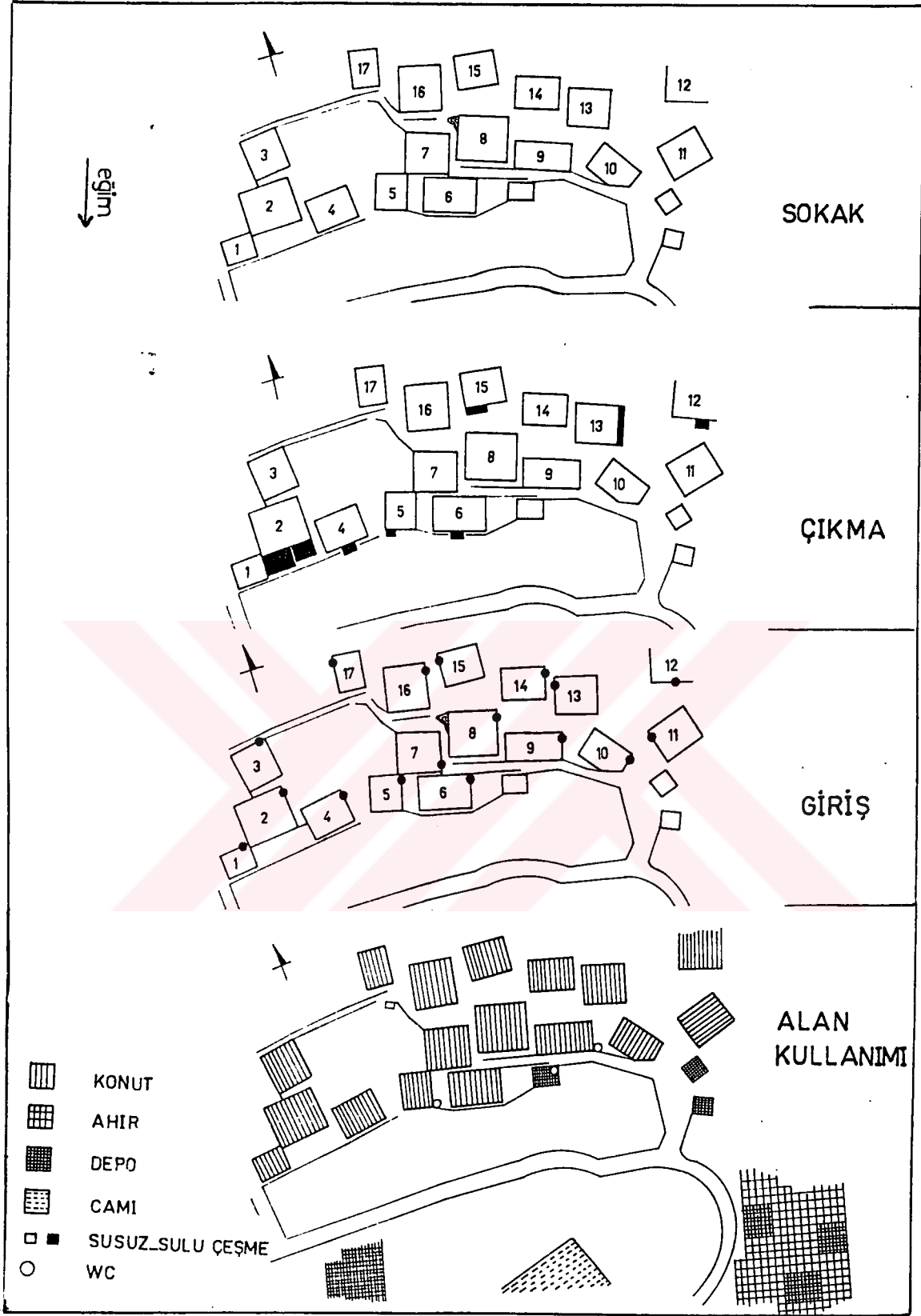
2.3.3. Köylere İlişkin Analiz Çalışmaları

Seçilen pilot köylerde bölgenin yerleşim ve mimari karakterini yansıtan konut grupları seçilerek röleveleri yapılmıştır (Şekil 19a-24b). Konutlar yakın çevreleri ile ele alınarak plan, kesit, görünüş, ve fotoğrafları ile sokak, konut, bahçe ve diğer mimari öğelerle ilişkileri çalışılmıştır. Bazı özellikli konutların plan ve görünüşleri çizilmiştir (Ek 2,3,4,5). Bu çalışma yerinde inceleme ve ölçümlerle yapılmıştır.

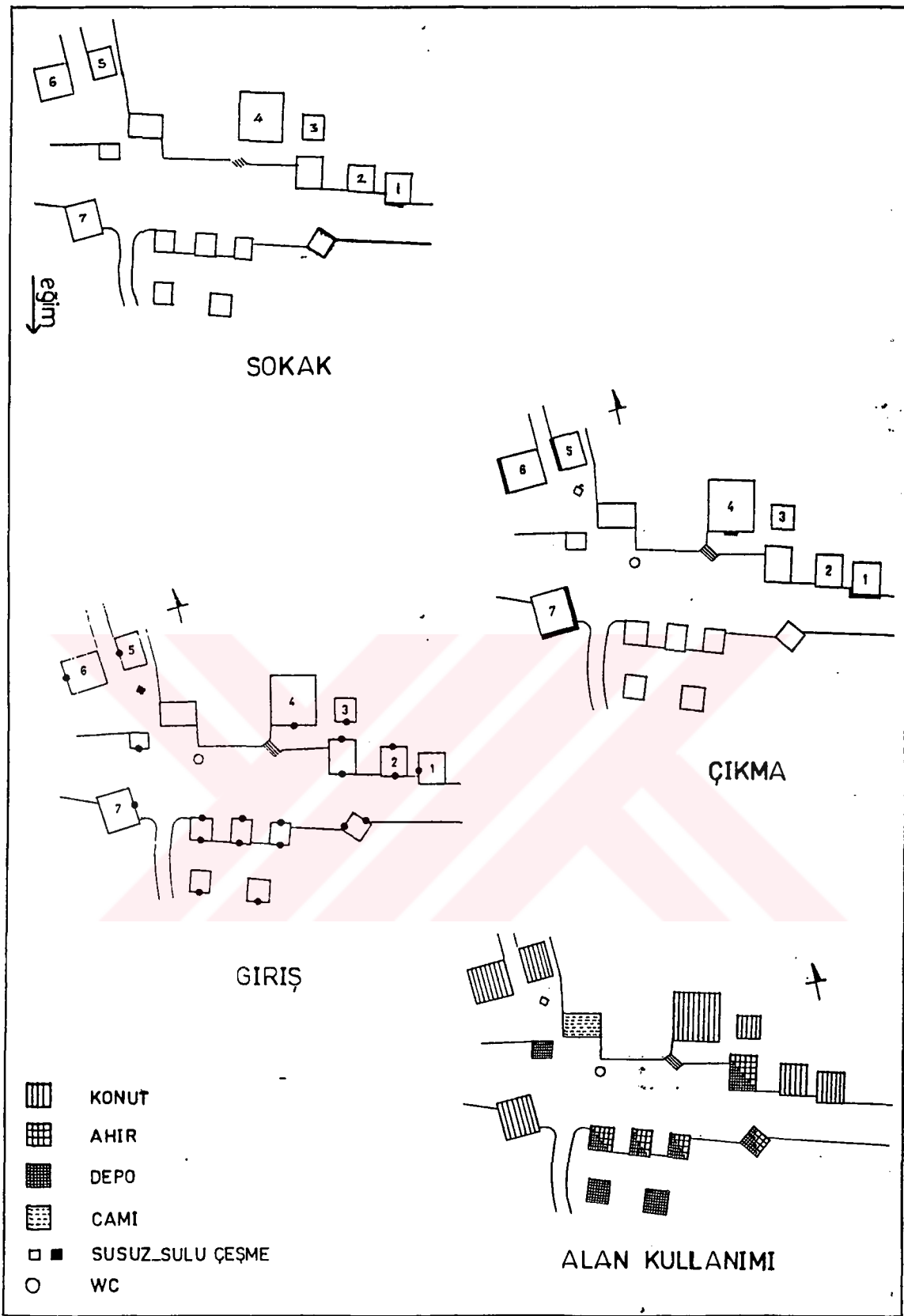
Konut yakın çevresinin özelliklerini, dolayısıyla yerleşimin genel strüktür yapısını veren fiziksel ölçütleri bulunduran (sokak, çıkma, giriş, sınırlayıcılar gibi) çizimlerle analizler yapılarak, tablolar oluşturulmuştur (Şekil 25-30).

Yerleşmelerin malzeme, strüktür yapısı hakkında inceleme yapılarak, bölgenin geleneksel yapısal özellikleri belirlenmeye çalışılmış, bu çalışma da yerinde tesbit, fotoğraf ve kaynaklardan yararlanılmıştır.

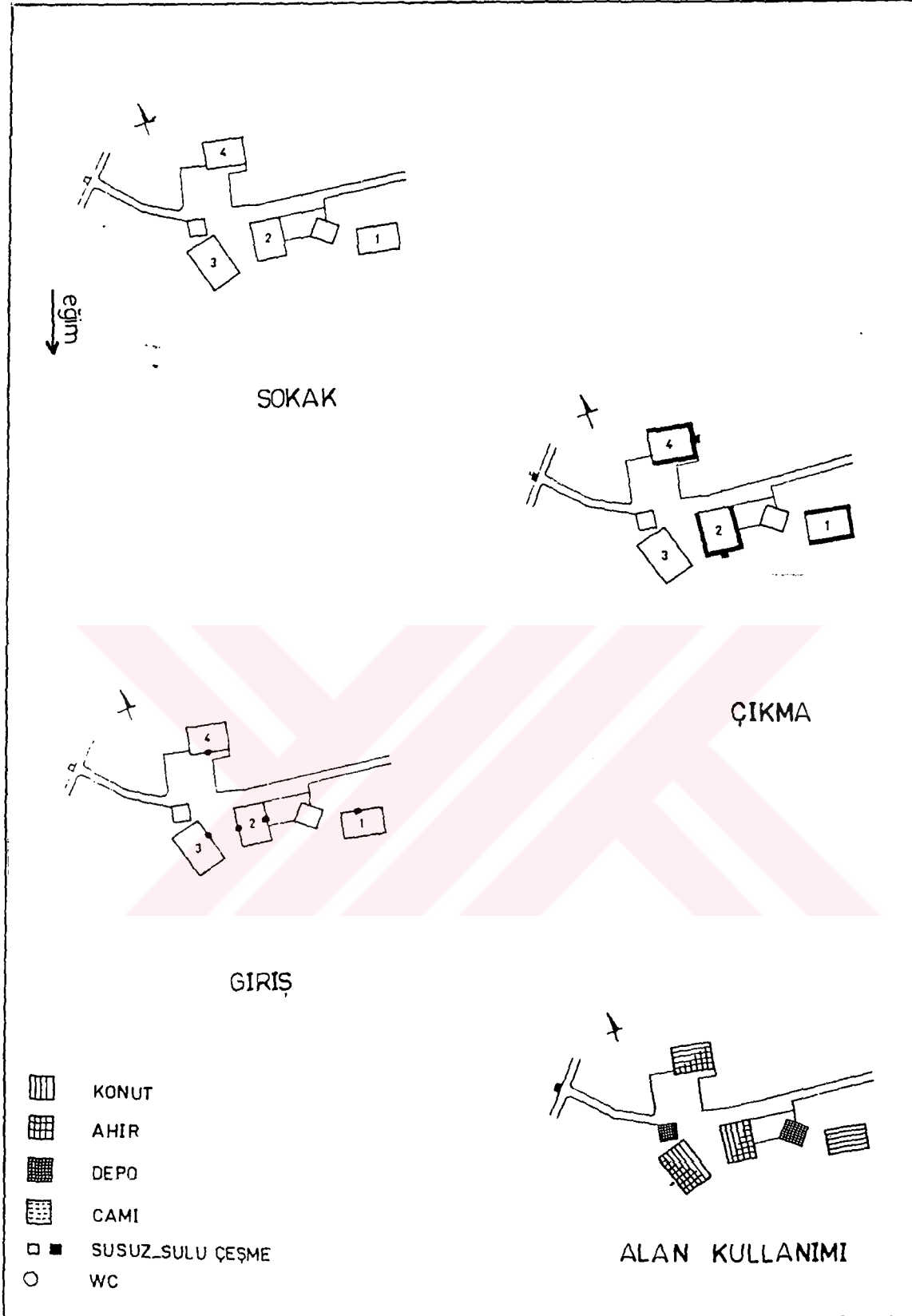




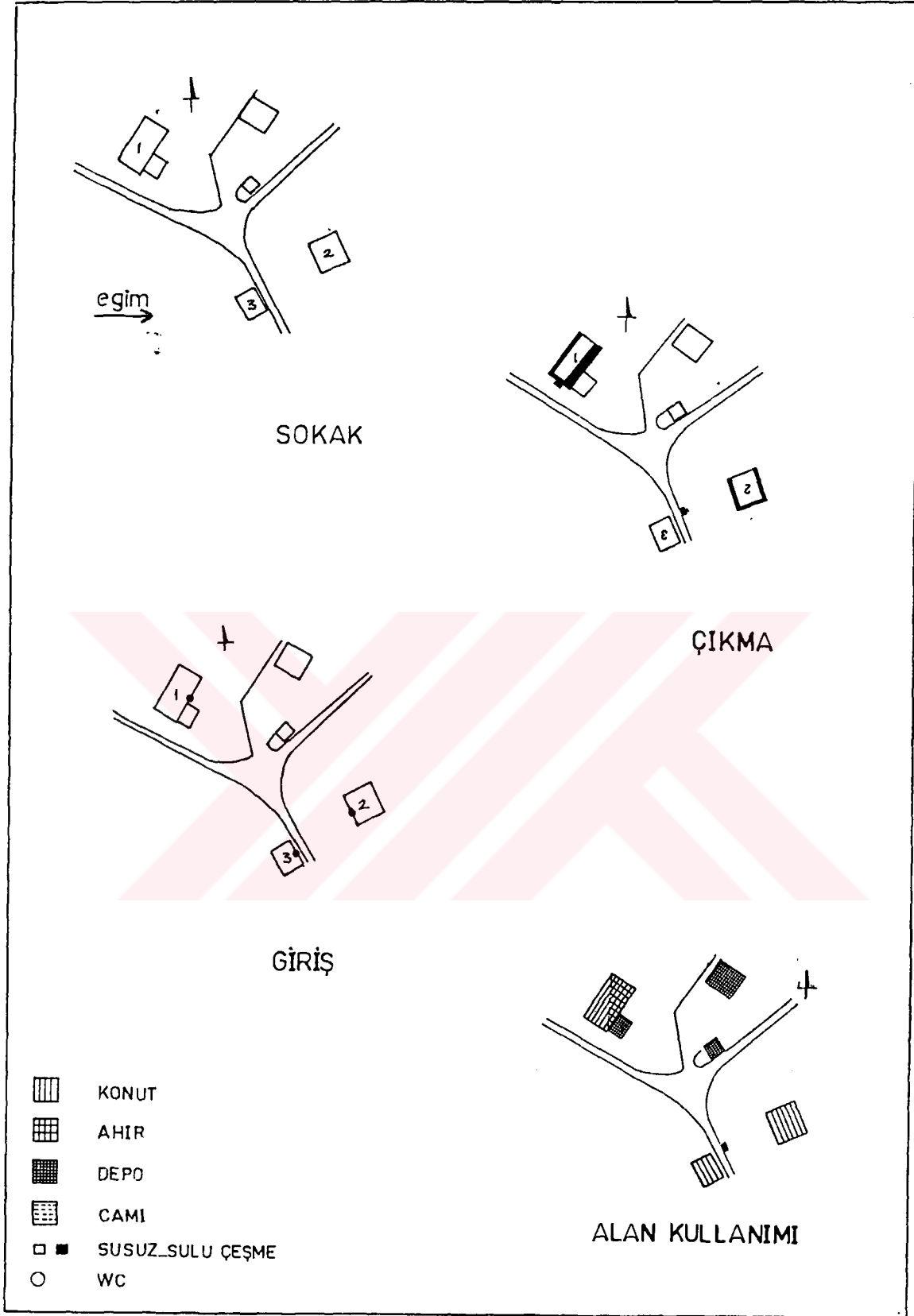
Şekil 25. Yusufeli-Dereçi Köyü'nde yerleşmenin yerleşiminin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri



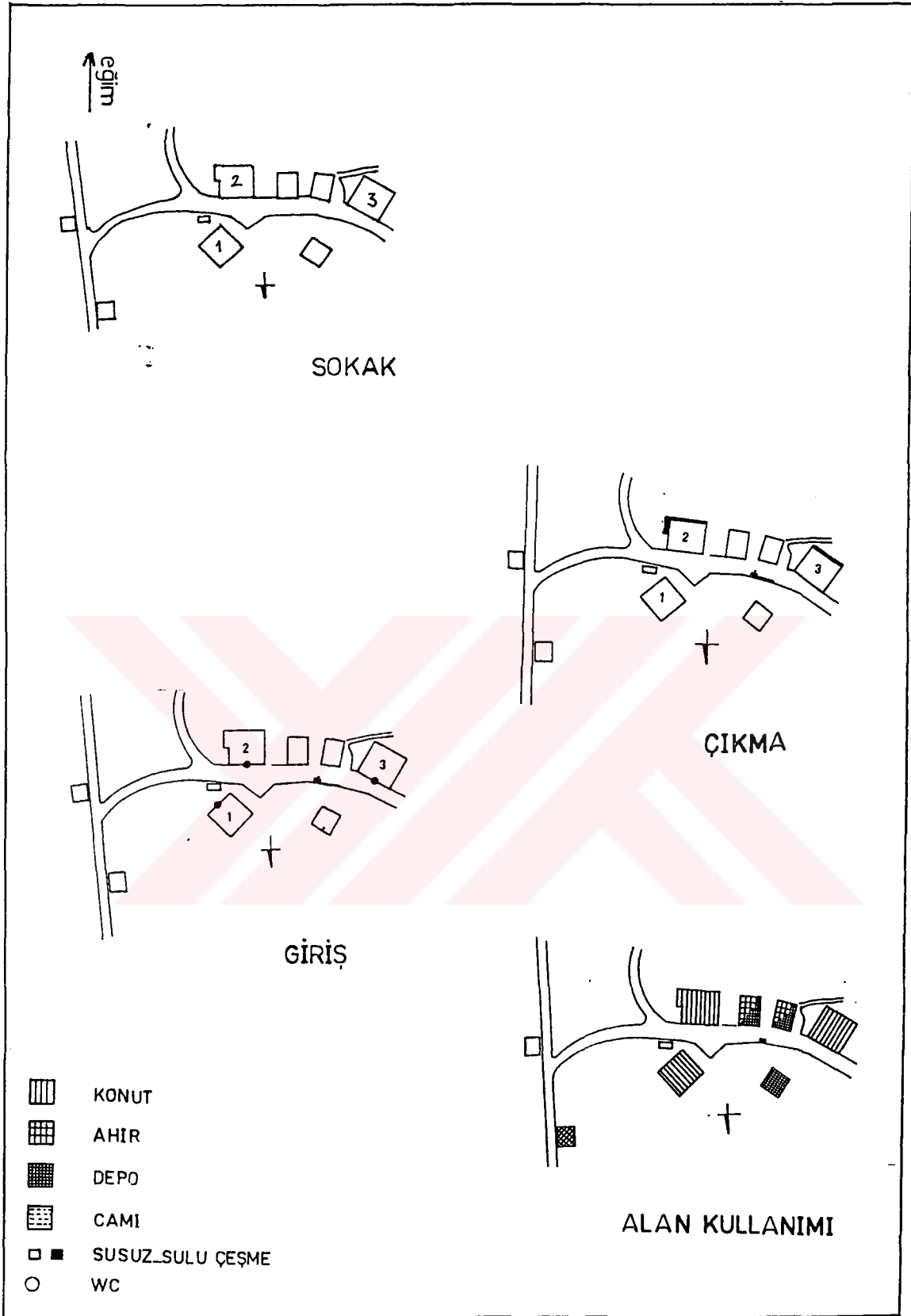
Şekil 26. Yusufeli-Yaylalar Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strütür analizleri.



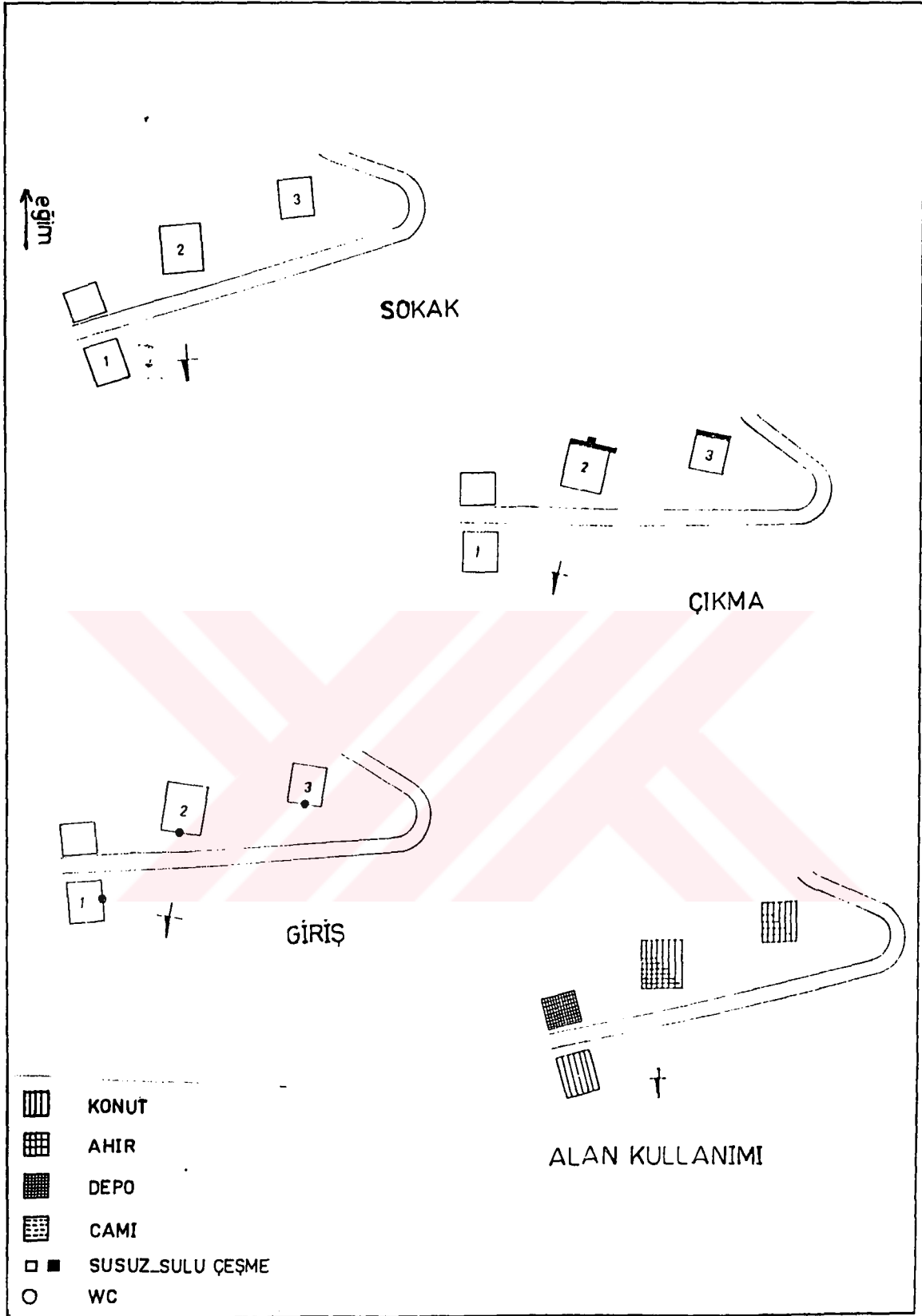
Şekil 27. Şavşat- Veliköy'de yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.



Şekil 28. Şavşat- Meşeli'de yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strütür analizleri.



Şekil 29. Ardanoç- Tütünlü Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strütür analizleri.



Şekil 30. Ardauç- Kaşıkçı Köyü'nde yerleşmenin sokak, çıkma, giriş, alan kullanımını gösteren genel strüktür analizleri.

3. BULGULAR

3.1. Yerleşmelerin Arazideki Dağılımı ve Konumu

Kırsal mimariyi etkileyen etkenlerin en önemlisi fiziksel çevredir. Bölgede düz arazinin çok az oluşu, arazi kullanımı ve mülkiyet durumuna bağlı olarak dağınık yerleşme görülür.

Artvin ili kırsal bölgelerinde köy yolları doğal yapının bir sonucu olarak, vadi ve dere boylarını izlemektedir. Köylerin çoğunluğu dere boyu-yol kenarında ya da bu yollara inen iç yollar boyunca dağılmaktadır. Araştırma alanını kapsayan bölgedeki Dereiçi, Altıparmak gibi özellikle Yusufeli'nin köyleri dere boylarındayken, Ardaneu'un Kaşıkçı Köyü gibi bir çok köyü anayola inen iç yollar boyunca dağılmaktadır (Şekil 17). Dere boyu dağılım gösteren köylerde, anayol ile konut bölgelerini bağlayan köprüler önemli mimari öğelerdir (Şekil 5,6,7).

Bölgenin genelinin dağlık bir topoğrafyaya sahip olması, kırsal yerleşmelerin topoğrafyada farklı yükseltilere dağılımına sebep olmuştur. Araştırma kapsamındaki köylerin 700-1000m arasında ve 1601-1900m gibi yüksek rakımlı bölgelerde eşit dağılımı görülmektedir. Köylerin geneli rakımı yüksek dağ köyleridir (çizelge 1).

Tablo 1. Köylerin yerleşim bölgelerinin yükselti durumu

Rakım (m)	Köy Sayısı
700-1000	4
1001-1300	2
1301-1600	4
1601-1900	4
1901-2200	1
	15

Bölgede dağınık yerleşme, evlerin gruplar şeklinde topoğrafyaya dağılımı şeklindedir. Arazi kullanımı yerleşmenin karakterini büyük ölçüde etkilemektedir.

Yusufeli'nin bir çok köyü tarım arazisinin kısıtlı olması sebebiyle verimli düz alanlar tarım için ayrılmakta, evler dik kayalıklar üzerinde, eğimli arazilere 10-15 ev şeklinde mahalle üniteleri oluşturmaktadır (Şekil 19a).

Bölgede gruplar oluşturan evler arasında mutlaka bir akraba birliği vardır. Dereiçi Köyünde evlerin birbirine çok yakın olması ve aileler arasındaki akrabalığa bağlı olarak, en üst katlardaki boşluğa açılan kapılardan, konutlar arası köprü şeklinde bağlantıların olduğu saptanmıştır.

Şavşat ve Ardanuç'ta evler, ürünlerini yetiştirdikleri bahçeleri içinde arazilerine hakim konumdadırlar. Yerleşmeyi oluşturan konut gruplarında konut sayısı azalmakta, topoğrafya engebeli olmasına rağmen, konutlar düz alanlar seçilerek konumlanmaktadır. Bölgedeki yerleşmelerde evler arasındaki mesafe yer yer artmakta, bazen tek ev şeklinde bulunmaktadır (Şekil 22a,24a).

Bölgenin geniş orman alanları ile kaplı olması, yerleşmelerin orman varlığına göre sınıflandırılması sonucunu doğurmuştur. Orman kanununca orman sayılan bölgenin içerisinde bulunan köyler orman içi, orman sınırına bitişik olan köyler orman bitişigi, en çok 10 km uzaklıktakilerde orman yakın köy olarak tanımlanmıştır. Araştırma kapsamındaki ilçelerde orman varlığına göre köy dağılımları verilmiştir (Çizelge 2).

Tablo 2. İlçelerin orman varlığına göre köy sayısı

İlçe Adı	Orman İçi	Orman Bitişigi
Ardanuç	12	37
Şavşat	59	
Yusufeli	20	37
	91	74

3.2. Yerleşmelerin Arazide Yönlenmesi

Araştırma kapsamındaki yerleşmelerin yönelmesinde rüzgar, gün ışığı gibi iklimsel parametreler; manzara, topoğrafya gibi çevresel etkenler açısından tercih

edilen yönlerin olduğu görünmektedir. Bölgedeki köyler mahalle ve birimleriyle ele alındığında, bir tepenin farklı yamaçlarında veya bir ırmağın iki yanında karşılıklı konumlanabilirler. Konutlar çoğu zaman bahçelerinin en yüksek kotunda, daima topoğrafyanın eğimi ile aynı yöne yönelir (Şekil 31).



Şekil 31. Yerleşmelerin arazideki yönelmesi (Yusufeli-Çeltikdüzü)

Bu anlamda konutlarda genel olarak belirli yönlerin tercih edilişi bütün olarak, toplu yerleşmelerde de belli bir doğrultuya yönelme eğilimi gösterir. Fakat dağınık yerleşmelerde bu bütünlüğü hissetmek mümkün olmamaktadır. Yerleşmelerde tercih edilen yönü, analizlerde incelenen konutlar bazında genellersek, aşağıdaki çizelgeden güney ve güneybatı yönlerinin tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 3). Konutların yönü belirlenirken manzaraya açık, oturma bölümlerinin bulunduğu, pencere yüzeyi geniş, açık çıkmalı cepheler baz alınmıştır.

Yöredeki evlerin yönelmesinde sıcaklık, rüzgar, nem gibi iklimsel parametreler de dikkate alınmıştır. Kaşıkçı ve Tütünlü köylerinde evlerin girişleri daha çok kuzey yönlerinde yer almakta, bu yönde pencere sayısı az, bazen hiç bulunmamaktadır. Güney cepheleri ise doğaya açık, balkonlu, pencereli, yaşama mekanlarının bulunduğu cephelerdir.

Tablo 3. Konuların topoğrafyadaki yön tercihi

Yön (konut)	Evlerin Sayısı	Oran %
D	4	10.81
B	2	5.40
G	15	40.54
GB	13	35.14
GD	3	8.11
	37	100

3.3. Konut ve Yakın Çevresinin Genel Özellikleri

3.3.1. Genel Strüktür Özellikleri

Kırsal çevrelerde konut çevresi düzenlenirken, bir yaşam biçiminden hareket edilmektedir. Konut içindeki değişimler çevresine de yansımakta, bu değişim fiziksel olduğu gibi, sosyal olarak da ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşmelerdeki fiziksel ve sosyal yapının anlaşılmasında konut yakın çevresinin genel karakteri, bu karakteri oluşturan strüktür özellikleri, mimari öğeler ve estetik değerler önem taşımaktadır.

Yerleşmeleri oluşturan konut ve yakın çevresi, yörenin genel özelliklerini veren temel birimdir. Bu bölümde Çevik'in sokak için belirlediği fiziksel mekan öğeleri ile kırsal yerleşmelerdeki konut yakın çevresi genel strüktür özelliklerini veren fiziksel ölçütler belirlenmiş, çevre ile ilişkilendirilerek yerleşmeye katkıları değerlendirilmiştir (43). Bu fiziksel ölçütler sokak, çıkma, girişler, sınırlayıcılar, bahçe, malzeme ve renktir. Bu ölçütlerin özellikleri, niteliklerinin daha anlaşılır olup, hepsini bir arada görmek ve karşılaştırmak amacıyla tablolaştırılmıştır. Bölgede seçilen köyler tablolarda Tütünlü Köyü 1, Kaşıkçı Köyü 2, Veliköy 3, Meşeli 4, Dereiçi 5, Yaylalar 6 şeklinde numaralandırılmıştır.

3.3.1.1. Sokak

Bölgedeki kırsal yerleşmelerde konut mimarisindeki doğaya uyum özelliğinden dolayı bina ve sokaklar topoğrafik verilere, manzaraya ve güneş yönüne uygun olarak biçimlenir. Bunun sonucu olarak sokaklar hiçbir zaman uzayıp gitmez. Topoğrafyaya uygun inişli çıkışlı yollar bazen patika şeklinde, yürüten insana her an değişik perspektifler veren oldukça dinamik zengin bir görünüm sergiler. Bölgede köyler grup şeklinde, dağınık yerleşmeler şeklinde olduğu için sürekli sokak oluşumları görülmez. Araştırma kapsamında ele alınan köylerde seçilen konut gruplarına ait sokak oluşumları, kullanımı, malzemesi aşağıdaki çizelgede verilmektedir (çizelge 4).

Tablo 4. Köylerdeki sokak-meydancık özellikleri

Sokak-Meydancık		Ardanuç		Şav şat		Yus ufeli	
		1	2	3	4	5	6
TOPOĞ.	Çok eğimli	■	■			■	■
	Az eğimli			■	■		
	Düz						
MALZEME	Taş					■	■
	Toprak	■	■	■	■		
	Beton						
	Arnavut Kaldırımı						
	Çimen						
KULLAN.	İnsan					■	■
	Taşıt (Motorlu)	■	■	■	■		
	Taşıt (Motorsuz)						
BİÇİM	Düz						
	Eğri	■	■	■	■	■	■
	Merdivenli						

Kırsal yerleşmelerde kadınlara dönük sosyal mekanların olmaması konut çevresindeki mekanların bu yöndeki kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Sokak kenarına konulan bir tahtada, bazen bir taş üzerinde kadınlar elışı yapar, sohbet eder. Bu sebeple sokaklar, köylerde konutun bir parçası şeklinde dinamik, yaşanan mekanlardır (Şekil 32).



Şekil 32. Sokağın kadınlara dönük toplanma mekanı olarak kullanılışı

Dağınık yerleşmenin bir sonucu olarak kırsal yerleşmelerde sokak oluşumlarının sınırlarının çok net olmadığı görülmektedir. Toplu yerleşme yapısına benzer Dereiçi ve Yaylalar köylerinde belirgin sokak oluşumları vardır. Topoğrafik yapıya bağlı olarak sokakların, eğri sokaklar şeklinde biçimlendiği görülmektedir (Şekil 34).



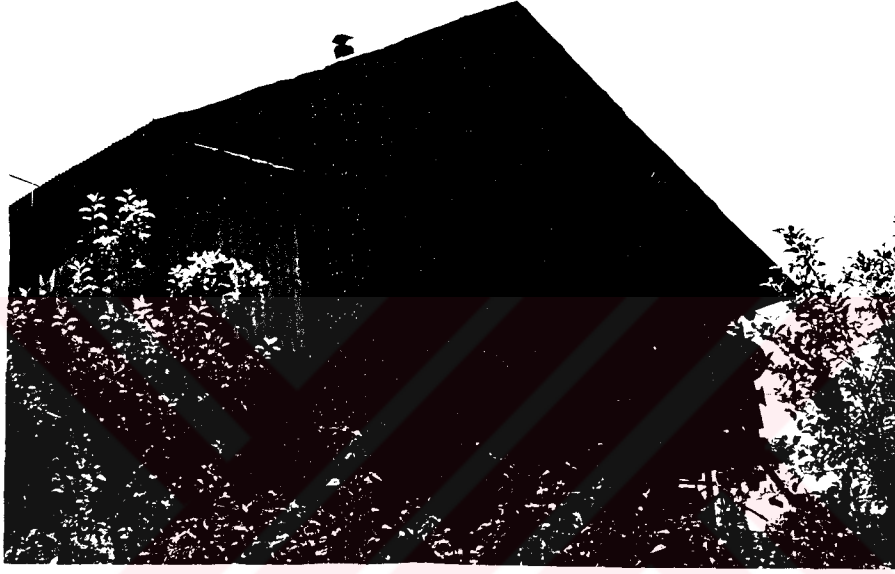
Şekil 33. Yusufeli İlçesi- Dereiçi ve Yaylalar Köyü Sokak oluşumları

3.3.1.2. Çıkma

Çıkma, iç ortamın dışarıya dönük genişletilmesi yolu ile görüş alanını genişletilerek, manzaraya ve sokağa hakim olmak, yer kazanmak, doğal ışık sağlamak,

yapı bütününe görsel katkıda bulunmak gibi önemli bir mimari öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki olağanüstü peyzaj güzelliği "çıkma"yı daha bir özel ve önemli kılmaktadır. Yaşama katları açık çıkmalarla doğaya açılmaktadır.

Çalışma alanını kapsayan bütün yerleşmelerde konuttan seyir amaçlı, estetik bir öge olarak karşımıza çıkan, cumba şeklindeki açık çıkmalara yörede "köşk" denilmektedir. Bütün yerleşmelerde çıkmalar arazinin eğimi ile aynı, doğal olarak önü açık cephede manzaraya yönelmiştir (Şekil 34).



Şekil 34. Şavşat İlçesi - Meşeli Köyü' nde çift köşklü eve bir örnek

Bölgedeki çıkmaların özellikle Şavşat yöresinde yönlendirici, simgesel niteliğinin ön planda olduğu görülmektedir. Yörede evler tarif edilirken "çift köşklü evin yanı", "köşklü evin önünden geçen yolu takip et" şeklinde ifadeler kullanılmaktadır. Ardanuç, Şavşat, Yusufeli ilçelerinde evlerde malzeme ve strüktür farklılıkları görülsede yöresel olarak köşk ismi verilen çıkmalarının bölgeyi ifade eden, simgesel bütünleyici yönü vardır. Biçim olarak birbirine benzer, detayda süslemelerde, konum olarak farklılık gösterir. Aşağıdaki çizelgede köylerde çıkma özellikleri veren bilgiler verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi çıkmalar, iç mekanın genişletilmesine dönük kapalı çıkmalar yerine, seyir amaçlı açık çıkmalar şeklindedir (Çizelge 6,7,8).

Tablo 5 Yusufeli - Dereiçi ve Yaylalar Köyleri çıkma özellikleri

ÇIKMA		DEREİÇİ																	YAYLALAR						
Konut sayısı		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	1	2	3	4	5	6	7
YÖNÜ	sokağa donuk																		■			■	■		■
	Anayola don	■	■		■	■	■									■									
	Manzara don	■	■		■	■	■						■									■			■
	Girişe don												■	■									■		■
İŞLEVİ	Yonlendirici				■	■	■						■												
	Sevir				■	■	■						■										■		
	Simgesel				■	■	■						■												
	Genişletme													■					■				■	■	■
BİÇ.	Açık	■	■		■	■	■						■	■									■		■
	Kapalı																		■						■

Tablo 6. Şavşat-Velikoy ve Meşeli

Tablo 7. Ardanuç-Tütünlü ve Kaşıkçı

ÇIKMA		Velikoy				Meşeli		
		1	2	3	4	1	2	3
YÖNÜ	Sokağa donuk	■			■			■
	Anayola don					■		
	Manzara don	■	■		■			■
	Girişe don							
İŞLEVİ	Yonlendirici		■				■	
	Sevir	■	■		■	■	■	■
	Simgesel		■		■	■		
	Genişletme							
BİÇ.	Açık	■	■		■	■	■	■
	Kapalı							

ÇIKMA		Kaşıkçı			Tütünlü		
		1	2	3	1	2	3
YÖNÜ	Sokağa dönük						
	Anayola dön.						
	Manzara dön.		■	■		■	■
	Girişe dön.						
İŞLEVİ	Yonlendirici						
	Seyir		■	■		■	■
	Simgesel						
	Genişletme						
BİÇ.	Açık		■	■		■	■
	Kapalı		■				

3.3.1.3. Giriş

Yapıların giriş konumları ve sayıları çalışma alanının içerisinde bölgesel farklılık gösterir. Girişlerin düzenlenmesinde iklimsel koşullar, arazinin eğimi, yapısal geleneklerin etkili olduğu görülür. Kırsal yerleşmelerde cami, kahve gibi sosyal mekanların erkeklere dönük olmasından, konut girişleri kadınlar için daha önemli olmaktadır. Kadınlar giriş onlerindeki kendi özel mekanlarında oturur, sohbet eder.

Yerleşmelerde girişlerin konutları görür nitelikte, sokağa açık olması bölgedeki iyi komşuluk ilişkilerinin göstergesidir. Aşağıdaki çizelgede giriş özellikleri saptanırken, Şavşat ve Ardanuç'ta yaşama katları (birinci kat), Yusufeli'nde zemin kat baz alınmıştır(Çizelge 9,10,11).

Tablo 8. Yusufeli -Dereiçi ve Yaylalar Köyleri konut giriş özellikleri

GİRİŞ		DEREİÇİ																	YAYLALAR						
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	1	2	3	4	5	6	7
GİRİŞ	Tek Girişli			■	■	■			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	İki Girişli	■	■				■		■							■						■			
	Üç Girişli							■																	
Kendi Mekanı	Kendi Mekanı	■	■		■	■	■		■	■			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
	Sokaktan			■				■			■	■										■			■
	Bahçeden																								
	Avludan																								

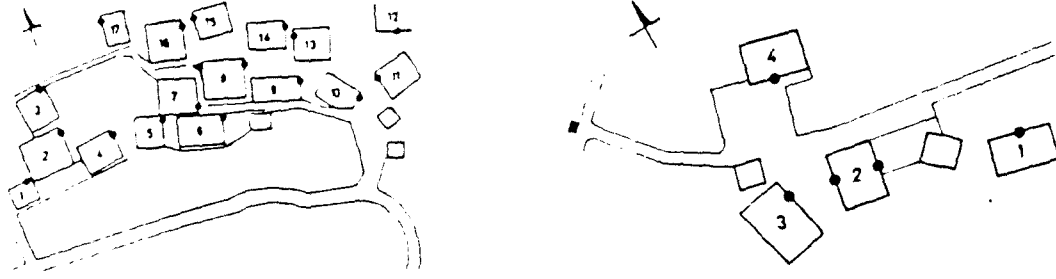
Tablo 9. Şavşat Velikoy ve Meşeli Tablo 10. Ardanuç Tütünlü ve Kaşıkçı

GİRİŞ		Velikoy				Meşeli		
		1	2	3	4	1	2	3
GİRİŞ	Tek Girişli	■		■		■	■	■
	İki Girişli		■		■			
	Üç Girişli							
Kendi Mekanı	Kendi Mekanı	■	■	■	■	■	■	■
	Sokaktan							
	Bahçeden							
	Avludan							

GİRİŞ		Tütünlü			Kaşıkçı		
		1	2	3	1	2	3
GİRİŞ	Tek Girişli	■	■	■	■	■	■
	İki Girişli						
	Üç Girişli						
Kendi Mekanı	Kendi Mekanı	■			■	■	■
	Sokaktan		■	■			
	Bahçeden						
	Avludan						

Yusufeli'nde yerleşmelerin eğimli arazilerde olması konutun her katına farklı giriş verebilme imkanını doğurmuştur. Bu bölgede her kata içeriden merdivenle ulaşılırken, dışarıdan da katlara ayrı girişler verilmiştir. Bu durum konutun dış mekanlarla olan ilişkisinde sürekliliği sağlamaktadır. Eskiden geniş aile tipinin ortak kullandığı konut, günümüzde her katı farklı ailelerce kullanılır hale gelmiştir. Fakat bu aileler arasında mutlaka akrabalık ilişkisi bulunur. Dereiçi Köyü'ndeki 8, 13, 15, 16 no'lu konutların her katı farklı ailelerce birbirinden bağımsız kullanılmaktadır. Bölgede

konut girişlerinin birbiriyle ilişkisiz konumları, arazi şartlarının öncelikli olduğu şekilde açıklanabilir (Şekil 35).



Şekil 35. Yusufeli- Dereiçi, Şavşat- Veliköy'de konutların giriş konumları

Şavşat'ta, yaşama katında evin üç tarafını çeviren "ayvan" denilen balkonlu kısımdan konuta girilir. Bu katta karşılıklı iki giriş olduğu görülür. Araştırma kapsamındaki bölgede genel olarak konut girişinin bulunduğu cephe, ön cephe olarak bilinmektedir. Konutların girişi hiç bir zaman eğim yönündeki cepheden olmaz. Bu cephe cumba şeklindeki açık çıkmanın (köşk) bulunduğu en gösterişli cephedir. Meşeli Köyü'nde misafirlerini ağırladıkları balkonlardaki "köşke" verilen önemden olsa gerek bu cephe ön cephe olarak belirtilmektedir (şekil 36).



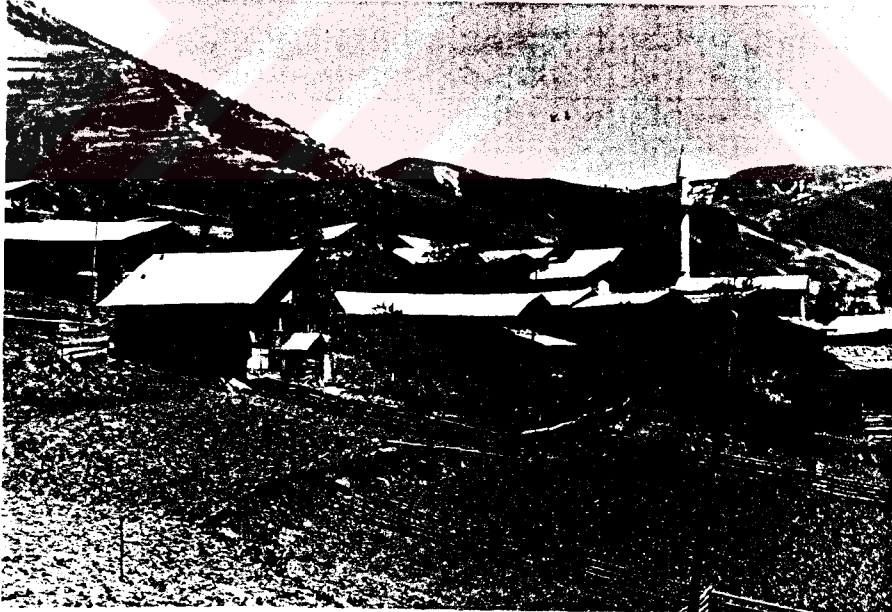
Şekil 36. Şavşat İlçesi- Meşeli Köyü'nde konutun ön cephesinden bir görüntü

Ardanuçta'da konutun yan cephesinde merdivenle, evin içinden geçmeden misafir odasına ulaşılan misafir girişi olduğu saptanmıştır. Fakat bu giriş iptal edilmiş bugün kullanılmamaktadır (Ek 5).

Şavşat'ta ve Ardanuç'ta evin zemin katında bulunan ahır, kışın soğuk şartlarında kullanılan kış odalarına dışarıdan ayrı giriş verilmiştir. Bu bölüm kışın üst kattan bağımsız kullanılır. Veliköy'de Alemdar Kaya Evi'nin ilk halinde ahırın bulunduğu kata içeriden de bağlantı olduğu saptanmıştır (Ek 4).

3.3.1.4. Sınırlayıcılar

Bölgedeki yerleşme birimlerinde sınırlayıcılar duvarlar ve çitler şeklinde ayrılmaktadırlar. Sadece sokak ile konutu ayırmasının yanında bahçelerin mülkiyet sınırını belirlemek, hayvanlarından korumak amacıyla yapılan ahşap çitler, çevreye kırsal yerleşmelere özgü peyzaj güzelliği katmaktadır (Şekil 37).



Şekil 37. Ardanuç-Bulanık Köyü'nde ahşap çitlerin yerleşmedeki görünümü

Günümüzde orman varlığının azalması, ağaç temininin zorlaşması ile uygulamadaki kolaylığı da dikkate alınarak ahşap çitler yerine metal tel kullanılmaktadır. Bugün de rekreasyona dönük alanlarda doğa ile uyum sağlayan ahşap çitler mimari bir öğe olarak karşımıza çıkar.

Toplu yerleşmelerde sınırları belirleyen yapıların duvarlarıdır. Bu durum araştırma alanı içerisinde kısmi olarak Dereiçi ve Yaylalar köyünde görülmekte, birbirine çok yakın olan konut duvarları, sokağın sınırlarını belirlemektedir. Bazı bölgelerde ise eğimli arazilerin bir sonucu olarak oluşturulan setlerde taş duvarlar sınırlayıcıdır. Kırsal yerleşmelerde çok geniş kullanım alanı olan sınırlayıcılar, bu bölümde sadece incelenen konut bölgelerinde sokağı, konutu, bahçeyi birbirinden ayıran bir strüktür elemanı olarak ele alınmıştır.

3.3.1.8 Bahçe

Kırsal yerleşmelerde bahçe, konutun yerinin belirlenmesinde önemli bir alandır. Konut, mülkiyetinde bulunan bahçe içerisinde, yetiştirdiği ürünlerini görebilecek konumda bulunur. Bahçe ile konut arasında ara mekanlar bulunmaz. Yusufeli'nde ise diğer ilçelerden farklı olarak bahçe konut çevresinde değil, daha uzak bir mesafede bulunur. Genellikle konuttan görülmez. Konuttan uzak olması sebebiyle, bu bahçeler içinde ürünün depolandığı ambarlar bulunur.

3.3.2. Alan Kullanımı ve Organizasyonu

Araştırma kapsamındaki bölgede konut tasarımının, deneyimlere bağlı kalınarak çevre koşullarına, çevresi ile bir bütün olarak karşılık verdiği görülür. Kırsal yerleşmelerde fonksiyonlardan biçimlere ulaşılır, yöre insanının yaşayışı konut ve çevresindeki her mekanda hissedilir.

Şavşat ve Ardanuç'ta evlerin etrafı açık, meyve sebze yetiştirdikleri bahçeleri ile çevrilidir. Evlerin giriş cephelerinde sokak ile konutu ayıran küçük bir giriş alanı bulunur. Arka cephede ise, konuttan görülebilir, ihtiyacın karşılanacağı büyüklükte bir alanda sebze yetiştirilir. Yörede bu bahçelere "bostan" denilmektedir. Yusufeli'nin köylerinde arazinin kısıtlı ve eğime bağlı olarak konut çevresinde bahçe küçük bir alanı kapsar veya bulunmaz. Asıl bahçeleri konuttan yürüyerek 10-15 dakika uzaktadır (Şekil 38).

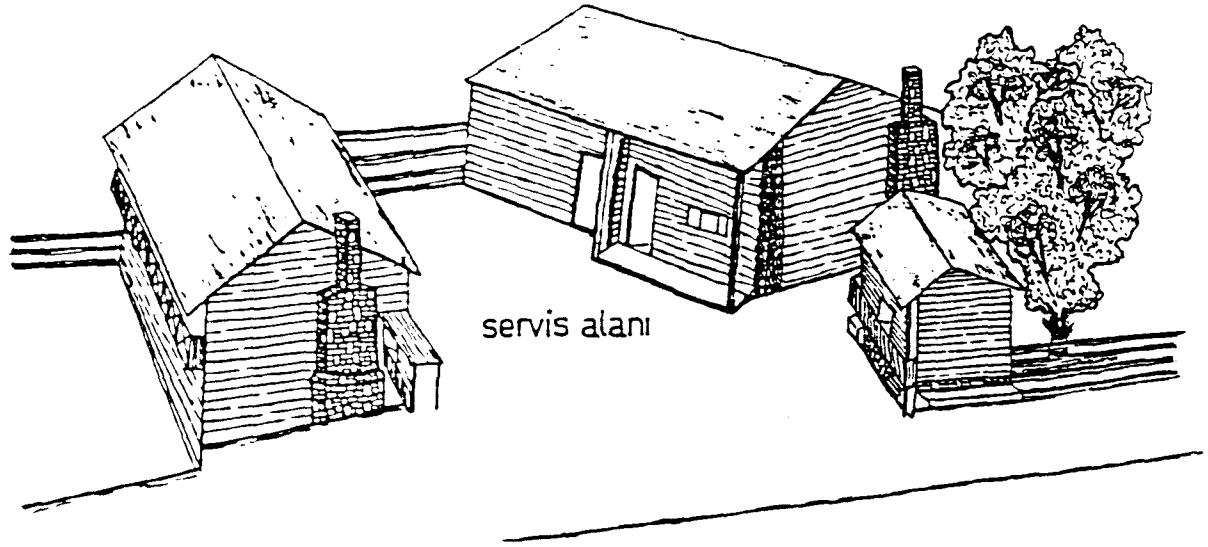


Şekil 38. Yusufeli İlçesi'nin köylerinde, Konuttan uzakta bulunan bahçelerdeki depolama birimleri

Şavşat'ta tuvaletler "koşk" ile aynı cephede balkon (ayvan) altında asılı konumdadır. Dışarıdan bakıldığında bilmeyenlerin ne olduğunu anlayamadığı ilginç bir görünüm sergiler (Şekil 36). Yusufeli'nin köylerinde tuvalet dışarda, bazen girişin karşısında, bazen de girişin yanında yapı ile bitişik yer alır. Ardanuç'ta tuvalet evin yan duvarına bitişik asılı konumdadır (Ek 5).

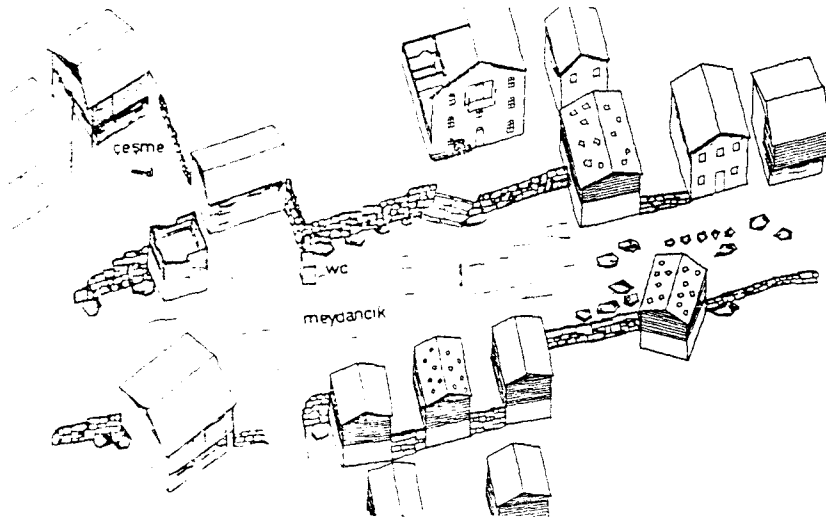
Kır insanı doğa ile içiçe bir yaşam sürdürmektedir. Konut içindeki ve konut dışındaki yaşam birbirinden tümüyle ayrıdır. Bölgede avlu, iç bahçe gibi mekanlara rastlanmaz. Veliköy'de görüldüğü gibi konut grupları arasında servis alanları vardır. Konutların girişleri bu alana bakar, hayvanlar ahıra girmeden önce bu alanda toplanır.

Bu şekildeki servis alanları ahırın konuta yakın veya alt katında bulunduğu yerleşmelerde ortaya çıkar (Şekil 39).



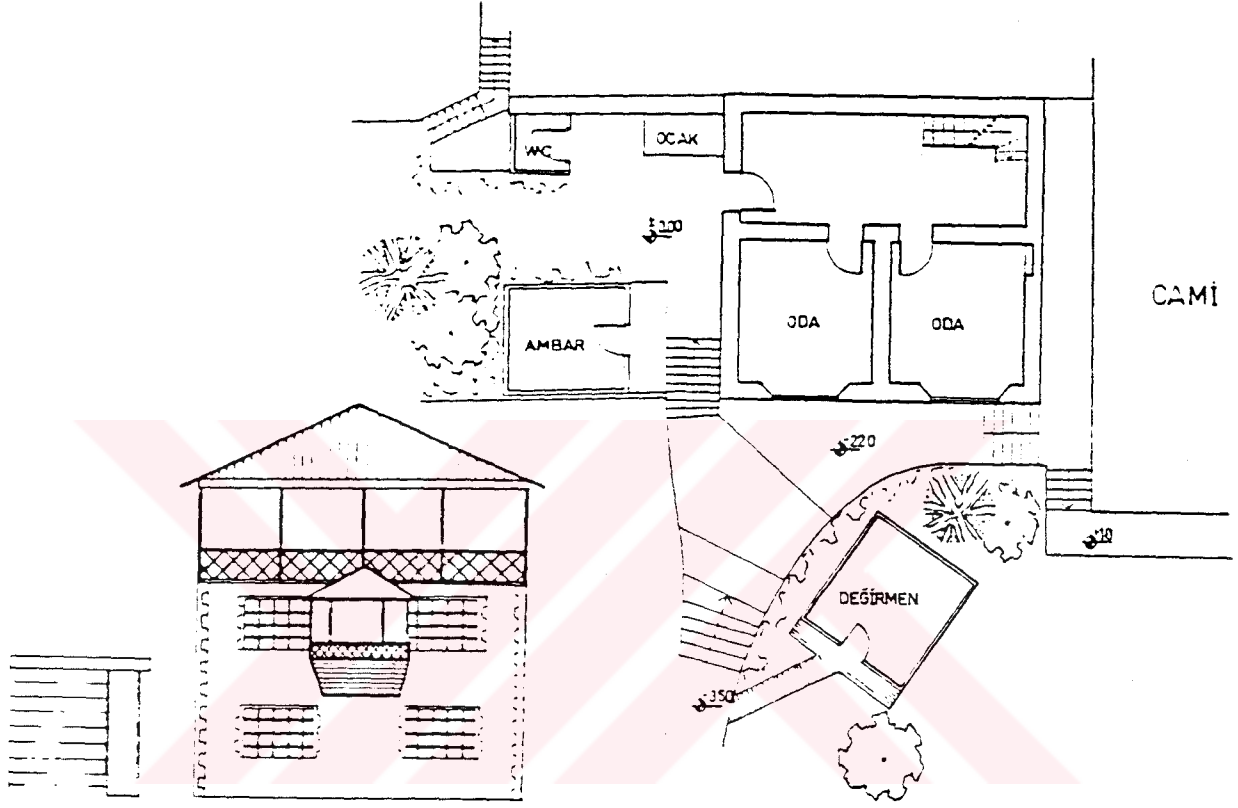
Şekil 39. Şavşat- Velikoy konut çevresi ve konutlar arası servis alanı

Servis alanına yakın bir konumda çeşme bulunur. Çeşmenin hayvanların su içtiği bölümüne "kurun" adı verilir. Yaylalar köyünde yerleşmedeki konut sayısına, hayvan varlığına bağlı olarak bu alan büyümüş bir meydancık oluşmuştur. Bu meydancıkta sadece erkeklerin kullandığı belirtilen bir tuvalet bulunur (Şekil 40).



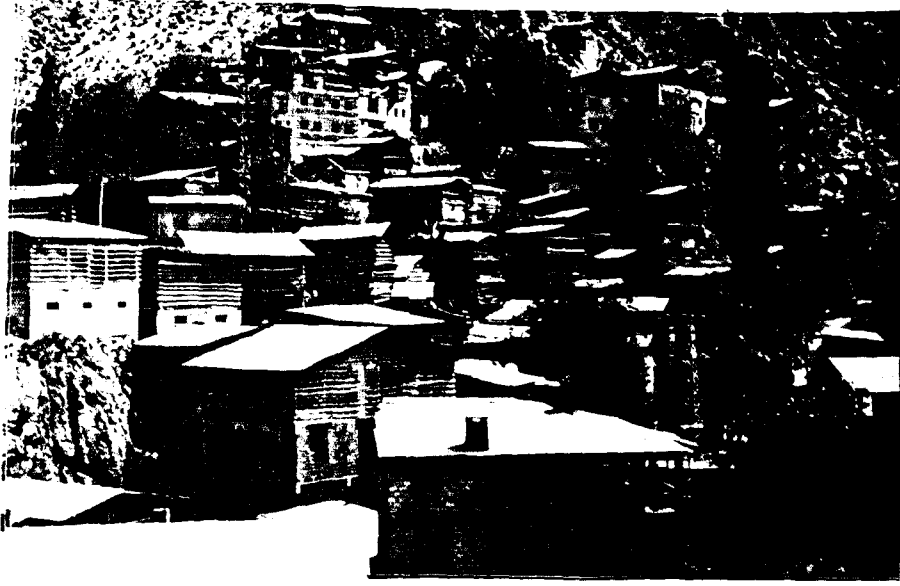
Şekil 40. Yusufeli-Yaylalar Köyü'nde konut yakın çevresi ve meydancık oluşumu

Dereiçi köyünde yerleşme alanının kısıtlı oluşu ahır bu bölgeden ayırmaktadır. Konut çevresinde sadece ambar gibi depolama birimleri, ocak bulunur. Hemen hemen konut başına düşen değirmenin varlığı bölgedeki akarsu zenginliğinin göstergesidir. Akarsular üzerinde sıralanan değirmenler doğal peyzaj içerisinde ilginç güzellikler sergilemektedir (Şekil 41).



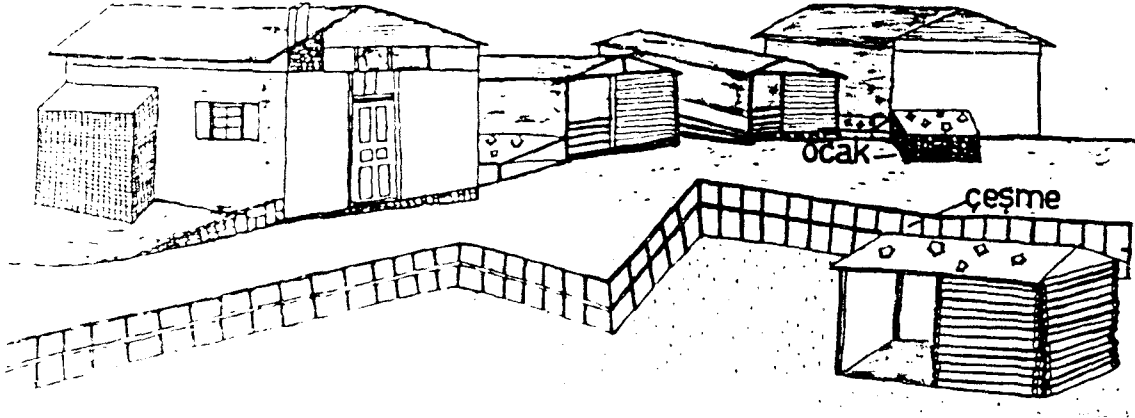
Şekil 41. Yusufeli- Dereiçi Köyü'nde konut yakın çevresi birimler

Hayvanların kışlık yiyecek ihtiyaçlarının depolandığı samanlık, konuttan 3-4 dakikada ulaşılabilir mesafededir. Kütüklerin üst üste bindirilmesi şeklinde yapılan samanlık yerleşmelerde yangın tehlikesine karşı konuttan uzak bir konumda yer alır. Bölgedeki yaygın kullanımı "merek" şeklindedir. 1996 yılında Dereiçi köyünün samanlıklarının bulunduğu bölüm tamamen yanmış, daha sonra kaymakamlığın desteği ile yeniden yapılanmıştır (Şekil 42).



Şekil 42. Yusufeli- Dereiçi Köyü'nde yenilenen merak- samanlık bölümü

Ocak her konutta içeride ve dışarda mutlaka bulunan bir birimdir. Geçmişte aydınlanma amaçlı kullanılır iken bugün sadece ısınma pişirme eylemleri gerçekleştirilir. Kışın tüketilmek üzere armut ve elma gibi meyveler pişirilerek yapılan yöreye özgü konserve türüne "furuç" denilmektedir. Her konutun furuç pişireceği bir ocağı mutlaka bulunur. Yerleşmede ayrıca haftalık ekmek ihtiyaçlarını pişirdikleri fırın bulunur (Şekil 43)



Şekil 43. Ardanoç-Tütünlü Köyü Konut çevresindeki birimler ve birbirleri ile ilişkili konumlarını gösteren perspektif

Bazı yerleşmelerde konut çevresinde tuz ihtiyacının karşılanması için, tuz dövülen büyük taşlar bulunmakta; kadınlar bu işlemi imece şeklinde yapmaktadır. Bu sırada patatesler fırınlanmakta, çaylar demlenmekte, iş keyifli bir hal almaktadır (Şekil 44).

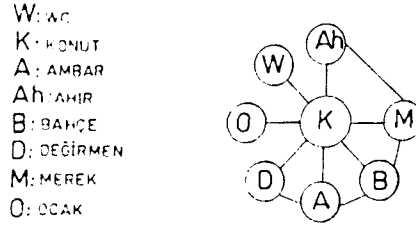


Şekil 44. Şavşat- Veliköyde tuz döven kadınlar

Aşağıda köy evinin çevresindeki birimler ile ilişkisini gösteren şemadan da anlaşıldığı gibi konut ve yakın çevresi, yerleşme içerisinde bir bütün olarak yer almaktadır (Şekil 45). Bu şemada konut çevresindeki birimlerin konuta olan mesafeleri dikkate alınmamıştır. Şavşat ve Ardanuç'ta ahır ve samanlık konutun çok yakınında iken (yaşama katının alt katı veya konut ile bitişik), Yusufeli'inde yürüme mesafesi ile beş dakika kadar uzaklıktadır. Samanlık daima ahıra yakın mesafededir. Her yerde ocak, konutun servis alanı içerisinde bulunur. Değirmen ise su varlığına göre konuta uzak veya yakın olabilir.

Köylerde birden çok konuta hizmet veren servis alanlarında çeşme, fırın bulunur. Buralarda köylü kadınlar hep birlikte ekmek pişirir; pekmez, furuç kaynatır;

pestil yapar, tuz döver. Bazı bölgelerde harman alanı (buğdayın işlendiği alan) bu işlerin yapıldığı ortak alan olarak kullanılır.



Şekil 45. Köylerde konut yakın çevresindeki birimler ve birbirleriyle ilişkili konumları

3.3.2.1. Konut Yakın Çevresindeki Birimler

Koy konutunu şehir ve ilçe konutlarından ayıran belirleyicilerden biri de köy konutunun tek başına olmayıp, çevresinde konutu destekleyici nitelikte farklı birimlerin yer almasıdır. Koy evinin çevresindeki alan kullanımını bölgenin üretim faaliyetlerine göre değişir. Evin çevresindeki fonksiyonlar kırsal yaşamının genel yapısı hakkında bilgi veren fiziksel öğelerdir (Şekil 45). Bu yapılar arazi yapısına uygun, kullanım kolaylığına göre evin çevresinde yer alır. Hemen her bölgede aynı fonksiyonlu yapılar, biçim, büyüklük, konum gibi farklılıklar gösterirler. Bu bölümde konut çevresindeki yapıların en önemlileri açıklanmıştır.

AMBAR: Tüm yiyeceklerin saklandığı evin en önemli bölümüdür. Konutun içinde mutlaka bulunduğu gibi, ihtiyaca göre konut dışarıda da yapılır. Konut içinde veya dışında serinlik açısından kuzeyde yer alır. Ambar yapımında en iyi ağaç türü kullanılır. Yiyeceklerin korunması açısından, düzgün tahtalar aralık kalmayacak şekilde üst üste yığılması suretiyle yapılır. Genellikle penceresi yoktur.

AHIR: Hayvanların barındığı yapılardır. Şavşat ve Ardanuç'ta evlerin zemin katında iken, Yusufeli'nde ayrı bir bölgede, samanlığın (merek) alt katında yer alır. Yapımında taş, kabaca işlenmiş moloz taş şeklinde; ahşap, kütüklerin üst üste bindirilmesi şeklinde kullanılır.

ÇEŞME: Her yerleşmede belirleyici bir öge olarak çeşme bulunur. Günümüzde suyun konut içine girmesi ile çeşmeler geçerliliğini yitirmekte hayvanların su içtiği yerler olarak kullanılmaktadır. Bu şekliyle çeşmede hayvanların su içtiği "kürün" denilen ahşaptan bir bölüm bulunur. Çeşmeler daha çok beton olarak yapılır, bazen de bir taştan çıkan suya ahşap kanal konularak kullanılır.

DEĞİRMEN: Buğday, mısır gibi ürünlerin işlenip un haline dönüştüğü birimlerdir. Suyun hareketine bağlı mekanik bir düzen ile çalışır. Hemen her köyde bir değirmen mutlaka vardır. Yusufeli'nde ise akarsuların zenginliğini gösterircesine hemen her konut grubuna, bazen tek bir konuta özel değirmen bulunur. 1.5-2 m alanda etrafi ahşap tahtalarla çevrilerek yapılmıştır (Şekil 46).



Şekil 46. Değirmen görünüşü

KÜMES (PİN): Konutların girişlerindeki merdiven altlarında, ambarların altındaki boş alanlarda, ahırın bitişiğinde yer alır. Yüksekliğin bir metreyi geçmemesi yer seçimini kolaylaştırmakta, alan kaybını ortadan kaldırmaktadır. Yapımında kullanılan malzeme yörede en kolay temin edilen malzemedir.

MEREK-SAMANLIK: Hayvanların kışın barınması için gerekli olan ot, saman gibi ürünlerin depolandığı yapılardır. Yusufeli'nde ahırın üstünde iken, Şavşat ve

Ardanuç'ta konuttan belli bir mesafe uzaklıkta tek başına yer alır. Malzeme kesinlikle ahşaptır. Kütüklerin üst üstte bindirilmesi şeklinde yapılır. Kütükler arasında kalan boşluk havalandırmayı sağlayacağı için olumludur. Bazı bölgelerde bu yapıların önünde üstü kapalı, yanları açık "harman" denilen bir alan bulunur.

Dereiçi Köyü'nde 1996 yılında çıkan yangında merak-samanlıklar bütünüyle yanmış, evlere yakın olmaları tehlike yaratmıştır. İlçe Kaymakamlığının desteği ile köylüler tarafından yeniden yapılanmıştır (Şekil 42).

OCAK-FIRIN: Ocak eskiden aydınlanma görevini de üstlenirken, bugün sadece ısınma pişirme eylemlerinin yapıldığı birimlerdir. Şavşat'ta ocak evin içinde her ihtiyaca karşılık verecek büyüklükte iken Ardanuç ve Yusufeli'nde evin dışında da bulunur, özellikle furuç yapımında kullanılır. "Furuç", elma, armut gibi meyvelerin pişirilerek, kurutulması şeklinde yapılan yöreye özgü bir konser ve türüdür. Fırın ise ocağa göre büyük, daha çok ekmek yapımında kullanılan yerlerdir. Bu birimler kırsal yerleşmelerde kadınların bir arada bulunduğu, neşeli sohbetlerin geçtiği mekanlardır.

TUVALET: Çalışma kapsamındaki bütün yerleşmelerde tuvaletin konutun dışında olduğu görülmüştür. Şavşat'ta balkonun altında asılı şekilde ilginç bir görünümü vardır. Ardanuç'ta dışarıdan konuta bitişik asılı konumda, balkondan geçilerek ulaşılır. Yusufeli'nde ise tamamen konutun dışında, girişin yanında veya karşısında bulunur (Ek 2).

YANAŞMA: Bazen hayvan barınaklarının gereksinimi karşılamaması halinde, evin uygun bir tarafında ahırın yanına yapılan eklentidir (43). Bazı bölgelerde örtme de denir. Bu birimler konutun kışlık odun ihtiyacının depolanması için de kullanılır.

3.4. Yapı Malzemesi Ve Strüktür

Kırsal bölgelerde yapı malzemesinin kullanımında iklim değişimi, yerin karakteri etkilidir. Çalışma kapsamındaki alan içinde ormanlık alanın geniş yer tutması yapılarda ahşap kullanımını yaygın kılmıştır. Ardanuç ve Yusufeli ilçelerinin orman alanlarının dışında kalan kısımlarında ahşabın yerini taş ve toprak almaktadır.

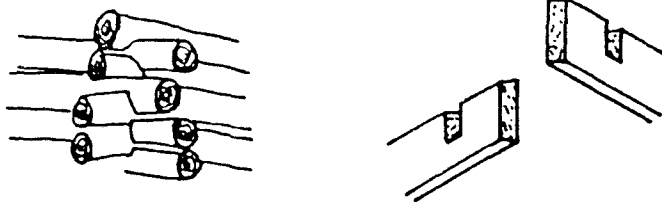
Daha sonraki dönemlerde Orman İdaresince gelişigüzel ağaç kesiminin yasaklanmasıyla ahşap pahalı ve elde edilmesi güç bir malzeme olmuştur. Köylerde, yöresel yapı malzemesinin sürekli kullanılmasıyla kazanılan ustalık, bulunan ölçüler yeni yapı malzemelerinin ortaya çıkışı ve yöreye aykırı biçim ve strüktürlerin kullanılması ile yerel kimlik, kaybedilme tehlikesi ile karşılaşmaktadır. Bu bölümde araştırma alanını kapsayan bölgelerde kullanılan yapı malzemesi ve strüktür dağılımları örnekleriyle incelenecektir.

3.4.1. Ahşap Malzeme ve Strüktür

Araştırma kapsamındaki bölge içerisinde en çok rastlanan orman ağacı türleri ibrelilerden ladin, sarıçam, Göknar, yaprağını döken türler ise sapsız meşe, gürgen kızılgağaç, dışbudaktır (38). Zengin orman varlığıyla bilinen Şavşat ilçesi kırsal yerleşmelerinde bütünüyle ahşap mimari hakimdir. Bölgedeki tüm köyler ormaniçi köylerdir. Yörede eski evler genellikle çam, yeni evlerde ise çamın bölgede azalıp temininin zorlaşmasından dolayı ladin kullanılmış, kısmen çamdan yapılmıştır. Çam, özodunu dayanıklı, kolay kurutulan, işlenme özelliği iyi olan bir ağaç türü; ladinin ise ahşap ev yapımına elverişli fakat çam kadar dayanıklı olmadığı belirtilmektedir. Yusufeli'nde eski evler ardıç, yeni evler ise ardıç takviyeli ladin, kısmen çamdır. Yeni ev yapılırken köylü eski evini sökmekte, burada kullanılan ardıç ladin ile beraber kullanılmıştır. Ağacını kullanmaya bağlı olarak, yeni evler yapılırken, eski evler de yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Ardıç, fiziksel koşullara dayanıklılığı çam ve ladine göre çok daha güçlü olan bir ağaç türüdür. Bölgede yaygın bulunan göknar kolay çürüdüğü için tercih edilmemektedir. Kestane, gürgen, meşe gibi yapraklı ağaçlar yapım için çok daha dayanıklı ve uzun ömürlü olmasına rağmen araştırma kapsamındaki bölgede az bir alan kaplamaktadırlar.

Ahşap yörede yığma yapım şeklinde uygulanmıştır. Ahşap yığma, 2-5 cm kalınlıktaki tahtaların ya da kütüklerin köşelerde birbiri üzerine geçme şeklinde

bindirilmesi suretiyle yapılan duvar örgüsü şeklindedir. Bu geçme şekline yörede "boğaz" veya "yaka" denilmektedir (Şekil 47).



Şekil 47. Ahşap yığma şekilleri

Kütüklerin üst üste konmasıyla yapılan uygulamalarda ağaçlar arasında aralık kalabildiği için daha çok ahır, samanlık, merek gibi yapılarda tercih edilmektedir. Ahşap yığma konut katında düzgün tahtaların üst üste konulması şeklinde uygulanmıştır (Şekil 48).



Şekil 48. Şavşat-Cirtdüzü Köyü'nde ahşap yığma sistem ile yapılan bir köy evi

Bu sistemde ayrıca bir taşıyıcı yoktur. Aynen taş ve tuğla yığma sistemde olduğu gibi tahta hem taşıyıcı hem de koruyucudur. Üst üste binen tahtalar köşelerde geçme aralarda ise ağaç çivi ile birbirine bağlanmıştır.

Ağacın malzeme olarak taşa olan en büyük üstünlüğü hafifliği, çekme ve eğilmeye dayanmasıdır. Bu özellik ağacın büyük açıklıkları geçmede taşa yeğlenmesinin nedenidir. Araştırma alanı olarak belirlenen yerleşmelerde tüm konutlarda döşeme ve tavan malzemesi olarak ahşap kullanılmıştır.

Geçmişte bölgede yapıların çatısında Doğu Karadeniz’de “hartama” olarak bilinen, yörede “bedevra” denilen ahşap malzeme kullanılırken Orman İdaresince yasaklanmasıyla oluklu veya düz çinko levhalar köylere de girmiştir (Şekil 49).

Ahşap, özellikle Ardanuç’un bir çok köyünde dolgu sistemde yapılan evlerde iskelet malzemesi olarak kullanılır.



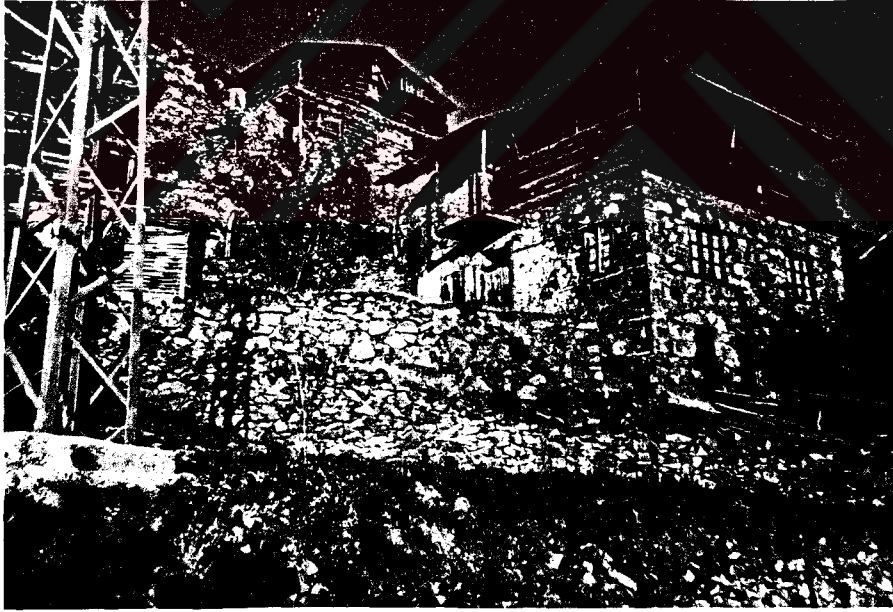
Şekil 49. Şavşat- Karaköy’de bedevra ile örtülü bir ev görünüşü

3.4.2. Taş Malzeme ve Strüktür

Tüm bölgede konutun toprak ile temas ettiği zemin ve arka duvarlarında, ocaklarda, bacalarda taş kullanılmaktadır. Buna karşılık bazı bölgelerde ise taş, yerleşmenin genel karakterini yansıtmaktadır.

Yusufeli ilçesinde orman varlığının az oluşu kırsal yerleşmelerde ağaç teminin zorlaştırmakta, ayrıca bölgede diğer ilçelere göre sıcak iklimin hakim olması ısı geciktirme ve depolama özelliği olan taş malzemenin tercih edilmesi sonucunu doğurmuştur. Taş duvar evin çevreye direncini ve dolayısıyla sürekliliğini sağlarken, en üst katlarda kullanılan ahşap büyüme ve değişkenliği sağlamaktadır.

Bölgede konut duvarlarında kesme-yonu taş çok düzgün ustalıklarla işlenmiş, duvar örgüsü arasında rijitlik sağlaması açısından ahşap hatıllar kullanılmıştır. Ahırlarda ise moloz taş daha kabaca işlenmiştir. Eğimli arazilerde, setler şeklinde oluşturulan tarım arazilerinde, taş doğadaki işlenmemiş halinde uygulanır (Şekil 50).



Şekil 50. Yusufeli- Kılıçkaya Beldesi'nde konut ve çevresinde taşın kullanımına bir örnek

Yusufeli'nin Dereiçi ve Yaylalar Köylerinde konut duvarları 50 cm'den başlayıp 70 cm'ye kadar varmaktadır. Bu bölgelerde yapılan ölçümlerde, konutun kapladığı alanın ortalama % 38'ini taş duvarın oluşturduğu görülmüştür (Çizelge 11). Çizelgede Dereiçi ve Yaylalar köylerinde planları çizilmiş konutlar örnek alınmıştır.

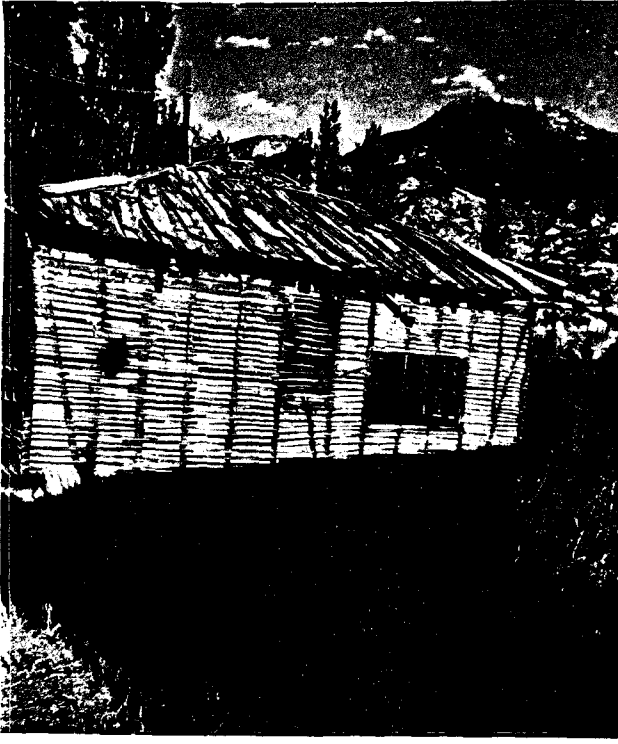
Çizelge 11. Konutlarda, taş duvarların kapladığı alan

Zemin Kat (m)	Taş duvar (m)	Oran (%)
51	20.6	40.4
30	12	40
44	16.7	38
60	19.9	33.2
63	20.3	32.2
106	46.9	44.2
		ort. 38

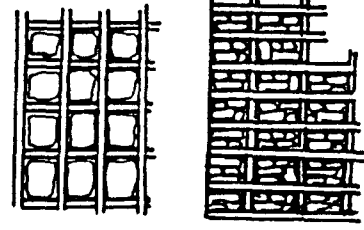
3.4.3. Dolgu Malzeme ve Strüktür

Ardanuç kırsal kesiminde dolgu yapım sistemine sıkça rastlanmaktadır. Bölgedeki ahşap evlerin tarih olarak çok daha geçmiş dönemlerde yapıldığı, yörenin eski evleri niteliğinde olduğu görülmüştür. Bunlar yerleşmeler içerisinde sayılır niteliktedir. Zaman içerisinde ahşabın zor elde edilmesi sonucu ahşap kafes arasında kırma taş kullanma zorunluluğu doğmuştur. Bu yapımda duvarlar çamur ve saman karışımıyla sıvanmakta, saman toprağın çatlamasını önlemektedir. Bu yapım sistemine bölgede "cakatura" denilmektedir.

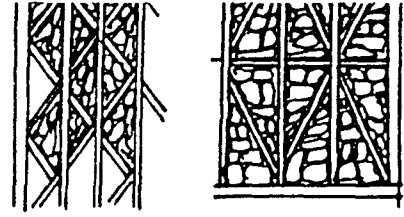
Ahşap kafeslerin biçimlenişine göre dolgu sistemler, göz dolma, muskalı dolma şeklinde isimler almaktadır. Yöredeki uygulamasında ahşap çitlerle yatay ve dikey olarak kafesler oluşturulur. Bu kafeslerde belli bir düzen yoktur. Daha çok sık aralıklarda dikdörtgen kafesler şeklinde uygulanır. "Göz dolma", "muskalı dolma" gibi sistemlerin her ikisini de görmek mümkündür (Şekil 51,52,53)



Şekil 51. Yusufeli- Kılıçkaya'da dolgu sistemlere bir örnek



Şekil 52. Göz dolgu sistem



Şekil 53. Muskalı dolgu sistem

3.5. Yapı Kültürü

Kırsal bölgelerde yerleşmelerin oluşumunda fiziksel çevre koşullarının etkilerini daha önceki konularda inceledik. Fakat yerleşmelerin mimari karakterini mevcut görünen yapısı ile açıklamak mümkün olmamaktadır. Bu noktada kişi ile toplum ve kişi ile çevresinin karşılıklı etkileşimi ve yüzyıllara dayalı deneyimleri ile desteklenen, bölgenin kimliğinde katgısı büyük "yapı kültürü" devreye girmektedir.

Araştırma kapsamındaki ilçelerde konut yakın çevresindeki birimler her bölgede aynı fonksiyona hizmet etmekle beraber, sadece konum, büyüklük, biçim olarak farklılık gösterirler.

Bölgede dağınık kümesel yerleşmelerde arazi eğiminin, verimli düz alanların tarıma ayrılmasının etkisi görülsede, Şavşat'ta düz arazilerde az sayıda konutun kümelenmediğini, Yusufeli'nde ise eğimli, kayalık arazilerde 10-15 konutun birbirine yakın kümelenmesini yapı kültürü ile açıklamak mümkündür. Birbirine yakın konutlar

arasında mutlaka akraba birliği vardır ve bölge ailenin soyadı veya lakabı ile tanıtılır. Yusufeli'nde kayalıklar üzerindeki yerleşmeler, verimli düz arazilerin tarıma ayrılması ile açıklansa da, bölgenin vahşi topoğrafyası içinde birbirine yakın, birarada olma duygusu da yerleşmenin biçimine etkili olduğu söylenebilir. Bölgede konutlar birbirine o kadar yakındır ki aralarında köprü şeklinde bağlantıların olduğu tesbit edilmiştir.

Evin mahremiyeti Anadolu'nun her yerinde vardır. Fakat bunun sınırları değişiktir. Bölgede mahremiyet konut grubuna kadar genişler. Konut, yakın çevresindeki birimler ile bazen bir çit, bazen de ağaçlarile sınırlanır. Şavşat ve Ardanuç'ta sebze ve meyve bahçeleri de korunan bu sınırlar içerisinde.

Şavşat ve Ardanuç'ta ahırın konumu hiç değişmemiştir. Tek kat evlerde bitişik, iki katlılarda yaşama katının alt katında yer alır. Bölgedeki yapı kültürü daha çok kullanıcı gereksinimine bağlı gelişmektedir. bölgedeki kış odaları da böyle bir gereksinim sonucudur. Yaşama katlarının doğaya açık tasarlanması, soğuk ve karlı geçen kış şartlarında ahıra kolayca ulaşılabilmesi ve daha korunaklı bölümlere ihtiyaçtan doğmuştur.

Bölgede ailenin statüsü homojen bir dağılım gösterir. Konut büyüklükleri ve tipleri aynıdır. Konutu çevreleyen ayvan değişmez bölümdür. Konuta giriş kapıları bu bölüme açılır. Böylece girişin mahremiyeti de sağlanmış, fakat konutların girişleri birbirini görür düzende ilişkilidir. Yusufeli'nde birbiriyle yakın komşuluk ilişkilerine rağmen, birbirini görmeyen konut girişlerini yapı kültürü ile açıklanabilir.

Araştırma kapsamındaki köylerde sanki kuralmışcasına konut kat sayıları aynı, Ardanuç ve Şavşat'ta iki, Yusufeli'nde üç katlıdır. Evler birbirini kapatmaz, bunda manzara, eğimin etkisi büyük olmakla beraber konut sahiplerinin birbirine saygısı sözkonusudur.

Bölgede konuta ait bazı mimari öğeler, yörenin simgesi durumundadır. "Köşk" adı verilen açık çıkmalar bunlardan biridir. Ahşabın ince detaylarla işlendiği bu bölüm, konutunda en önemli ve gösterişli bölümdür. Misafirler bu bölümde ağırlanır. Ailenin statüsünün homojen olduğunu belirttiğimiz bu bölgede , ayırıcı bir özellik olarak konuttaki çift köşkün ailenin ekonomik durumunun göstergesi olduğunu söylenebilir.

Köylerde tuvaletlerin konutun dışında, eklenti olarak yer aldığı görülür. bölgede gelenekler bu mekanı konutun içine sokmamıştır. Şavşat'ta ayvanda zeminden

kapaklı bir bölümden tuvalete ulaşılır. Kapak kapandığında tuvaleti algılamak imkansızdır. Tuvaletin mahremiyetinin bu kadar önemli olmasına rağmen, konutun en gösterişli cephesinde yer almasını yapı kültürüne bağlı açıklamaktan başka bir yol yoktur.

Bölgedeki yapı kültürünün sürekliliğinde bölgede yetişen yapı ustalarının payı büyüktür. Her ilçede belli konularda (taş, ahşap işçiliği gibi) yetişen ustalar vardır. Şavşat'ın Meşeli Köyündeki Muhkem Şimşek ustalarının Pınarlı Köyünden geldiğini, yapımda yedi ustanın çalıştığını belirtmiştir. İlçelerde birbirine benzeyen köy evleri, bölgede bilinen iyi ustaların değişik köylerdeki aynı düşünce üzerindeki uygulamaları ile açıklanabilir.

3.6. Konut İçi Mekan Organizasyonu

İklim, topoğrafya, malzeme ve yapı tekniği yerleşmeleri analiz etmek için bilinmesi lazım gelen faktörlerdir. Fakat bir Konut için düzenlenmesi yukarıda sayılan ölçülerin yanında, örf-adet, yaşama, kültür ilişkileri gibi değerlerin etkisi altındadır. Bu değerler fiziksel olarak ölçülemeyen değerlerdir.

Çalışma alanını kapsayan bölge küçük bir lokasyon içinde olmasına rağmen, ilçeler arasında iç mekan oluşumlarında farklılık görülür. Yöreden yöreye iklim şartları, topoğrafya, ekonomik faaliyetler, malzemeye bağlı farklılıklar gösterse de, toplumun özündeki kültür birliği konut içi yaşamda kendini göstermektedir. Yerleri, büyüklükleri farklı olsa da her evde yiyeceklerin depolandığı ambar, aş-ekmek evi (mutfak), misafir odası mutlaka bulunur (Ek 2,3,4,5).

Yörede incelenen köy evlerinin geniş aile tipine (anne-baba- çocuklar-nine-dede gibi) uygun, her oda kendi içinde bir çok ihtiyacın karşılandığı gömme dolaplar, banyolar (duvara gömme dolap veya oturlan seki içinde kapaklı bölüm şeklinde), ocakları mevcut şekilde planlanmıştır.

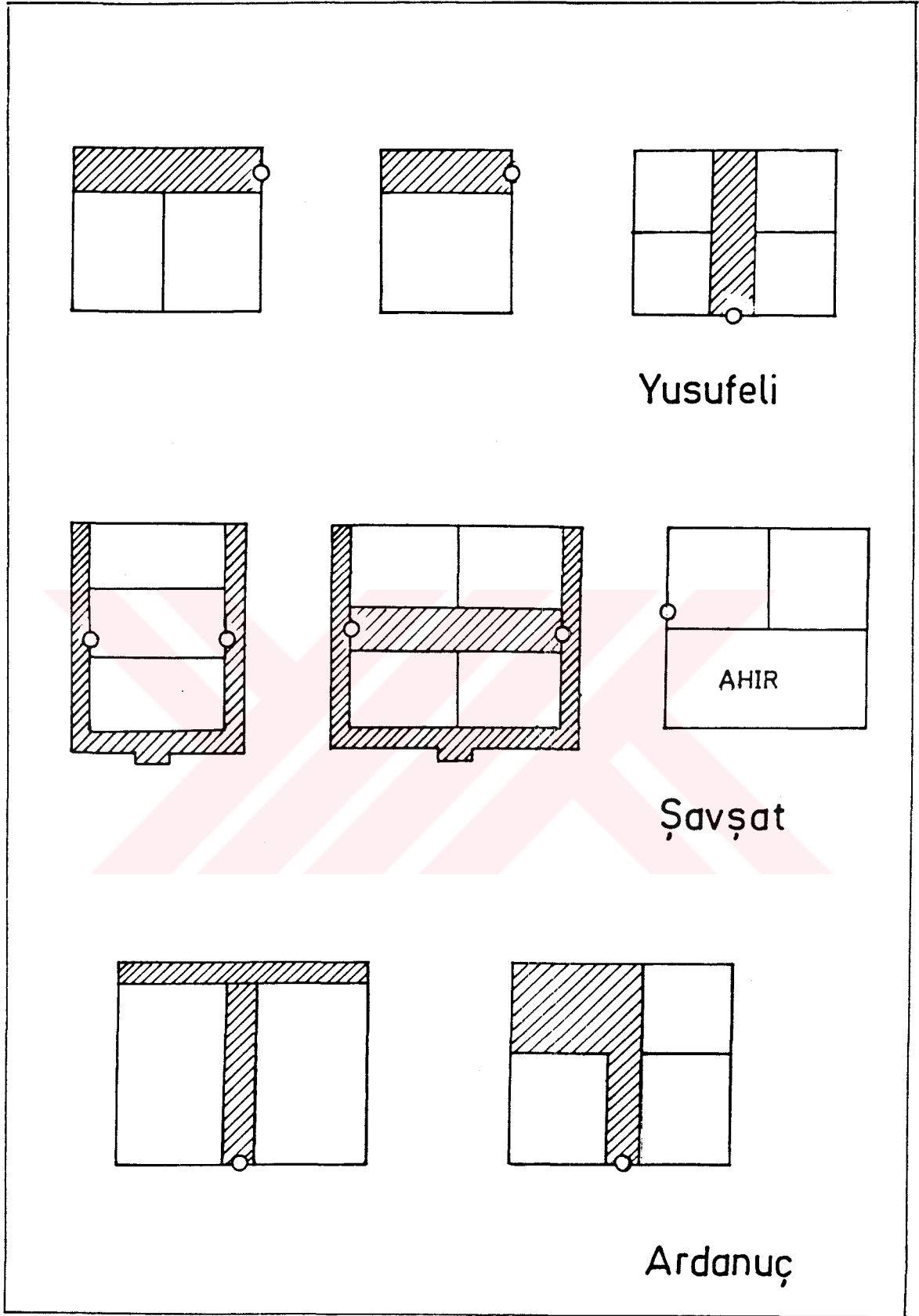
Kırsal kesimde misafire verilen önem konutlara da yansımış, Şavşat ve Ardanuç'ta konutlarda ayrı bir misafir girişi ve misafir odası tasarlanmıştır (Ek 4,5).

Bütün köylerde yaşama katları daima üst katta ve manzara yönü açık uygulanmıştır. Ardanuç ve Şavşat'ta, Soğuk ve ağır geçen kış şartlarında zemin katta, üst kata göre daha korunaklı kış odaları bulunmaktadır. Ahır ile bitişik bu odalardan kışın karlı günlerde ahıra da ulaşım kolay olmaktadır (Ek 4,5).

Yusufeli'nde diğer bölgelerden farklı olarak en üst katlar yiyeceklerin kurutulduğu saklandığı, önü balkon şeklinde açık mekanlardır. Mutfakta çoğu zaman bu katta bulunur. Yaşama katındaki balkon köşk şeklinde küçük bir balkondur. Şavşat'ta balkon evin üç tarafını çevirmekte, yörede "ayvan" olarak isimlendirilmektedir. Ardanuç'ta ise tek bir cephede balkon bulunur (Ek 4,5).

Araştırma kapsamında sınırlı sayıda incelenen konutların oluşturduğu konut içi şemaları Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli ilçeleri için aşağıdaki şekilde verilmiştir (Şekil 54).





Şekil 54. Yerleşmelerdeki konut plan şemaları

3.7. Değişimin Konut Yakın Çevresine Etkisi

Yakın bir geçmişe kadar bölgedeki kapalı ekonomi sistemi ve sosyal yapı ulaşım olanaklarını gelişmesi, iletişim olanaklarının yaygınlaşması ile değişime uğramıştır. Kentlerde yaşayıp, yazları köylerine gelen yöre insanının yaşam standartlarındaki değişimler konut ve çevresindeki mekanları da etkilemektedir. Yaşayış biçimindeki değişim yeni bir takım fonksiyonlar yaratmakta; bir takım araçlar, mekanlar işlevliğini yitirmektedir.

Örneğin Şavşat'ta balkonun altında asılı konumdaki tuvalet bazı konutlarda zemine çıkmış, kanalizasyon sistemi oluşturulmuştur. Fakat geleneklere bağlı kalınarak tuvalet her zaman konutun dışında yer almıştır.

Yerleşmelerde teknik olanakların gelişmesi ile su evlerin içine alınmış, kırsal yerleşmelerde belirleyici bir öge olan "çeşme"nin kullanım yoğunluğu azalmıştır. Köylü kadınlar çeşme başındaki toplanmalarını, sohbetlerini anılarında anlatmaktadır. Ahırları konut bölgesi içindeki yerleşmelerde çeşmelerin hayvanlara dönük kullanımı sürmektedir.

Sadece yazları tatil amaçlı gelinen evlerde (Veliköy- Alemdar Kaya evi gibi) zemin katta yer alan ahır ile bitişik kışlık odalar, günümüzde fazla eşyaların konulduğu bölümler olarak kullanılmaktadır (Ek 4).

Köylerde ilçe merkezi ile ulaşım olanaklarını artması ile ekmek ihtiyacı ilçelerden giderilmekte veya aile içi nüfus gittikçe azaldığı için ihtiyaç sobalarda pişirilerek giderilmektedir. Fırınlardan kullanım yoğunluğu azalmakla beraber, ocak bugün de işlevini sürdürmektedir.

Araştırma kapsamındaki bölgede bazı konutlarda görülen misafir girişleri bugün kullanılmamaktadır. Kaşıkçı Köyündeki Nuri Aslan bu durumu "yaşlandıkça köydeki yeni nesli tanımadıklarını, yabancılar arttığı için korunma, kontrol amaçlı olarak kapadıklarını, eskisi kadar gelen-gidenlerinin olmadığı" şeklinde ifade etmektedir.

Dağınık yerleşmenin gruplar şeklinde görüldüğü bölgede eskiden her gruba bir dükkan düşer iken, bugün bu sayının azaldığı görülmektedir. Tütünlü ve veliköy'de boş

dükkanlara rastlanmıştır. İlçe ile ulaşım olanaklarının artması ile, yöre halkı ihtiyaçlarını haftalık olarak ilçe'den karşılamaktadır .



4. İRDELEME

Araştırmanın ilk bölümünü oluşturan analiz çalışmaları ile bölgedeki köylerin zengin mimari yapısının ortaya çıkarılmasına ve bunların korunması, çevreye ilişkin kıymetli veriler olarak kullanılması, yeni yapılara örnek teşkil etmesine ilişkin imkanların tesbitine çalışılmıştır.

Bu bölümde, yerleşmelerin özellikleri, malzeme kullanımı, yerleşmelerin genel yapılarak öğeleri ile ilgili yapılan tesbitler ışığında; bölgedeki kırsal yerleşmelerin korunması, çevreye olan uyumu ile yeni yapılaşmalara örnek olması ve turizm amaçlı kullanılmasına ilişkin imkanların ortaya çıkarılması amacıyla irdelenmektedir.

4.1. Kırsal Bölgelerde Planlamaya İlişkin Kararların İrdelenmesi

Yapılan araştırmalarda köylere dönük kararların daha çok orman alanlarının kullanımına ilişkin genel kararlar olduğu görülmektedir. Değişik kurum ve kuruluşlar kırsal alana dönük kendi bünyesinde araştırmalar ve kendi amaçlarına dönük arazi kullanım planları yapmaktadır. Tarım, orman, hayvancılık, yol işleri birbirinden ayrı olarak ele alınmakta, yerleşme bazında plan kararları üretilmemektedir. Kırsal bölgelerdeki politika ve kararlar yerel ölçekte, yerleşme bazında mekana kadar inilerek yapılan araştırmalar sonucu bütün olarak ele alınmalı, bu anlamda kırsal yerleşmeler ile ilgili bilimsel araştırmalar başlatılmalıdır. Bu çalışma bölgede yapılacak diğer çalışmalara kaynak teşkil edecektir.

Araştırma kapsamındaki hiç bir köyde 1/25000'lik haritalar ve köyün sınırlarını belirten krokiler dışında belge yoktur. Ayrıca birde Köy Hizmetleri Müdürlüğü'nün yol durumunu gösteren haritaları mevcuttur. Kurum ve kuruluşların birbiriyle koordinasyon içinde, örgütlü çalışmamasından dolayı yolu, suyu, elektriği, tarım alanı, ormanı, konutu ve diğer birimleri ile bir bütün olan kırsal yerleşmelerde ortaya çıkan sorunların önüne geçilememektedir. Kırsal alana dönük çalışmalarda kurum ve

kuruluşlar aralarında yetki hiyerarşisi sağlanarak örgütlenmeli, birbiriyle organize içinde çalışmalarını sürdürmelidir.

Bölgedeki kırsal yerleşmelerde ticaret, sağlık, eğitim gibi birimlerde örgütsel bir merkez olmadığından, köyler doğrudan büyük merkezlerle ilişki içerisinde. Kent ile kır arasındaki büyük uçurumların azalması, göçlerin önlenmesi için kamusal hizmetlerin köylere eksiksiz sağlanması gerekmektedir.

Bölgedeki köylerin bir çoğunda çok iyi şartlarda olmamakla beraber, ulaşım olanakları, içme suyu, elektrik gibi temel gereksinimlerin karşılanmıştır. Fakat ekonomik yönden yeterli gelir elde edememekte ve üretim kültürlerindeki kısır döngü içerisinde bu gelir geçimlerine yetmemektedir. Bu durum yeni gelir arayışları ile özellikle köydeki erkeklerin geçici göçlerine sebep olmakta, bu zamanla kalıcı göçlere dönüşmektedir. Araştırmalar sırasında bölgede tarım, hayvancılığın geçmişteki ilkel koşullarla gerçekleştirildiği görülmüştür. Tarım ve hayvancılık konusundaki gelişmeler ilgili kuruluşlarca bölge halkına iletmeli, bu konuda eğitim programları düzenlenmeli, teşvik edici uygulamalar yapılmalıdır.

Araştırma kapsamındaki bölgelerde köylerin konumları, kaybolmamış yöresel yaşantıları, doğal ve mimari çevreleri ile tarım ve hayvancılık gibi ekonomik girdilerin yanında turizme elverişli alanlar olduğu görülmüştür. Doğal çevreye uyumlu turizmi geliştirme çerçevesinde genel ilkeler belirlenerek, bölgenin ekolojik kaynak değerleri, tarihsel, kültürel, mimari, folklorik değerleri belirlenip, tanıtılmalıdır. Şavşat İlçe'sinde Karagöl-Sahara Milli Parkı'nın Karagöl bölgesine yakın ve aynı yol güzergahındaki Meşeli, Veliköy köyleri yöreye özgü mimari yapısı ile dikkat çekmektedir. Bu bölgeler milli park kapsamında ele alınarak doğaya dönük turizm olarak bilinen yumuşak turizmin (soft turizm), yeşil turizm, dağ, yayla turizmi gibi çeşitli alternatiflerine uygun yerler belirlenmeli, bunlar için gerekli politikalar oluşturulmalı ve mekan ölçeğinde projelendirilmelidir. Köylerde altyapı ve sosyal yapı belli bir program içerisinde, yöre halkı ile örgütlü bir şekilde yürütülmelidir.

Kaçkar Dağı'nda başlayıp 70 km boyunca Yusufeli'ne uzanan alabalık kaynaklı suları, vahşi bir güzelliğe sahip bozulmamış doğal yapısı, zengin çeşitlilikteki bitki örtüsü ve hayvanları, Akdeniz İklimine benzeyen iklimi, tarihinden gelen farklı kültürü ile bütünleşen özgün mimarisi ile Yusufeli ülkemizin en ilginç

yörelere biridir. Kaçkar Dağlarına alternatif çıkış rotaları ve akarsu sporlarına açık olması nedeniyle belli bir uluslararası üne sahiptir.

Araştırma kapsamındaki Yaylalar Köyü, turizm merkezi ilan edilen Kaçkar Dağı zirvesine tırmanmak isteyenler için ara konak merkezi durumunda olması sebebiyle turizme dönük kullanımlara olanak sağlamaktadır. Bölgede pansiyon, lokanta, kır kahvesi gibi turistik amaçlı yapılar mevcut fakat yetersizdir.

Ülke düzeyinde planlanan, Artvin İli bünyesinde kurulacak barajlardan biri, Yusufeli İlçe Merkezi ve civarındaki bir çok köyü, bunlardan biri de araştırma kapsamındaki Dereiçi Köyü dahil sular altında bırakacak, bir çok köyün yol güzergahı değişecektir. Makro ölçekte, ülke yararına alınan bu planlama kararının yerel ölçekte yöreye getirecekleri ve götürecekleri dikkatle değerlendirilmelidir.

Bir çok planlama tasarıları ve politikalarının kentsel çevrelere dönük olmasına rağmen, kentlerde görülen kötü yapılaşma ve kargaşaya karşılık çalışma kapsamında ele alınan köylerde ki bütünlük ve insanların memnuniyeti düşündürücüdür.

4.2. Köylerin Yerleşme Özelliklerinin İrdelenmesi

Araştırma kapsamındaki köylerde, yerleşmelerin fiziksel biçimleri doğal yapının bir sonucu ve bölgenin kültürüne bağlı olarak, bilinen şemalardan herhangi biriyle tümüyle benzerlik yoktur. Yerleşme biçimleri bölgede farklı dağılım gösterir. Araştırma kapsamındaki köylerin daha çok gruplar şeklinde yamaçlarda olduğu görülmektedir. Yusufeli'nin köylerinde vadilerde dizi şeklinde gruplu yerleşmelere (Altıparmak, Tekkale gibi) rastlamak ta mümkündür (Şekil 11-25). Bölgedeki yerleşmelerde köy sınırının nereden başlayıp, nerede bittiği belli olmaz. Dağınık yerleşme yol, su, elektrik gibi bayındırlık hizmetlerini zorlaştırmakta ise de araştırmalar sırasında bölge halkı ile yapılan sohbetlerden toprağına, geçmişine, kültürel mirasına bağlılığı çok güçlü olan bu bölgelerde uzun yıllardır alışılmış bir yerleşme düzenini değiştirmesinin kolay olmadığı görülmüştür. Orköy Müdürlüğü'nün araştırma kapsamındaki ilçelerde dağınık yerleşmeleri içeren orman köylerinin birleştirilmesine ilişkin yaptığı çalışma, bu sonucu

desteklemektedir. Bu durumda yapılacak şey bayındırlık hizmetlerini köylere kadar getirip, evlere dağılımında yöre halkının desteğini almaktır.

Dağınık yerleşme arazi yapısının dağlık, engebeli olması, topoğrafyanın toplu yerleşmeye uygun olmaması gibi sebeplere dayandırılrsa da, Dereiçi gibi bazı köylerde dik kayalıklar üzerinde kısmı de olsa toplu yerleşmeler görmek mümkündür. Bu durum verimli , ekilebilir arazilerin tarıma ayrılması açısından olumlu ve mekan çözümleri ile yeni oluşumlara örnek teşkil edecek niteliktedir. Veliköy ve Meşeli'de toplu yerleşmeye elverişli düzgün araziler bulunmasına rağmen, bölgede dağınık gruplu yerleşme görülür. Bölgedeki köylerin yerleşme karakterlerini ekonomik koşullar, yerleşme gelenekleri, yapı kültürü ile açıklamak mümkündür. Yeni yapılaşmaların bölgenin genel yerleşme karakterine aykırı düşmemesine dikkat edilmelidir.

Kırsal yerleşmelerdeki sık dokuda yangın tehlikesi karşısında birbirine sıçrayarak yayılması güçlü bir olasılıktır. Yusufeli'nin Balalan Köyü'nde bir çok mahalle yangınlar sonucu yok olmuştur (45). Dereiçi Köyü de aynı tehlike ile karşı karşıya kalmış, fakat buna rağmen yeni yapılarda birbirine çok yakın inşa edilmiştir. Oysa yeni yapılaşmalarda bu durum dikkate alınmalıdır. Şavşat ve Ardanuç'ta konut çevresindeki birimleri ile bahçe içinde özgür, bireysel iken, Yusufeli'nde birlikte iç içe yaşam tercih edilmektedir.

Kırsal yerleşmelerin biçim ve büyüklük olarak belirlenmesinde, konut yakın çevresinin biçimlenmesinde topoğrafya, iklim, materyal gibi fiziksel koşulların etkili olduğu belirlenmiştir. Kültürüne bağlı olan kırsal yapıların, coğrafi dağılımına bağlı olarak ortaya çıkan farklar yaşam biçimi, kültür, iklim, peyzajdaki farklılıklardır. İnsanların istek ve ihtiyaçları, kültürlerindeki değişmeyen faktörlere bağlı olarak, konut çevresindeki birimlerde, mekan organizasyonlarında benzer oluşumlar görülmektedir.

Yangın, doğal afet gibi herhangi bir sebeple yeniden köy yerleşmeleri kurulan bölgelerde yeni yapılanmalarda bölgedeki kırsal yerleşme özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin Yusufeli Sarıgöl mevkiinde kurulan afet evler , gerek konumu, gerekse de yapısal karakteri, çevresi, biçimlenişi ile yöresel karakterden çok farklı oluşu sebebiyle bugün kullanılmamaktadır.

4.3. Genel Strüktür Özelliklerinin İrdelenmesi

Araştırma kapsamındaki köylerde evler, Anadolu'da görüldüğü gibi çıkmaz bir sokak üzerinde veya bir avlu etrafında gruplaşmaz. Köylerde yerleşimi belirleyici sokak değildir. Sokak konutların konumuna göre biçimlenir. Konutlara ulaşılan yollar bazen bir kişinin geçebileceği patikaya dönüşür. Yerleşmelerde meydan oluşumları görülmez. Sadece Dereiçi Köyü'nde sınırlanmış sokak oluşumları, Yaylalar Köyü'nde de topoğrafyanın elverişli olmasıyla da bağlantılı olarak köyün ortasındaki servis alanının küçük bir meydancığa dönüştüğü görülür (Şekil 26,27). Sokakların genellikle bir at arabası ve insanın yan yana geçebileceği büyüklükte olması, günümüzde küçük taşıtların kullanımına da olanaklı kılmıştır. Köylerin mevcut ulaşım imkanları iyileştirilmeli, yeni yapılaşmalarda sokak ve yol oluşumlarının arazi yapısı ve yerleşmenin karakterine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Doğal çevreyi bozacak çok geniş ve beton zeminli sokak oluşumlarından kaçınılmalıdır.

Bölgede çıkma, yöre insanının yöresel malzemeyi, gelenekleri ve yaşam kültürü ile yorumladığı ve yöreden yöreye oluşan farklılaşmalarla, bütün olarak dokuya getirdiği zengin görsel katkılar çıkma ögesinin önemini vurgulamaktadır. Şavşat İlçesi köylerinde çıkma, evi çevreleyen balkonun haricinde "köşk" adı verilen bölümü ile yerleşmelerde zengin bir estetik öge olarak karşımıza çıkar (Şekil 37). Yöre ustaları ahşaptaki becerilerini köşk üzerinde uyguladıkları en ince işlemleri ile gözler önüne sermektedir. Araştırma kapsamındaki ilçelerde, benzer kullanım ve biçimleniş ile bölgede kültür bütünlüğünü sağlayan bir simge olarak karşımıza çıkar. Köşkün, bölgede günümüz yapılarında daha sade oluşumlarla karşımıza çıkışı, yöredeki simgesel değerinin göstergesidir. Yeni yapım malzemeleri ile yapılan yapılarda da modernizasyonu sağlanarak uygulanabilir.

Araştırma kapsamındaki köylerde konut genel görünüşü ve çevresi ile doğal ve topoğrafik yapıya uygun bir görünüm oluşturur. Konut konaklama, barınma, üretim faaliyetlerinin gerçekleştiği bir işletme merkezi olarak düşünülmeli, tasarımı bu işletmedeki fonksiyonlara, topoğrafik yapıya, yörenin iklimine uygun çok yönlü düşünülerek yapılmalıdır. Konuta uygun alan seçilirken arazinin yapısına tarımsal

değerine, su kaynağı, ulaşım yoluna mesafesine, çevresindeki birimlerin yönü, yapıların birbiriyle ilişkisi, iklimsel veriler göz önüne alınmalıdır. konut diğer birimlerine egemen olmalı, kolayca ulaşılabilir mesafede olmalıdır.

Araştırmalar sırasında bölgedeki kırsal yerleşmelerde konutun dışında tasarlanan tuvaletlerin sağlık koşullarına uygun olmadığı görülmüştür. Yeni teknik ve imkanların sunulacağı tesisat, kanalizasyon sistemlerini kapsayan altyapı çalışmaları bütün kırsal yerleşmeler için projelendirilerek yapılmalıdır. Bu konuda ilgili kuruluşların desteğinin sağlanması şarttır.

Kırsal yerleşmelerin yeni kullanımlara açılmasında, çevre ile ilgili yerleşmenin genel yapısına uygun düzenlemeler yapılmalı, değişen ihtiyaçların karşılanması amacı ile oluşturulan mekanlarda bölgenin kültürel yapısına ve yerleşim karakterine uygun mekanlar tasarlanmalıdır.

Araştırma kapsamındaki bölgede konutların giriş özellikleri her ilçede farklı özellik gösterir. Arazinin eğimine bağlı olarak her kata ayrı giriş verilebildiği gibi, düz alanlarda da tek bir kata birden fazla giriş verildiği görülmektedir. Bu durum kırsal konutun çevresi ile bütün olarak kullanımında sirkülasyon sürekliliğini sağlamaktadır. Yüzyüze toplumsal, komşuluk ilişkilerinin sürdüğü bölgede girişler servis alanına bakmalı, diğer konutlarla ilişkili yönlerde olmalıdır. Konut çevresinin rahatlatılması ve fonksiyonların sürdürülebilmesi için servis alanı şarttır. Yusufeli'nde evlerin birbirine çok yakın olması ve topoğrafik yapıya bağlı olarak konut çevresindeki servis alanı çok küçük olmakta, bazen bulunmamaktadır. Bu durumda bu tip çevrelerde bir kaç evin birarada, ortak kullandığı servis alanları tasarlanmalıdır.

Konut güneş ışığından yararlanabilmeli bu açıdan yönelmeler ve pencere büyüklüklerine, konumlarına dikkat edilmelidir. Konutların bahçeleri en azından günlük sebze-meyve ihtiyacını karşılayabilecek uzaklıkta, görülebilir mesafede olmalıdır.

Kırsal yerleşmelerde mülkiyet sınırlarının belirlenmesi, bahçelerin korunması, konutun önünde kişisel mekan oluşturulması gibi işlevleri yüklenen sınırlayıcılar, bölgede ahşap çitler şeklinde bulunur. Ayrıca bölgede çit, konutu yakın çevresindeki birimler ile beraber, sokak, bahçe ve diğer konutlardan ayırarak ailenin bölgedeki mahremiyetinin de sınırlarını çizmektedir.

Bu analiz çalışmaları, bölgenin kırsal mimari özelliklerini detayları ile ortaya koyarak, günümüz yapılaşmalarında, bölgedeki kırsal yerleşmelerin turizm gibi yeni kullanımlara açılması sırasındaki yenileme ve koruma çalışmalarında esas teşkil edecek kriterlerin tespitinde yardımcı olacaktır.

4.4. Malzemeye İlişkin Özelliklerin İrdelenmesi

Araştırma kapsamındaki köylerde kullanılan temel malzeme ahşap ve taştır. Çalışma alanını kapsayan bölgede her iki malzeme bir arada kullanılsa bile yerleşmenin mimari karakterini belirleyen, bölgeler arası kesin çizgilerle ayrılan malzeme kullanımı vardır. Bölgede orman alanlarının geniş yer tutmasına bağlı olarak, Şavşat İlçesi'nde hemen hemen temel üstünden çatıya kadar ahşap kullanımı en yaygın ve estetik şekli ile bulunmakta, evler birbirine benzer, hatta aynı biçimsel özellikler göstermektedir. Yusufeli İlçesi'nde ahşabın yanı sıra, taş ve toprağın, Ardanuç' ta ahşap ve taşın birarada bulunduğu dolgu sistemlerin kullanıldığı tesbit edilmiştir. Kırsal çevrelerdeki mekan zenginliğine rağmen, kişi çevresinde kargaşa yaşamaz. Yerleşmeler malzeme, yapım tekniği, mekansal zenginliği, ışık-gölge kompozisyonları ile birlikte bir bütün olarak estetik değer taşımaktadır.

Kırsal yerleşmelerde bozulmamış eski yöre evlerinin genellikle aynı formu taşıdıkları ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda ortaya bazı mekan standartları çıkmaktadır. Kırsal yerleşmelerin turizm amaçlı kullanımı sırasında yeni birimlerin oluşturulurken mevcut oluşumlar ve bu standartlardan yararlanması gerekir. Bölgedeki kırsal yerleşmelerle ilişkili olarak yapılacak düzenlemelerde, yüklenebilecekleri fonksiyonlar doğrultusunda yüzyılların deneyimleri ile ortaya çıkan mekan oluşumlarından, yöresel materyalden, geleneklerden faydalanmak gereklidir.

Araştırma kapsamındaki köylerde son dönem yapılan yapılarda betonarme yapıların çok oluşu kırsal yerleşmelerin geleceği konusunda endişe yaratmaktadır. Kentlerde görülen görüntü kargaşasının kırsal bölgelerde yaşanmaması açısından, yerel malzemenin temininde kolaylıklar sağlanmalı, yeni yapım malzemelerinin kullanımına

yasal sınırlamalar getirilmelidir. Bu arada yeni yapım malzemelerin yörenin mimari karakterini bozmayacak şekilde, yerel malzemelerle kullanımını kontrol eden birimler oluşturulmalıdır.

Araştırma esnasında, tarihi ve mimari değeri yüksek yöresel evlerin, yeni yapılan yapılarda ağacından faydalanmak amacıyla yıkıldığı belirlenmiştir. Bunun önlenmesi için kırsal yerleşmelerde bu yapıların korumaya alınması ve restore edilip kullanılmasına ilişkin teşvik edici önlemler alınmalıdır.



5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Genelde kentleşme ve kent sorunları ile ilgili gelişme ve kalkınma projeleri geliştirilmekte kırsal bölgeler bu çerçevede ele alınmaktadır. Bu kapsamda kırsal bölgeler için yapılan kalkınma projeleri mekansal içerikten yoksun olduğu için, ülkenin farklı özellikler gösteren yörelerinde aynı başarıda uygulanamamaktadır. Bu çalışmalar yöresellik boyutunda, içinde yaşanan fiziksel çevreler, toplumun sosyal ve kültürel yapısı içerisinde mekan ölçeğine inilerek ele alınmalıdır. Kırsal yerleşmeler yerel ölçeklerde ele alınarak bölge ve ülkenin kalkınmasında üstleneceği fonksiyonlar belirlenmeli, bu koşullara göre yerleşme sistemi içerisinde bütün olarak ele alınmalıdır.

Doğu Karadeniz Bölgesi kırsal yerleşmeleri havası, sınırsız kaynak suları, ormanlık alanları, zengin doğal çevresi ile son dönemlerde özellikle yayla turizmi ile gündeme gelmektedir. Toplumumuzda kentlerdeki hava kirliliği, gürültü, görsel kargaşadan uzaklaşma isteği ile kır yaşamına özlem artmıştır. İnsanlar bu amaçla özellikle yaz ayları köylerine dönmekte bu bölgeleri tatil amaçlı değerlendirmektedirler. Araştırma kapsamındaki bölgelerde köylerin, gerek konumları, kaybolmamış yöresel yaşantıları, doğal ve mimari çevreleri ile tarım, hayvancılık gibi ekonomik girdilerin yanında turizme elverişli alanlar olduğu görülmüştür.

Bu yönde yapılacak çalışmalarda özellikle yol, kanalizasyon gibi altyapısına ilişkin iyileştirme çalışmalarına bağlı olarak işletme, teşvik programları ile kamu hizmeti olanakları sunulmalı, yeni fonksiyonlar doğrultusunda kırsal çevrelerin düzenlenmesi, bakımı, onarımı, işletmesi önemle ele alınmalıdır. Bu çalışmalar sırasında yüzyılların deneyimine bağlı olarak oluşan yapı kültürü, mekan oluşumları dikkate alınmalı, yeni oluşumların kırsal yerleşmenin özüne uygun olmasına dikkat edilmelidir. Fakat bunlar gerçekleştirilmeden önce kurulacak ilgili komisyonlarca halkı eğitici, bilinçlendirici seminer çalışmaları düzenlenmelidir.

Kırsal bölgelerdeki doğal kaynaklar koruma ve kullanım dengesi içerisinde bütün olarak çok amaçlı ele alınmalıdır. Bu doğrultuda kırsal çevreler ile ilgili bilimsel çalışmalar artırılmalı ve desteklenmelidir.

Kırsal yerleşmelerde konut ve çevresinin arazinin topoğrafik yapısına, bölgenin iklimine, üretim şekline, geleneklere uygun olarak oluşturulduğu tespit edilmiştir. Herhangi bir sebeple (sel, yangın, erozyon gibi doğal afetlere bağlı) yeniden oluşturulan veya onarılan kırsal yerleşmelerde çevresel ve kültürel unsurların dikkate alınması gereklidir.

Değişik kurum ve kuruluşların kırsal bölgelere dönük çalışmaları kendi amaçlarına dönük yapılmakta tarım, ormancılık, hayvancılık, milli parklar, yol gibi konular bölgesel kararlar doğrultusunda birbirinden ayrı olarak ele alınmaktadır. Tüm bu çalışmalar yerleşme bazında yaşanan mekanlara kadar inilerek birbiriyle ve yöre halkı ile koordinasyon içinde ele alınmalıdır.

Daha çok ekonomik sebeplere bağlı olan göçler önlenmeli, en azından azaltıcı yönde çalışmalar yapılmalıdır. Köyler toprağı ekilip-dikilmeyen; mekanları yaşam izleri kalmış, boş mekanlar olmaktan kurtaracak önlemler alınmalıdır. Bu önlemlerin başında kentte ve kırdaki imkanların farklılıklarından kaynaklanan uçurumların en aza indirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple kırsal yerleşmelerde sağlık, eğitim, ulaşım gibi temel kamusal hizmetlerin en iyi olanaklarda sağlanması gerekmektedir.

Daha önceleri köy yasası içerisinde kırsal yerleşmelerin imar ve düzenlemeleri ile ilgili tasarılar sunulmuş fakat uygulanamamıştır. Yapılan çalışmalarda bu yönde, köylerin sadece sınırlarını gösteren krokiler dışında bilgiye rastlanmamıştır. Artık kentsel yaşam ile ilişkilerin gelişmesi ile artan yeni uygulamalardaki kötü yapılaşmanın önüne geçmek için gerekli köy yasası ve tasarıları içinde köyün yerleşme ve gelişme şeklini gösteren projeler ve bunları denetleyici birimler oluşturulmalıdır. Bu projeler yöresel ölçekte yapılan tespit ve analizlere bağlı olarak geliştirilmelidir.

Kırsal çevrelerde konut ve çevresi incelenirken hep insana bağlı değer yargıları görülmektedir. Kalabalık kentlerde ekonomi ve teknoloji ile beraber evin ve yaşantının yapısı da etkilenmekte, insanlar konutlarına uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Deneyimlerin, doğa ve insan ilişkisini doğru çözümlendiği kırsal konutlar kentsel yapılaşmada örnek olabilir. Fakat örnek olması taklit edilmesi anlamında değil mahalleler, komşuluk, biçim, malzeme renk, doku, hareket, tekrar, denge gibi ilkelerden faydalanmaktır. Bu noktada bu çevrelerin modernizasyonu devreye girmektedir.

Bu araştırma, bölgenin kırsal mimari özelliklerini detayları ile ortaya koymakta, bölgedeki kırsal yerleşmelerin değerlendirilmesinde ve bundan sonra yapılacak herhangi bir çalışmada yerleşmenin planlanmasında esas teşkil edecek kriterlerin tespitinde yardımcı olacaktır. Çalışmanın elde edilen veriler, tartışma ve öneriler doğrultusunda devam etmesi amaçlanmıştır.



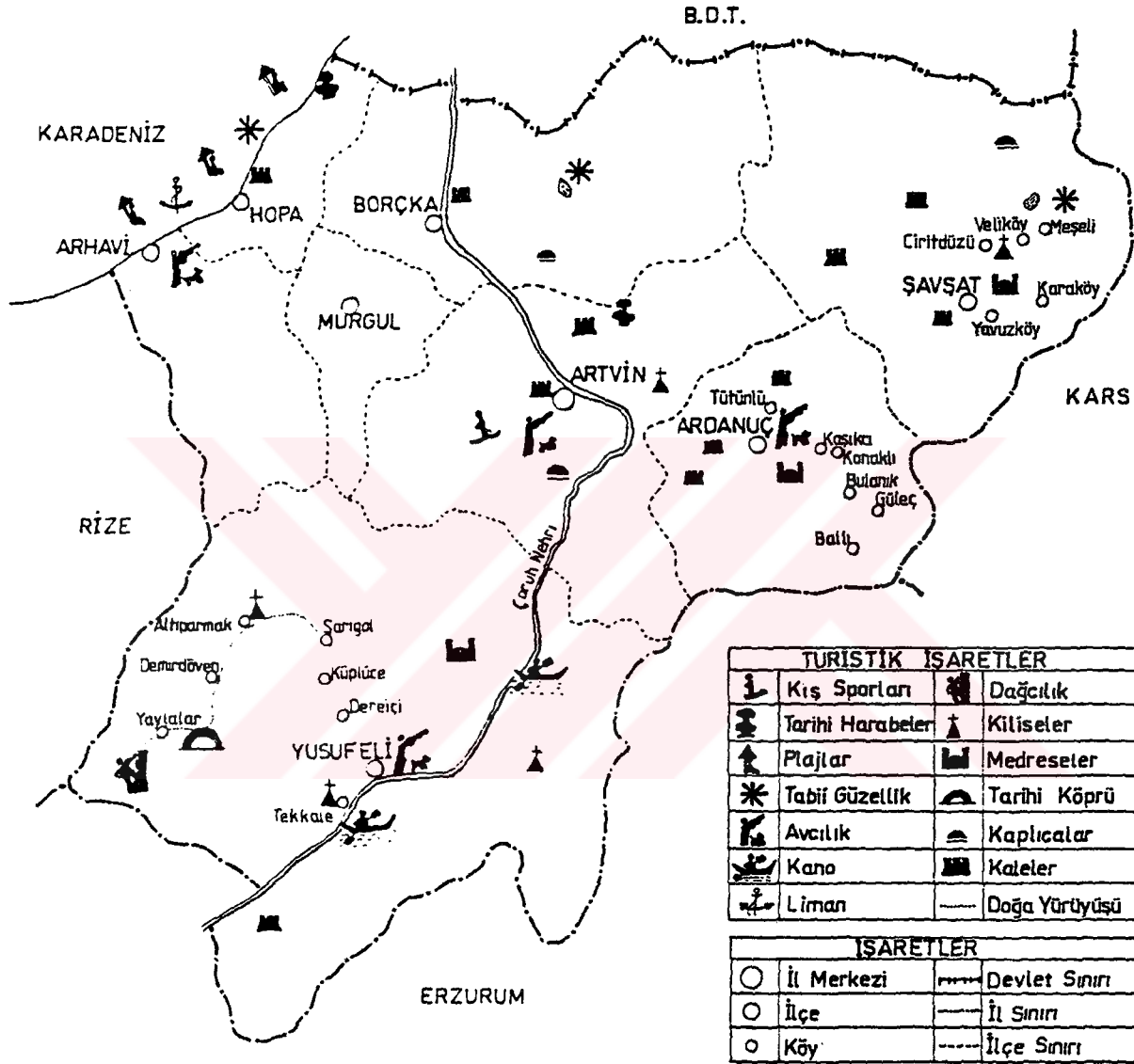
6. KAYNAKLAR

1. Koç, N., Kırsal Peyzajın Önemi, Yayınlanmamış Ders Notları, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı, Ankara, 1992.
2. Altan, İ., Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri Uygulamalı Araştırma Merkezi Yayını, No:1, İstanbul, 1992, 1-6.
3. Altaban, Ö., Kentsel Gelişmenin Kırsal Alandaki Etkileri Üzerine Görüşler, Türkiye 8. Dünya Şehircilik Günü, Adana, 1985, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Tübitak Tarım Ormancılık Grubu M.S.Ü. Şehircilik Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 73-85.
4. Çevik, S., Usta, G., Usta, A., Investigation Of Traditional Housing From The Point Of Ecology In Eastern Black Sea Region, First International Conference on Sustainable Construction, Tampa-Florida- USA, November, 1994.
5. Çınar, K., Konya Ovası Kırsal Yerleşmelerinde Planlamaya İlişkin Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 1990.
6. Sümerkan, M. R., Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1990.
7. Tümertekin, E., Özgüç, N., Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan, Cantay Kitabevi, İstanbul, 1997.
8. Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedisi, Cilt:8, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1973.
9. Aydemir, S., Kentsel Sosyoloji, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü, Trabzon, 1995.
10. Alkan, A., Toroslarda Yayla Yerleşmeleri, Türk Halk Mimarisi Bildirileri, Konya, 1990.
11. Anonim, Köy İdaresi İle İlgili Mevzuat, T.C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:3, 1991
12. Geray, Cevat., Türkiye'de Dağ Ve Orman Köylerinin Yerleşme Sorunları, Dokuzuncu İskan ve Şehircilik Konferansları, İskan Ve Şehircilik Enstitüsü Yayınları, No: 12, Ankara, 1969.
13. İzbirak, Reşat., Coğrafya Terimler Sözlüğü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986.

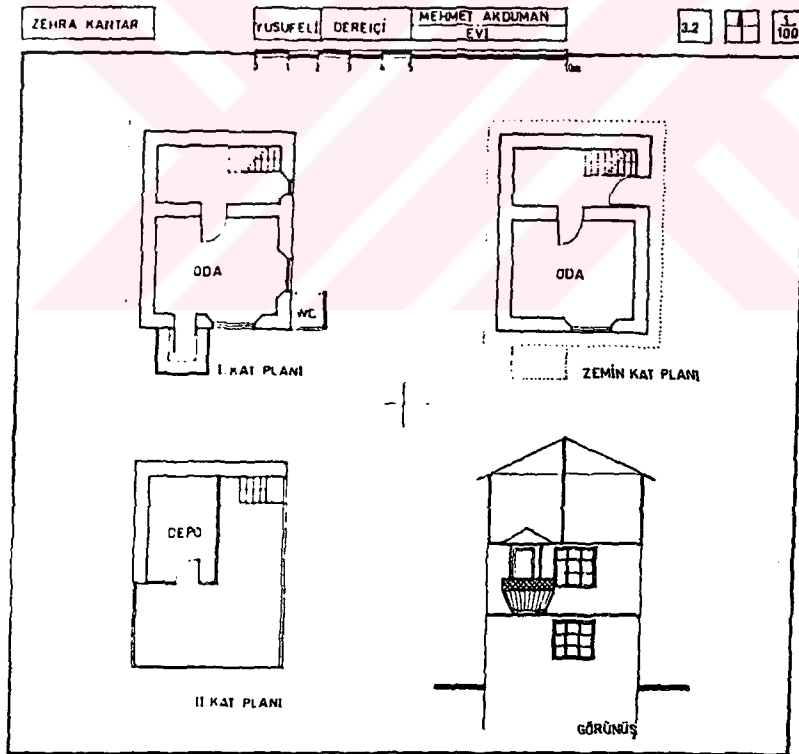
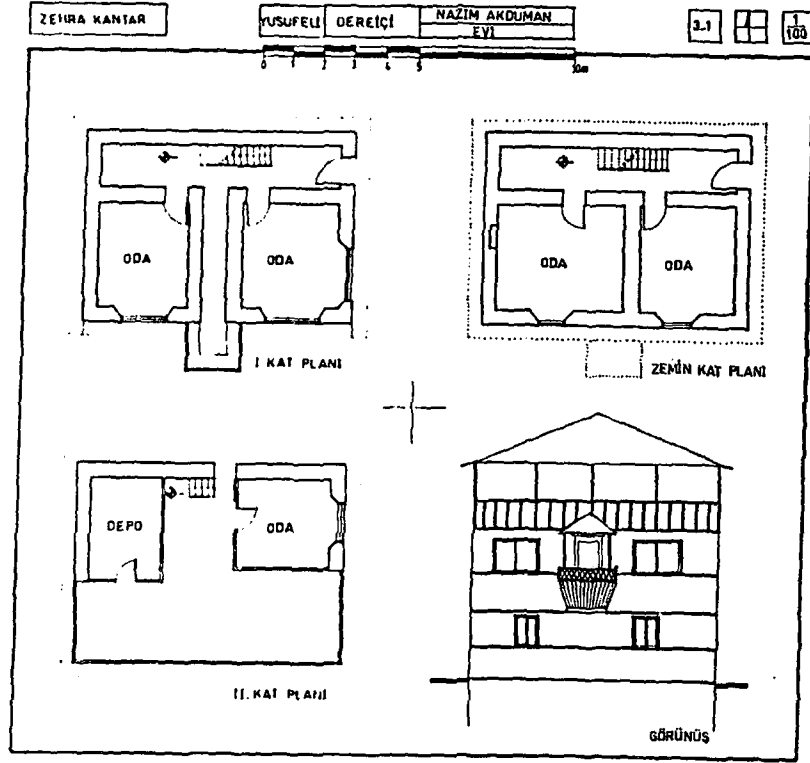
- 14 Çetiner, Ayten., Kırsal Yerleşmeler ve Fiziki Düzenleme İlkeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1980.
- 15 Bayhan, H. İ., Mesken Tipleri ve Yerleşme Formları, İ.T.O. Yayınları, Sayı:84, Tabes Matbaası , İstanbul, 1960.
- 16 Naumann, R., Eski Anadolu Mimarlığı, çev. Beral Madra, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1975.
- 17 Küçükerman, Ö., Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul, 1985.
- 18 Kazmaoğlu, M., Tanyeli, U., Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar, Yapı Dergisi, Sayı:6, İstanbul, 1979.
- 19 Akdemir, Z., Keskin, M., A'dan Z'ye Anadolu Evleri, Arkitekt Yaşama Sanatı, Sayı:6, İstanbul, 1992.
- 20 Kuban, D., Mimarlık Kavramları, 4. Baskı, Yem Yayınları, İstanbul, 1992.
- 21 Aksoy, Ö., Uyum Sürecinin Mimarlık Sistemi İçinde Örneklenmesi, Yayın no:66, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, Karadeniz Teknik Üniversitesi Basımevi, Trabzon,1974.
- 22 Anonim, Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi- Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1997.
- 23 Eriç, M., Geleneksel Türk Mimarisinde Malzeme Seçim Ve Kullanımı, Yapı Dergisi, Sayı:33, İstanbul, 1979.
- 24 Kuntay, O., Yaya Mekanı, Ayıntap Yayıncılık, Ankara, 1994.
- 25 Özgüner, O., Köyde Mimari-Doğu Karadeniz, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, yayın no:13, Ankara, 1970.
- 26 Bozkurt, O., Komşuluk-İkametgahın Yakın Çevresi, Teknik Üniversite Matbaası, İstanbul, 1961.
- 27 Aksoy, E., Mimarlıkta Ekonomi Boyutu, Mimarlık ve Ekonomi, Derleyen: M. Özdeniz, Karadeniz Teknik Üniversitesi İnşaat- Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 1982.
- 28 Rapoport, A., House Form And Culture, Prentice-Hall, inc. Englewood Cliffs, N.J., USA, 1969.
- 29 Sümerkan, M. R., Halk Dilinde Mimarlık- Doğu Karadeniz, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimarlık Bülteni, 6 (1981), 2-50.

30. Hassan, Ü., Berktaş, H., Ödekan, A., Türkiye Tarihi- Osmanlı Devletine Kadar Türkler, Cem Yayınevi, Özyurt Matbaacılık, Ankara, 1990.
31. Kunt, M., Akşin, S., Ödekan, A., Toprak, Z., Yurdaydın, H., Türkiye Tarihi- Osmanlı Devleti 1300-1600, Cem Yayınevi, Doğan Ofset, Ankara, 1991.
32. Aydemir Ş., Kırsal Alanda Mekansal Örgütlenme ve Kalkınma Potansiyeli-Artvin İli Örneği, Doçentlik Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1982.
33. Sümerken, M. R., Trabzon'da Köy ve Yayla Mimarisi, Arkitekt, 458(1998), 27-34.
34. Horne, L., Rural Habitats and Habitats: A survey of Dwellings in the Rural Islamic World, Proceedings of Seminar Six in the Series, China, 1981, 27-65.
35. Özdemir, S., Yayla Evlerinin Modernizasyonu, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1996.
36. Anonim, Doğu Karadeniz Bölgesinde Nitelikli Konut Araştırması ve Plan Tipolojileri, Devlet Planlama Teşkilatı Araştırma Projesi.
37. Anonim, Artvin İl Yıllığı, T.C. Artvin Valiliği, 1973.
38. Turan, A., Artvin ve Artvinliler Bursa Rehberi, Öner Matbaası, Bursa, 1991.
39. Anonim, Turizm Envanteri, T.C. Artvin Valiliği İl Turizm Müdürlüğü, 1995.
40. Anonim, Artvin İli Ardanuç, Şavşat, Yusufeli İlçeleri Orman Köyleri Kalkınma Planları, T.C. Orman Bakanlığı Orkay Genel Müdürlüğü Trabzon Bölge Başmüdürlüğü, Trabzon, 1977.
41. Eruzun, C., Artvin ve Çevresinde Halk Mimarisi, Mimarlık, 6(1972), 21-24.
42. Anonim, Köy Envanterleri, T.C. Artvin İl Müdürlüğü, Artvin, 1997.
43. Çevik, S., Mekan - Kimlik - Kimliklendirme Trabzon Sokakları Örneği, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Programı Trabzon, 1991.
44. Tokdemir, H., Artvin Yöresi Folkloru, Ankara, 1993.
45. Oğuztüzün, C., Barhal'da Bahar, Atlas, 50(1997), 50-72.

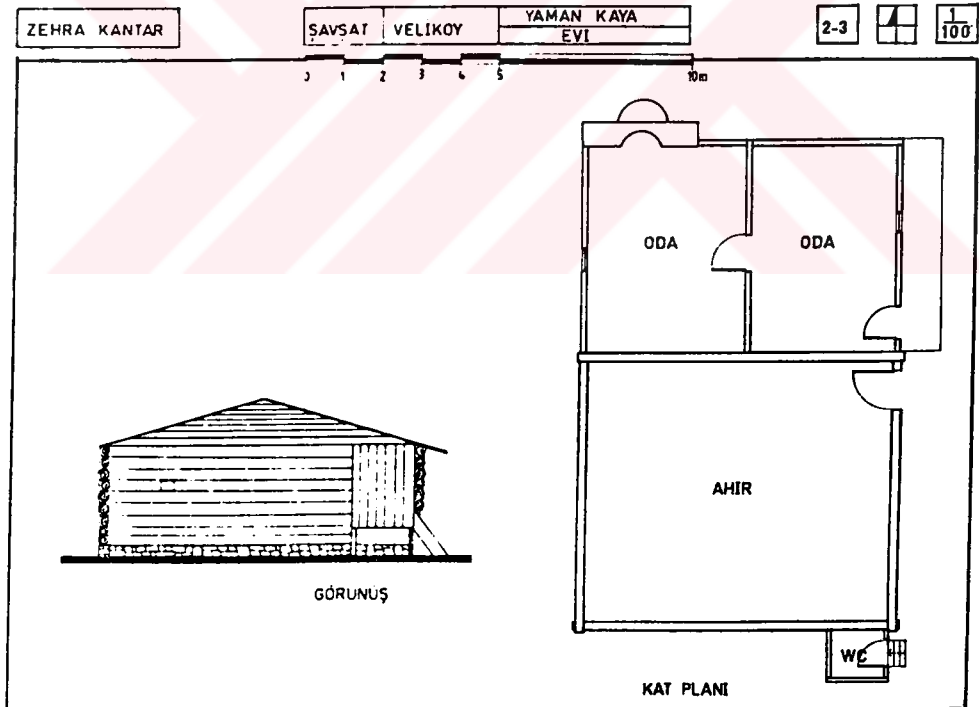
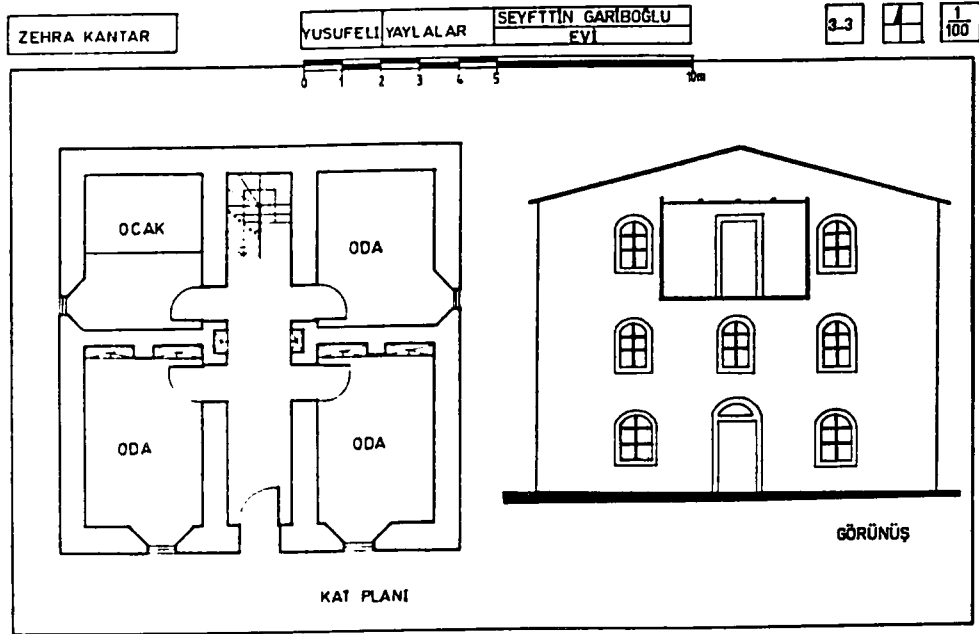
7. EKLER



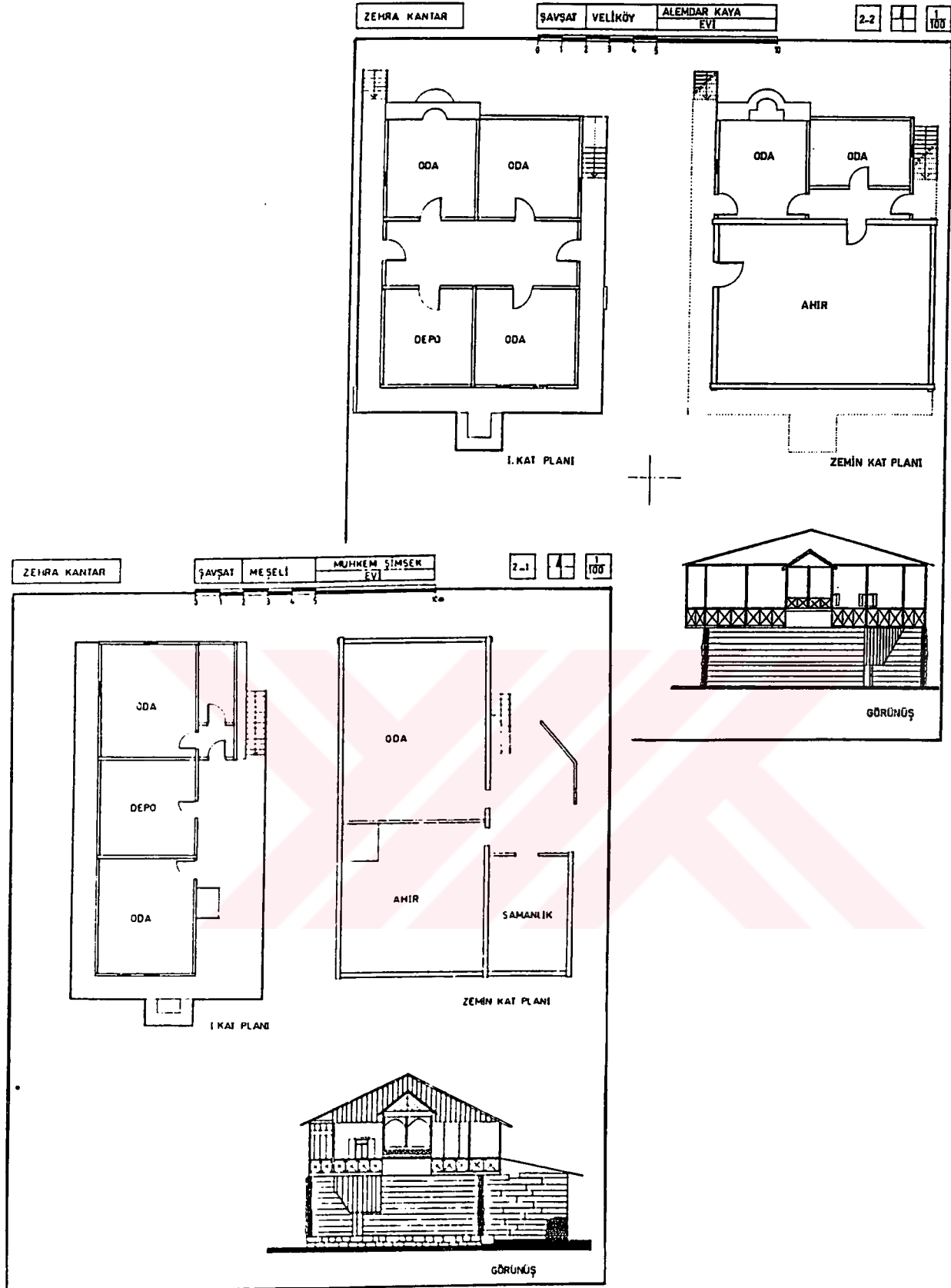
Ek Şekil 1. Yöredeki turizm aktivitelerini gösteren harita



Ek Şekil 2. Yusufeli- Nazım Akduman, Mehmet Akduman evi



Ek Şekil 3. Yusufeli- Seyfettin Gariboğlu evi, Şavşat- Yaman Kaya evi



Ek Şekil 4. Şavşat- Alemdar Kaya, Muhkem Şimşek evi

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Artvinde doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Artvin’de tamamladı. 1989 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümüne girdi. 1992 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümüne yatay geçiş yaptı. 1993 yılında mezun oldu. 1993-1995 yılları arasında özel bir büroda çalıştı. 1995 yılında Kafkas Üniversitesi, Orman Fakültesine Araştırma Görevlisi olarak girdi. Halen Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

